

312.6044

6310

1-3

การสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อเป็นสื่อการเรียน
การสอนเขียนร้อยกรอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ปริญญานิพนธ์

ของ

อารีรัตน์ ดอกสี

พ.ศ. 2541

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการประถมศึกษา

พฤษภาคม 2541

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ISBN 974-596-974-5

312.6044

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
การประถมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนั่น มีจันทร์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ทัศนีย์ ทองภักดี)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนั่น มีจันทร์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ทัศนีย์ ทองภักดี)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์หทัย ดันหยง)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการประถมศึกษา ของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ 14 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สนั่น มีขันหมาก อาจารย์ทัศนาก ทอภักดิ์ ประธานและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ให้ความรู้ คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทั้งยังให้กำลังใจอย่างดีแก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์หทัย ตันหยง ผู้เป็นเจ้าของแนวคิดและผู้ริเริ่มงานวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ และได้ให้คำแนะนำตลอดจนข้อคิดเห็นต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ราณี เพชรรัตน์ อาจารย์วราภรณ์ นิยมพงษ์ และอาจารย์รุ่งกานต์ ธรรมรักษ์ ผู้เชี่ยวชาญที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย

ขอขอบพระคุณอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ คณะครูโรงเรียนวัดผาสุกมณีจักร โรงเรียน วัดเทวสุนทร และโรงเรียนวัดเทียนถวายที่ได้อำนวยความสะดวก ตลอดจนให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณคุณเจริญใจ กิตติกุล ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณ คุณทิพวรรณ ทองยี่น คุณมยุรี ทองยี่น และ คุณพันธ์ศักดิ์ ปิติพรชัย ที่ได้ช่วยจัดพิมพ์ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณอาจารย์จิรา มาลัยธรรม พี่และน้องนิสิตปริญญโทภาคพิเศษ วิชาเอก การประถมศึกษาที่ช่วยเหลือและให้กำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ด้วยดีตลอดมา

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะครูโรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์ คุณอัครวิน อัสวเวศน์ ที่ส่งเสริม สนับสนุน และให้กำลังใจผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา-มารดา ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้ความเมตตา อบรมสั่งสอน และวางรากฐานการศึกษาทำให้ผู้วิจัยประสบผลสำเร็จในงานวิจัยครั้งนี้

อารีรัตน์ คอกสี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรอง.....	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอน.....	31
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม.....	46
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม.....	55
การทดสอบประสิทธิภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม.....	62
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรอง.....	63
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม.....	66
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	68
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	69
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	69
การสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม.....	69
เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม.....	74
วิธีดำเนินการทดลองหาประสิทธิภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม.....	81
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	91
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	91
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	91
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	91
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	92
อภิปรายผล.....	92
ข้อเสนอแนะ.....	94
บรรณานุกรม.....	96
ภาคผนวก.....	105
ภาคผนวก ก.....	106
ค่าความยากง่ายของแบบทดสอบท้ายเล่ม	
ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่ม	
ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินผลการเขียนร้อยกรอง	
ประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม	
ภาคผนวก ข.....	112
แผนการสอน	
แบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม	
ภาคผนวก ค.....	132
ภาพถ่ายแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม	
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	158

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงลักษณะบังคับของร้อยกรอง.....	24
2	แสดงคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็กเชิง วรรณกรรมเรื่อง กาพย์ยานี 11 ในแต่ละเล่มทั้ง 5 เล่ม.....	86
3	แสดงคะแนนของผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ครบทั้ง 5 เล่ม.....	88
4	แสดงค่าประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่อง กาพย์ยานี 11 ตามเกณฑ์ E_1/E_2 (80/80).....	90
5	ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็ก เชิงวรรณกรรมเล่มที่ 1 เรื่อง ใก้ฟ้ากับไก่ไฟฟ้า.....	107

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงแผนผังกายภาพยานี 11.....	25
2 แสดงขั้นตอนการผลิตหนังสือเรียน.....	45
3 แผนภูมิโครงสร้างของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม.....	57
4 แสดงขั้นตอนการผลิตแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม.....	59

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ภาษาไทยเป็นพฤติกรรมทางสังคม เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกัน ภาษาช่วยถ่ายทอดความรู้ ความคิด วัฒนธรรม อารยธรรมและเอกลักษณ์ประจำชาติ นอกจากนี้ภาษายังเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ค่อมมนุษย์อย่างแน่นแฟ้น ดังนั้นภาษาจึงมีความจำเป็น เพราะถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ จึงต้องศึกษาหาความรู้ให้มีความเชี่ยวชาญแตกฉานเป็นอย่างดี (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2529: 1-5) ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดหลักสูตรภาษาไทยให้นักเรียนได้เรียนโดยมุ่งสอนให้นักเรียนมีทักษะทั้ง 4 ด้านคือ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในภาษาไทยซึ่งเป็นมรดกที่สำคัญของชาติ (อจธรา ชิวพันธ์. 2531: 3)

ทักษะทางภาษาไทยทั้งสี่ด้านล้วนแต่มีความสำคัญทั้งสิ้น จากการศึกษาพบว่า ทักษะทางด้านการเขียนนั้นเป็นทักษะที่ขาดที่สุดสำหรับนักเรียน เพราะต้องอาศัยความสามารถหลายด้านประกอบกันคือ สมออง สายดา กล้ามเนื้อ ดังที่ ชนะ เวชกุล (2524: 4) กล่าวว่า คนมักจะเขียนน้อยกว่าพูด อ่าน และฟัง ดังนั้นความชำนาญ ความคล่องแคล่วย่อมมีน้อยเป็นธรรมดา ซึ่งสอดคล้องกับ เพ็ญศิริ ชูติกุล (2525-2526 : 70) ที่กล่าวว่า การเขียนเป็นทักษะที่มีความซับซ้อนยิ่งกว่าทักษะอื่นใดในกระบวนการเรียนรู้ทางภาษา เพราะเป็นการแสดงออกทางความคิดเป็นตัวหนังสือเพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นทราบความคิดของผู้เขียนโดยไม่มีเสียงสูง ต่ำ หนัก เบา หรือแสดงท่าทางประกอบ เช่น การพูด จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ในด้านทักษะการเขียนเพราะภาษาไทยมีคุณลักษณะพิเศษ มีเสียงมากมาย ถ้อยคำหลากหลาย สามารถนำมาเรียบเรียงให้เกิดสัมผัสคล้องจองกันได้โดยไม่มีข้อจำกัด

ร้อยกรองเป็นลักษณะการเขียนประเภทหนึ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ดังที่ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2504 : 268) กล่าวว่า "คนไทยเรามีชื่อเสมอว่าเป็นผู้มีใจรักการกวี และเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน และ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2514: 62) กล่าวว่า "คนไทยเป็นคนรักกลอนโดยธรรมชาติ" รวมทั้งคำกล่าวของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (ม.ป.ป. : 375) ที่ว่า "ไทยเป็นชาตินักกลอน ไทยสยามเป็นนักกลอน" ซึ่งสอดคล้องกับ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, ศิราพร รุติฐาน

และ สุวรรณสาธิตอาณันท (2533 : 3) ที่กล่าวว่า ชาติไทยเป็นชาตินักกลอนหรือเป็นกวีโดยกำเนิด เพราะคนไทยรักกลอน จังหวะไพเราะของภาษาคนอันเป็นภาษาคนตรี การใฝ่รักความงามของภาษานั้นทำให้คนไทยนิยมแต่โคลงกลอนและบทประพันธ์ ซึ่งเห็นได้จากบทขับร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง บทขับลำนำที่ใช้ในการให้จังหวะในการทำงาน เพลงล้อ เพลงเกี่ยวข้าวหรือ เพลงพื้นบ้าน บทเพลงต่างๆ เหล่านี้ ใช้คำประพันธ์เป็นเครื่องให้ความเพลิดเพลิน ให้ความพร้อมเพรียงในการทำงาน และสื่อความคิดระหว่างกัน ดังที่ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2522: 34) กล่าวไว้ว่า "ร้อยกรองเป็นพาหะของความคิดที่ลึกซึ้ง และสามารถให้อารมณ์สะท้อนใจได้ดีกว่า" สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การผูกคำให้สัมผัสคล้องจองกันนั้นทำให้จดจำได้ง่าย ยกแก่การลิ้มเลือนเช่นเดียวกับ เสฐียรโกเศศ (2503: 9) กล่าวไว้ว่า "ร้อยกรองมีจังหวะลีลา ซึ่งเป็นลักษณะของดุริยางค์ดนตรี" ภาพกลอนจึงเป็นเครื่องประเทืองใจชาวโลกและประดับโลก ช่วยสร้างโลกให้ขึ้นบาน ช่วยขัดเกลาจิตใจมนุษย์ให้ประณีต อ่อนโยน บรรเทาความทุกข์ของโลก ก่อให้เกิดความสงบสุขด้วยความฝัน รื่นรมย์ และประทับใจ ภาษากวีเป็นภาษากลางสำหรับมนุษยชาติ ซึ่งทุกชาติอาจอ่านอย่างคิดเนื้อพึงใจเสมือนหัวใจของกวีทำด้วยหัวใจของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษารวมกัน จนสรุปได้ว่า ภาพกลอนคือสิ่งที่ระบายออกจากหัวใจเข้าสู่หัวใจ (อาไพพรรณ พิพัฒน์วณิชารมย์. 2530: 1)

ความนิยมร้อยกรองของคนไทย จะปรากฏให้เห็นในลักษณะของการใช้ถ้อยคำที่สัมผัสคล้องจองเพราะว่าไพเราะและจำได้ง่าย เช่น การเขียนคำขวัญในวาระหรือโอกาสต่างๆ เช่น "ต้นไม้คือเพื่อนชีวิตเจ้าคุณอากาศพิษแทนข้า" "ชีวิตเราสั้นเพราะคว้นบุหรื" "ขับรระวังเด็ก หนูยังเล็กโปรดมดดา" แม้แต่บนรถประจำทางหรือรถบรรทุกก็มีข้อความคล้องจองกันให้เห็นอยู่เสมอ เช่น "ขับรระวังคน เคนถนนระวังรถ" "ขับอีกนิดช่วยค่อชีวิตคนขับ" "ห้อยโหนผึกกฎหมาย อันตรายมีทุกนาที่" (เบญจมาศ กริแสง. 2535: 2)

จะเห็นได้ว่าถ้อยคำเหล่านี้มีลักษณะคล้องจองทั้งในด้านอรรถพจน์ชนะ กล่าวคือมีสัมผัสเสียงสระพจน์ชนะให้ความรื่นรมย์และมีความความลึกซึ้งกินใจชวนให้คิดติดตามและปฏิบัติ ภาษาร้อยกรองจึงเป็นที่ยอมรับและยกย่อง ดังที่ปรากฏเป็นผลงานประเภทบทประพันธ์ยอดเยี่ยมที่ทำให้ผู้ประพันธ์ได้รับรางวัลต่างๆ เช่น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้รับยกย่องเป็นกวีซีไรท์ ประจำปี พ.ศ. 2523 จากบทกวี เรื่อง เพียงความเคลื่อนไหว กมลวัน กันธนู ได้รับยกย่องเป็นกวีซีไรท์ ประจำปี พ.ศ.2526 จากบทกวีเรื่องนาฏกรรมบนลานกว้าง อังคาร กัลยาณพงษ์ ได้รับยกย่องเป็นกวีซีไรท์ ประจำปี พ.ศ.2529 จากบทกวีเรื่อง ปณิธานกวี ไพวรินทร์ ขาวงาม ได้รับยกย่องเป็นกวีซีไรท์ ประจำปี พ.ศ.2538 จากเรื่อง ม้าก้านกล้วย พระสุนทรโวหาร (สุนทรภู่) ซึ่งเป็นกวีที่องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ (UNESCO) ได้ประกาศให้เป็นกวีดีเด่นของโลก พ.ศ. 2529

จากประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมา เป็นสิ่งสนับสนุนว่า ควรจะมีการส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานเขียนร้อยกรองให้มากขึ้น เพราะลักษณะความเป็นนักกลอนของคนไทยและลักษณะของภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาคนศรีโคยแท้ มีเสียงสูง เสียงต่ำ วรรณยุกต์เอกโท มีถ้อยคำมากมายในการประพันธ์ร้อยกรอง เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการส่งเสริมอยู่แล้ว ดังที่ เจือ สดะเวทิน (2518: 94) ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า วิธีการรักษาวรรณคดีของชาติที่ควรก็คือ เราน่าจะแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนกันต่อไป แต่ไม่น่าจะแต่งเป็นเรื่องยาวอย่างพระอภัยมณี เราควรแต่งเป็นข้อความสั้นๆ

ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ต้องการให้นักเรียนเขียนเรื่องจากจินตนาการ เขียนคำสัมผัสคล้องจองและเขียนบทร้อยกรองง่ายๆ (กระทรวงศึกษาธิการ 2533: 17) ซึ่งไม่ใช่เรื่องยากเพราะภาษาไทยมีลักษณะใกล้ชิดกับเสียงธรรมชาติ ทำให้เข้าใจง่ายมองเห็นภาพพจน์ชัดเจน ประกอบกับคนไทยเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน (หทัย ดันหยง. 2529: 122) ซึ่งจากความเป็นชาตินักกลอนของคนไทย พงมาน พงษ์ไพบูลย์ (2524: 2) เสนอว่า เด็กจะเริ่มเขียนบทร้อยกรองได้ตั้งแต่อายุ 7 ขวบ หากได้รับการเสริมแรงอย่างเหมาะสม เด็กจะสามารถผูกเรื่องราวด้วยบทร้อยกรองได้ตั้งแต่อายุประมาณ 10 ขวบ เป็นต้นไป ซึ่งอายุช่วงนี้เด็กจะเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษา สามารถส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย หากฝึกฝนบ่อยๆ ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะตามที่ต้องการได้ แต่จากผลการวิจัยของ อุบลรัตน์ ต๊ะปันดา (2525 : 62) ได้ศึกษาพบว่า ลักษณะการสอนทักษะการเขียนที่ครูเลือกสอนน้อยที่สุด คือ การแต่งร้อยกรอง ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรีย์ สายสิทธิ์ (2524: 85) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการสอนของครู พบว่าครูเน้นการเขียนตอบคำถามมากกว่าการเรียงความ ส่วนการเขียนร้อยกรองนั้น สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรหม (2522: 137) กล่าวว่า การเขียนร้อยกรองนั้นเป็นทักษะที่มีความยากมากกว่าการเขียนร้อยแก้ว เพราะการเขียนคำประพันธ์ร้อยกรองเป็นการเขียนที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนมากกว่าการเขียนในรูปแบบอื่น การสอนการเขียนคำประพันธ์ร้อยกรองจึงดูเหมือนเป็นเรื่องยากสำหรับครู ในด้านตัวนักเรียนเองก็รู้สึกว่ายาก

การสอนเขียนคำประพันธ์หรือบทร้อยกรองในปัจจุบัน นับว่าเป็นปัญหาสำหรับครูผู้สอนอยู่มาก ทั้งนี้เพราะหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ไม่ได้กำหนดเนื้อหาและวิธีสอนไว้ให้ชัดเจน ตำราและวิธีการที่จะสอนให้หัดเขียนร้อยกรองโดยตรงในระดับนี้ก็มีอยู่อย่างจำกัดไม่แพร่หลายทั่วถึง การสอนเขียนบทร้อยกรองจึงขาดการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนเขียนบทร้อยกรองได้ดี เช่น เด็กมีนิสัยรักและชื่นชอบในบทร้อยกรองอยู่แล้วตามธรรมชาติ เพราะบทร้อยกรองมีสัมผัสคล้องจองที่ไพเราะ มีจังหวะที่เร้าใจคล้ายเสียงดนตรี มีลีลาลักษณะที่ทำให้เด็กมีความสนุกสนานชื่นชอบทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย (สุจินต์ ชวนชื่น. 2527: 3) อีกประการหนึ่ง สิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันของเรานั้นทำให้เด็กได้คุ้นเคยกับลักษณะ

ของบทร้อยกรองอยู่ตลอดเวลา เช่น ตำนวนภาษา คำสอน คำขวัญ ตลอดจนคติพจน์ สิ่งเหล่านี้ถ้านำมาพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ถ้าเด็กเพียงแต่ได้รับการกระตุ้น และได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมในด้านนี้ เด็กก็จะสามารถเขียนร้อยกรองออกมาได้ (ยุพา ขนอมคราม, 2520: 5) เพราะการสอนในสิ่งที่เด็กสนใจและชื่นชอบก็ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็ว

การสอนเขียนบทร้อยกรองให้ได้ผลดีต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายๆ ด้าน เช่น วิธีสอน ของครู วัสดุของผู้เรียน สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น ซึ่ง บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2523: 4) ให้ข้อคิดเห็นว่า "ความบกพร่องในการสอนภาษาไทยที่สำคัญที่สุด คือ การขาดความเอาใจใส่ และความพยายามในอันที่จะค้นหาวิธีสอนที่ได้ผลและการผลิตวัสดุอุปกรณ์ไม่ก้าวหน้า" ความพยายามแก้ปัญหาดังกล่าวมักมุ่งไปที่การพัฒนาวิธีสอนของครู ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยที่ผ่านมา แต่มีเพียงงานวิจัยส่วนหนึ่งที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของหนังสือเรียนดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ หทัย ต้นหยง (2523 : บทคัดย่อ) ที่ได้นำหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นสื่อพัฒนาการอ่านในระดับประถมศึกษา ซึ่งพบว่าได้ผลดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา คุณพิจิตร (2532: 59-61) และ กนกวรรณ ชื่นชม (2532: 79) ได้นำหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมไปทดลองสอนในวิชาภาษาไทย และพบว่าได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าหนังสือเรียนปกติ สำหรับในกลุ่มวิชาอื่นนั้น ทศนิ ไชยพิศุทธิพงศ์ (2535: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนกลุ่มการเรียนรู้ฐานอาชีพโดยใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกับสื่อใบงาน พบว่า ผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนของนักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยใช้สื่อการเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมสูงกว่ากลุ่มที่เรียนโดยใช้สื่อใบงาน นอกจากนี้ วาสนา จาคพุ่ม (2532: บทคัดย่อ) และปริยาลักษณ์ พิลากุล (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และวิชาภาษาอังกฤษที่เรียนด้วยสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกับสื่อตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยสื่อตามคู่มือครู

สาเหตุที่หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมช่วยพัฒนาการอ่าน ทำให้ผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนสูงขึ้นก็เพราะหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อสนองการเรียนรู้ ตามความคิดรวบยอดแต่ละความคิดรวบยอดและจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรโดยตรง โดยเสริมพลังสื่อด้วยการสร้างเนื้อหาแก่นสาระและข้อมูลหลักฐาน มีฉากเหตุการณ์ตัวแสดง และปมปัญหาของเรื่องราวชวนให้เด็กสนใจที่จะหาคำตอบเพื่อคลี่คลายปมปัญหานั้นๆ ทำให้ได้หนังสือเรียนที่สนองตอบต่อกระบวนการพัฒนาการเรียนของนักเรียน อีกทั้งเหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน (ปริยาลักษณ์

พิลากุล. 2535: 3-4) จากความสำคัญของหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมดังกล่าวนี้ หทัยตันหยง (2534) ได้สรุปว่าเป็นจุดเปลี่ยนการวางแผนการสอนของครูยุคใหม่ซึ่งหันมาเตรียมการสอนด้วยการสร้างสื่อพิมพ์เขียวในการเรียนรู้ (Blueprint of Learning) ซึ่งครูเปรียบได้กับวิศวกรทางปัญหามันจำเป็นต้องมีพิมพ์เขียวในการปฏิบัติงานเช่นเดียวกับวิศวกรจักรกลอื่นๆ พิมพ์เขียวการสอนของครูจึงมิใช่เพียงบันทึกการสอนทั่วไป หรือแม้แต่แผนการสอนที่หน่วยงานต่างๆ จัดทำขึ้นก็เป็นเพียงแบบการสอนหยาบๆ เท่านั้น หากครูสามารถคิดวางผังคิดเรื่อง ผูกเรื่องราวต่างๆ ที่จะสร้างสรรค์การเรียนรู้ขึ้นให้เป็นรูปแบบชัดเจน เช่น หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมย่อมเสมือนหนึ่งครูได้สร้างพิมพ์เขียวที่มีคุณภาพขึ้นสอนได้เองโดยแท้ สอดคล้องกับความเห็นของศิวภานท์ ปทุมสูติ (2535: 45) ว่า การที่จะเริ่มสอนเด็กให้แต่งคำประพันธ์ประเภทกลอนนั้น ควรจะได้เริ่มจากการสรรหาบทกลอนที่ประทับใจมา让孩子อ่านเป็นการปลูกฝังนิสัยให้กระหายรสกลอนกวีเสียก่อน

ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมด้านการเขียนร้อยกรอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำไปเป็นสื่อการเรียนการสอน กลุ่มทักษะภาษาไทยด้านการเขียนร้อยกรอง

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม การเขียนบทร้อยกรองกลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. จะได้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมด้านการเขียนร้อยกรอง จำนวน 5 เล่ม สำหรับครูและนักเรียนใช้ป็นสื่อในการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย
2. ผลการวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาปรับปรุงสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบทเรียนที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษา

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 60 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีจับสลากมา 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 ใช้เวลาทดลอง 18 คาบ โดยสอนสัปดาห์ละ 9 คาบ รวม 2 สัปดาห์

4. เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เนื้อหาที่นำมาทดลองในครั้งนี้ เป็นเนื้อหาในกลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านการเขียนร้อยกรอง ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเขียนกาพย์ยานี 11

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม หมายถึง หนังสือที่มีขนาด 32 หน้ายก ตามระบบการผลิตหนังสือสากล (ประมาณ 5"x5") เป็นหนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากการวิเคราะห์หลักสูตร จุดประสงค์ และภารกิจการสอนโดยให้มีลักษณะเป็นหนังสือบันเทิงคดี เป็นเรื่องสั้นจบภายในเล่ม ที่ประกอบด้วยตัวละคร ฉากเหตุการณ์ ภาพพจน์ ปมเรื่อง และภาพประกอบ

2. ร้อยกรอง หมายถึง คำประพันธ์ที่มีลักษณะข้อบังคับในการแต่งจำกัดจำนวนคำ หรือพยางค์ จำกัดความยาว มีการกำหนดเสียงสูงต่ำ หนักเบา เสียงสั้นยาว และกำหนดสัมผัส จังหวะไว้อย่างแน่นอน ซึ่งหมายรวมไปถึงลักษณะร้อยกรองในรูปแบบต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการสอนร้อยกรองประเภทกาพย์ยานี ที่มีฉันทลักษณ์บังคับเฉพาะ จำนวนคำ และสัมผัสเท่านั้น

3. ประสิทธิภาพของสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม หมายถึง ผลการประเมินตามเกณฑ์ที่ใช้ประเมินประสิทธิภาพของสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมแต่ละเล่ม เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนการเขียนร้อยกรอง เรื่องกาพย์ยานี 11 โดยกำหนดเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพไว้ 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดท้ายเล่มแต่ละเล่มของผู้เรียน โดยเฉลี่ยร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (รวมหน่วย) โดยเฉลี่ยร้อยละ 80

4. แผนการสอน หมายถึง แผนการใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมในการสอนเขียนร้อยกรองขั้นการฝึกทักษะการเขียน ภายหลังจากที่ได้เรียนเนื้อหาตามที่กำหนดให้ ในหนังสือเรียน

ภาษาไทย ในที่นี้ประกอบด้วยขั้นตอนการนำเสนอหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม การฝึกทักษะการเขียนร้อยกรองเรื่อง กาพย์ยานี 11

5. แบบทดสอบท้ายแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างสำหรับใช้วัดความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการเขียนร้อยกรอง เรื่อง กาพย์ยานี 11 ภายหลังจากการเรียนรู้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม จบลงในแต่ละเล่ม

6. แบบประเมินผลการเขียนร้อยกรอง หมายถึง แบบวัดและประเมินผลความสามารถในการเขียนร้อยกรอง เรื่องกาพย์ยานี 11 ภายหลังจากเรียนรู้ด้วยสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม รวมทั้งหมด 5 เล่ม ลักษณะแบบประเมินเป็นตาราง ใช้วัดระดับคุณภาพ 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น และผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัย ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรอง
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอน
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
5. การทดสอบประสิทธิภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรอง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรอง

ความหมายของร้อยกรอง

ในคำราชนิพนธ์ของ พระยาอุปกิตศิลปสาร (2493: 350-351) ได้กล่าวว่า โปราณเรียกคำประพันธ์ที่เป็น กลอน กาพย์ โคลง ฉันท์ ต่างๆ ว่า "บทกานท์" หรือ "คำกานท์" ซึ่งมักเอาไว้ทำย เช่น ถ้าเป็นกลอน ก็เรียก "กลอนกานท์" ถ้าเป็นโคลงก็เรียก "โคลงกานท์" คำกานท์ทั้งหลายเกี่ยวกับข้อบังคับ เป็นต้นว่าสัมผัสคล้องจองกัน และวรรคตอนได้จังหวะ ...คำกานท์ ของไทยมีหลายประเภท ต่างก็มีลักษณะไม่เหมือนกัน

เสฐียร โกเศศ (2507: 6) ได้ให้ความหมายของร้อยกรองไว้ว่า

ร้อยกรอง หมายถึง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบประพันธ์กัน มีขนาดเสียงสูง ต่ำ หนัก เบา และสั้น ยาว ตามแบบรูปที่กำหนดไว้ แบบรูปที่กล่าวนี้มีมากด้วยกัน ไม่จำเป็นต้องมีเฉพาะแต่ที่กำหนดไว้ในตำรา ซึ่งว่าด้วยการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือฉันท์ลักษณะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า "ร้อยกรอง" ไว้ว่า "สอดคล้องให้ติดต่อกัน ประคิฐ์ทำ ร้อยและเย็บคอกไม้ให้เป็นรูปต่างๆ ตรวจชำระให้ถูกต้องสังคายนาแต่งหนังสือดีให้มีความไพเราะ ถ้อยคำที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันท์ลักษณะ"

(ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 671)

ปจริย บุษกุล กล่าวว่า "คำประพันธ์ร้อยกรองได้แก่ ถ้อยคำหรือข้อความที่ร้อยกรองหรือเรียบเรียงขึ้นโดยมีลักษณะบังคับ มีการจำกัดคำ วรรคตอน และมีเสียงรับสัมผัสกันตามกฎเกณฑ์ จันท์ลักษณะที่ปรากฏได้วางเป็นแบบไว้ โบราณเรียกคำร้อยกรองนี้ว่า บทกวี หรือ คำกวี (ปจริย บุษกุล. 2522: 1)

ฐปะนี นาคทรพ (2518 : 209) ให้คำจำกัดความของร้อยกรองไว้ว่า "ร้อยกรองใช้สำหรับเรียกคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ลิลิต กวีฉันทะ กลอนต่างๆ รวมทั้งบทกวีร่วมสมัยที่แต่งขึ้นทั้งที่มีสัมผัสตามแบบแผน ปลอดสัมผัส และเพลงปฏิพากย์อันมาจากเพลงพื้นบ้านของท้องถิ่นต่างๆ"

ธานี ศรีไพรวรรณ (2527 : 599) กล่าวว่า "ร้อยกรอง หมายถึงข้อความที่เกิดจากศิลปะแห่งการเลือกใช้ถ้อยคำอันไพเราะและถูกต้องตามฉันทลักษณ์ ร้อยกรองใช้ถ้อยคำถ่ายทอดให้เกิดอารมณ์ เกิดความสุข ความเบิกบานหรือความสะเทือนใจ ตลอดจนทำให้เกิดความคิด และจินตนาการ

ประจักษ์ ประภาพิตยากร และคณะ (2520 : 12) กล่าวถึงความหมายของคำว่า ร้อยกรองจากพจนานุกรมต่างประเทศว่า "คำว่าร้อยกรอง (Poem) พจนานุกรมภาษาต่างประเทศได้ให้ความหมายพอสรุปได้ว่า คือ ภาษาแห่งความคิดคำนึง ที่มีรากฐานเกิดจากความชัดเจนในชีวิต แสดงออกด้วยถ้อยคำที่มีจังหวะจะโคน มีสัมผัส มีระเบียบแบบแผน บางท่านถือว่ากาพย์กลอน คือ ศิลปะแห่งการเลือกใช้ถ้อยคำอันไพเราะด้วยเสียง ด้วยสัมผัส และความหมายให้จับใจผู้อ่าน ผู้ฟัง เนื้อหาของกาพย์กลอนก็คือความนึกคิดอันมีความชัดเจนในชีวิตของกวีเองเป็นรากฐานประกอบกับความคิดคำนึง ถ่ายทอดออกมาให้ผู้อ่านรู้เห็น กาพย์กลอนเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ ก็ด้วยก่อให้เกิดอารมณ์และความคิดคำนึงเพื่อก่อให้เกิดพลังตามถ้อยคำของกวี"

จากความหมาย และความคิดเห็นที่นักปราชญ์และผู้รู้ทางภาษากล่าวมาอาจสรุปได้ว่า ร้อยกรอง คือ การเรียบเรียงถ้อยคำสำนวนเข้าด้วยกันอย่างประณีตบรรจง เพื่อให้เกิดความไพเราะ สละสลวย มีเสียงรับสัมผัสกัน โดยมีแบบแผนอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจเป็นแบบแผนตามฉันทลักษณ์ โบราณหรือแบบแผนที่ผู้เขียนคิดขึ้นใหม่ก็ได้ ร้อยกรองมีคำเรียกต่างๆ นานา เช่น กวีนิพนธ์ กาพย์กลอน กาพย์ กลอน คำกวี คำประพันธ์ คำประดับ และกวีฉันทะ

คุณค่าของบทร้อยกรอง

การเขียนบทร้อยกรองเป็นการแสดงออกทางความคิด ความรู้สึกและความต้องการด้วยการเขียนอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งต้องใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษา และลักษณะการเขียนที่ต่างจากการเขียนร้อยแก้ว ซึ่งฐปะนี นาคทรพ (2519: 208) ได้สรุปคุณค่าของการเขียนร้อยกรองไว้ว่า

ร้อยกรองของสนุก	ช่วยคลายทุกข์ยามเหงาใจ
หวัศคิดแล่นเร็วไว	คำมิใช่ตามใจจินต์
เพียงนึกครึกในจิต	ในลิขิตอักษรศิลป์
ถือใครจักได้ยื่น	ความคิดนั้นอันอำไพ
เรานี้มีวิชา	มีปัญญาในหัวใจ
คิดเกิดเปิดหทัย	เขียนให้เห็นเป็นร้อยกรอง

ปาจริย นุชยกุล (2522: 4) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของร้อยกรองไว้ว่า

1. นำไปประกอบการร้องรำทำเพลงได้
2. เป็นที่อุทิศจิตใจผู้ฟังดีกว่าร้อยแก้ว
3. จดจำได้ง่าย และจำจิตใจไปนาน เช่น บทกล่อมลูก บทสอนใจ สุภาษิตต่างๆ
4. หลังจากการทำงานถ้าได้ฟังหรือได้อ่านบทร้อยกรอง จะทำให้คลายความเคร่ง

เครียดลง

5. ฝึกให้เป็นคนมีอารมณ์เยือกเย็น สุขุม รักความอ่อนหวาน สงบ เป็นทางหนึ่งที่จะไปสู่สันติสุขของโลกได้

นภลัย สุวรรณธาดา (2526: 40-47) กล่าวถึงคุณค่าของบทร้อยกรองที่มีต่อผู้เขียนไว้

4 ประการคือ

1. คุณค่าทางจิตใจ เป็นเรื่องระบายอารมณ์ และพัฒนาจิตใจของผู้เขียนเอง
2. คุณค่าทางสติปัญญา ผู้เขียนจะต้องฝึกฝนความคิด โดยใช้วิจารณญาณอันลึกซึ้งในการเขียน เพื่อให้ได้เนื้อหาร้อยกรองที่ประพันธ์ขึ้น
3. คุณค่าทางสังคม เมื่อผู้เขียนประสบความสำเร็จในการเขียนบทกวี จะเกิดความมั่นใจภาคภูมิใจในความสำเร็จนั้นๆ สังคมยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ
4. คุณค่าทางการสื่อสาร ทำให้กวีสามารถเล่าเรื่องหรือถ่ายทอดความในใจสู่ผู้อ่าน ผู้ฟังและผู้ชม โดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น การละเล่นพื้นบ้าน การแต่งบทละคร บทเพลงประกอบดนตรี ไทยเดิม บทเพลงไทยสากล บทกวีในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

รัชณี ศรีไพรวรรณ (2527: 600-608) กล่าวถึงคุณค่าของบทร้อยกรองต่อเด็กไว้ 6

ประการคือ

1. ช่วยให้เกิดความละเอียดละไมในจิตใจ
2. ช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทำให้เด็กมีความเบิกบาน
3. บทร้อยกรองช่วยให้เด็กเกิดความคิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ

4. บทร้อยกรองช่วยให้เด็กเกิดจินตนาการ
5. ช่วยให้เด็กเกิดคุณธรรม หรือลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์
6. บทร้อยกรอง ช่วยให้เด็กจดจำความรู้ หรือเรื่องราวที่ควรจดจำไว้เร็วและได้ง่ายว่าข้อความที่เป็นร้อยแก้ว หรือความเรียง

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของบทร้อยกรองที่มีต่อเด็กในด้านการแสดงความรู้ ความคิด การใช้ภาษาที่แตกฉานของผู้เขียน และยังช่วยกล่อมเกล่าจิตใจให้อ่อนโยน ละเมียดละไม ประณีต และงดงามอีกด้วย

การปลูกฝังและส่งเสริมความซาบซึ้งในบทร้อยกรอง

การที่จะสอนให้เด็กระดับประถมศึกษาสามารถเขียนร้อยกรองได้นั้น จะต้องสร้างความรู้สึกรัก พอใจและสนใจในบทร้อยกรองให้แก่เด็กเสียก่อน เพราะคนเรานั้นไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ย่อมจะพอใจทำสิ่งที่ตนชอบและสนใจ ยิ่งเรื่องร้อยกรองเป็นเรื่องประณีตละเอียดอ่อน เป็นเรื่องของความงดงามทางภาษา จากคำและเสียงของภาษาซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องปลูกฝัง หรือสร้างความรู้สึกรัก พอใจ ซาบซึ้งในบทร้อยกรองเสียก่อน

รัชนี ศรีไพรวรรณ (2527: 613-620) ได้เสนอกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมความซาบซึ้ง ในบทร้อยกรอง ดังนี้

1. ให้เด็กเล่นบทร้อง โดยให้นักเรียนต่อคำในบทเอง
2. ให้เด็กคิดปริศนาคำทาย ขึ้นทายกันเอง
3. ให้เด็กเล่นต่อคำ โดยให้พูดต่อกันคนละคำแล้วพยายามกลับมาใช้คำที่ขึ้นต้น
4. ให้เด็กนักเรียนต่อคำถามตัวอย่าง และเป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
5. เล่นนิทานหรือเรื่องราวที่สนุกสนานมีบทร้อยกรองประกอบให้เด็กฟัง
6. ให้นักเรียนแสดงละครหรือบทบาทสมมุติ ตามเนื้อหาของบทร้อยกรอง
7. ส่งเสริมให้เด็กรวบรวมร้อยกรอง คำคล้องจองที่ชอบ

บันลือ พฤกษ์วัน (2523 : 82-83) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการเขียนร้อยกรองให้เด็กระดับประถมศึกษา ดังนี้

1. เริ่มสอนอ่านบทร้อยกรอง เพื่อหาเสียงสัมผัสโดยทำเครื่องหมายหรือขีดเส้นใต้คำสัมผัสไว้
2. ครูอ่านลงจังหวะสัมผัสเป็นแบบอย่าง ให้เด็กสังเกตจังหวะ และวิธีการอ่านลงสัมผัสจังหวะ
3. ฝึกอ่านลงจังหวะสัมผัสให้ถูกต้อง โดยอาสาสมัคร อ่านนำ ฝึกอ่านตามหรืออ่านพร้อมเพียงกัน

4. ครูชี้แนะให้เห็นการสัมผัสตามลักษณะบังคับ
5. ให้เด็กฝึกเขียนร้อยกรอง ประเภทต่างๆ ตามโอกาส
6. ในการฝึกเขียนบทร้อยกรอง ครูควรส่งเสริมให้เลือกเรื่องที่จะเขียนเอง
7. ส่งเสริมให้คัดลอกบทร้อยกรองที่เด็กชอบหรือเลือกหนังสือนิทานคำกลอนไว้ที่มุม

หนังสือจะช่วยให้เด็กได้แบบอย่าง และเห็นความไพเราะจิตใจในรสนาษา

กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปลูกฝังส่งเสริมความซาบซึ้งในบทร้อยกรองนั้น จัดขึ้นเพื่อให้เด็กมีความรัก ความสนใจ มีพื้นฐานเพียงพอสำหรับการเรียนเขียนร้อยกรองในระดับต่อไป

ประเภทและลักษณะบังคับของร้อยกรอง

การนับประเภทของร้อยกรองไทยนั้น เปลื้อง ณ นคร (2530: 29) กล่าวว่า มี 5 ประเภท คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย อันเป็นรูปแบบที่สืบทอดมาจากกวีไทยโบราณ เช่นเดียวกับ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2532: 146-147) กล่าวถึงร้อยกรอง หรือคำประพันธ์ไทยว่ามี 5 ประเภทคือ

1. กาพย์ แบ่งออกเป็น กาพย์ยานี กาพย์ฉบัง กาพย์สุรางคนางค์ กาพย์ขับไม้

2. กลอน แบ่งออกเป็น กลอนแปด กลอนหก ซึ่งจัดเป็นกลอนสุภาพ นอกจากนั้น กลอนยังมีรูปแบบที่นำไปแต่งเป็นคอกสร้อย ลักวาท เพลงยาว เสภา นิราศ กลอนบทละคร กลอนเพลงปฏิพากย์ได้อีกหลายแบบและมีกลอนบทแบบต่างๆ อีกมาก

3. โคลง แบ่งเป็น โคลงสอง โคลงสาม โคลงสี่ ซึ่งจัดเป็นโคลงสุภาพ แล้วยังมีโคลงคั่นอีกหลายชนิดมีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น โคลงคั่น วิวิธมาลี จัตุรทนต์ บาทกฤษณ ๑๑ นอกจากนี้นี้ยังมีโคลงพิเศษอีกหลายชนิด ได้แก่ โคลงกระทู้ โคลงกลอักษร และโคลงห้า หรือมณฑกคติ ที่ใช้ในการประกาศแข่งน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

4. ฉันท์ แบ่งเป็นหลายชนิด เช่น อินทรวชิรฉันท์ ฤชงค์ประชาตรฉันท์ มาฆกฉันท์ วิษุณมาลาฉันท์ ๑๑

5. ร่าย แบ่งเป็น ร่ายโบราณ ร่ายสุภาพ ร่ายคั่น และร่ายยาว

นอกจากนี้ยังมีประเภทที่นำร้อยกรองบางประเภทมาแต่งรวมกัน เช่น ร่าย แต่งรวมกับโคลง เรียกว่าลิลิต โคลงแต่งรวมกับกาพย์ เรียกว่า กาพย์ห่อโคลง หรือกาพย์เห่เรือ เป็นต้น

การแต่งร้อยกรองตามปกติจะต้องกระทำตามแบบแผนที่มีบัญญัติไว้ซึ่งเรียกว่า ฉันท์ลักษณะหรือลักษณะบังคับของร้อยกรอง ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 9 ประการ ดังที่ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2532: 145) ได้ผูกเป็นกาพย์สุรางคนางค์ เพื่อจำได้ง่าย โดยเรียกว่า เนวาลักษณ์ ดังนี้

คณะพยางค์

สัมผัสจิตวาง	จำไว้ให้ดี
ครูลหุเสก	เอกโทวิธี
คำเป็น-คามี	ใช้ให้เหมาะสม

เสียงวรรณยุกต์ใช้

มีกำหนดใช้	ตามนิยมน
คำนำ คำสร้อย	ร้อยกรองชวนชม
แต่งคำจำกัด	ขลแบบแบบไทย

1. คณะ เป็นลักษณะบังคับของร้อยกรองทุกประเภท กำหนดเกี่ยวกับรูปแบบของร้อยกรองแต่ละประเภทจะต้องประกอบด้วยส่วนย่อยๆ อะไรบ้าง คำที่เป็นส่วนย่อยของคณะ ได้แก่ บท บาท วรรค คำ เช่น กาพย์ยานี กำหนดคณะไว้ว่า 1 บทจะมี 2 บาท แต่ละบาทประกอบด้วย 2 วรรค วรรคแรกมี 5 คำ วรรคหลัง 6 คำ เป็นต้น

2. พยางค์ คือ เสียงที่เปล่งออกมากครั้งหนึ่งๆ อาจมีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ได้ ในการแต่งร้อยกรอง เราถือว่า พยางค์ก็คือคำนั่นเอง ร้อยกรองแต่ละประเภทมีการกำหนดพยางค์ไว้แน่นอนว่าแต่ละวรรคจะมีกี่พยางค์

3. สัมผัส คือ ลักษณะที่บังคับให้ใช้คำคล้องจองกัน เป็นลักษณะที่สำคัญที่สุดในร้อยกรองทุกประเภท นอกจากมีสัมผัสในร้อยกรองแล้ว ไทยเรายังนิยมนิยมนสัมผัสในสำนวนและภาษิตต่างๆ เช่น ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด พุดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง น้ำร้อนปลาเป็นน้ำเย็นปลาตาย ฯลฯ

สัมผัสที่นิยมกันในภาษาไทยมี 2 ชนิด คือ

ก. สัมผัสสระ ได้แก่ คำที่มีเสียงสระพ้องกันตามมาตรา ถ้าเป็นคำที่มีตัวสะกด ก็ต้องเป็นตัวสะกดในมาตราตัวสะกดแม่เดียวกัน เช่น กา-ขา-ลา-มา, กิน-คิน-พิน-ริน-ชิน เป็นต้น

ข. สัมผัสอักษร ได้แก่ คำที่ใช้พยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน อาจเป็นตัวอักษรที่เป็นพยัญชนะเดียวกัน หรือพยัญชนะที่มีเสียงสูง ต่ำ เข้าคู่กันก็ได้ หรือพยัญชนะครบชุดเดียวกันก็ได้ เช่น สวย - ศรี - สร้อย - ไสก - ทรัพย์, ปรับ - ปรง - ปรากฏ - ปริ - โปร่ง

ประเภทของสัมผัส สัมผัสทั้ง 2 ชนิดดังกล่าว ยังแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. สัมผัสนอก เป็นสัมผัสบังคับ ได้แก่ สัมผัสที่ส่งและรับกันนอกวรรค เช่น ในกลอนแปด คำสุดท้ายของวรรคแรกจะไปสัมผัสกับคำที่ 3 หรือคำที่ 5 ของวรรคต่อไป เช่น

อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย

(สุนทรภู่)

เพื่อหักค่อนนอนหลับในทับทิพย์ ชมดาววิบแววมอมในอ้อมสรวง

(สุคนธ์สุนทรภู่ - ประยอม ของทอง)

สัมผัสนอกใช้เฉพาะสัมผัสสระเท่านั้น

2. สัมผัสใน เป็นสัมผัสไม่บังคับ มีคำสัมผัสคล้องจองกันอยู่ภายในวรรคเดียวกัน อาจเป็นสัมผัสสระ หรือสัมผัสอักษรก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสมและความพอใจของผู้ประพันธ์จะมีหรือไม่มีก็ได้ สัมผัสในช่วยให้บทร้อยกรองมีความไพเราะยิ่งขึ้น เช่น

ตะวันรอนอ่อนอับยับแสง

ดูดวงแดงคั่งจะพ่นน้ำคำไหล

ยังรอรั้งสั่งฟ้าด้วยอาลัย

ค่อยไรไรเรื่องลับวันวิญญาน

(นิราศพระประทม - สุนทรภู่)

3. คำครุ คำลหุ เป็นคำบังคับใช้เฉพาะร้อยกรองประเภทฉันทน์ เท่านั้น

ครุ คือ คำที่มีเสียงหนัก ได้แก่ คำที่ประสมกับสระเสียงยาวในมาตราแม่ ก กา เช่น คำที่ประสมกับสระเสียงสั้น หรือยาวในมาตราวัดตัวสะกดทุกมาตรา เช่น กาติ ปู เหลิน จิต เลย หมด แรง เป็นต้น

ลหุ คือ คำที่มีเสียงเบา ได้แก่ คำที่ประสมกับสระเสียงสั้นในมาตราแม่ ก กา และ คำที่ใช้พยัญชนะตัวเดียว เช่น กี่ ฃ บ่ ฐ (สำหรับคำที่มีสระอำ ประสมถือว่าเป็นคำครุ แต่บางทีก็อนุโลมให้เป็นลหุได้)

4. คำเอก คำโท หมายถึง พยางค์ที่บังคับด้วยไม้เอก และไม้โท ใช้บังคับในร้อยกรองประเภท โคลง และร่าย

คำเอก คือ พยางค์ที่มีไม้เอกบังคับทั้งหมด เช่น พี่เล่า ไม่ สือ และ หมายถึง พยางค์ที่เป็นคำตายทั้งหมด จะเป็นเสียงวรรณยุกต์ใดก็ได้ เช่น คาบ หอก เจ็บ ปวด พัก พวก นอกจากนี้ยังหมายถึงการใช้เอกโท คือ คำที่ไม่เคยใช้ไม้เอก แต่เอามาแปลงใช้โดยเปลี่ยนวรรณยุกต์เป็นเอก เช่น จิง เปลี่ยนเป็น จิ้ง สั้น เป็น จั่น ฐู่ เป็น ชู่ ถ้วย เป็น ท่วย หล้า เป็น ข้า ห้าง เป็น ฮ้าง

คำโท คือ พยางค์ที่มีไม้โทบังคับทั้งหมด ไม่ว่าจะออกเสียงเป็นวรรณยุกต์อื่นใดก็ตาม เช่น คล้าย แก้ว โน้น มั่ง และหมายถึงพยางค์ที่ใช้โท คือ คำที่ไม่เคยใช้ไม้โท แต่เอามาแปลงใช้โดยเปลี่ยนวรรณยุกต์เป็นโท เช่น พี่เปลี่ยนเป็น พี่ เล่น เปลี่ยนเป็น เล่น เป็นต้น

5. คำเป็น คำตาย ใช้แทนเสียงเอกในคำประพันธ์ประเภทโคลง

คำเป็น หมายถึง คำที่ประสมด้วยสระเสียงยาวในมาตราแม่ ก กา รวมทั้งคำซึ่งประสมด้วยสระ อำ ไอ โอ เอ และคำที่สะกดในมาตราแม่ กง กน กม เกย เกว เช่น จงหมั่นชมเชยคาวนารี ปรีชา เอาใจ จำคำ

คำตาย หมายถึง คำที่ประสมด้วยสระเสียงสั้นหรือยาวในมาตราแม่ กก กค กบ เช่น กะทิ ฐระ จับจด ผลุด ฤค ทรัพย์

6. เสียงวรรณยุกต์ หมายถึง เสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 เสียง ตามอักขรวิธี เป็นลักษณะสำคัญที่บังคับใช้ในกลอนและกาพย์บางชนิด เสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 เสียงได้แก่ เสียงสามัญ เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียงจัตวา

7. คำนำ หมายถึง คำที่ใช้ขึ้นต้นบทหรือกรองบางประเภท เช่น กลอนบทละครขึ้นต้นด้วย เมื่อนั้น เป็นต้น

8. คำสร้อย คือ คำที่ใช้เติมลงท้ายวรรคบ้าง ท้ายบาทบ้าง ท้ายบทบ้าง เพื่อความไพเราะ หรือเพื่อทำให้เต็มข้อความ เช่น ที่ อา ฮา เฮย นาน ฯลฯ คำสร้อย ส่วนใหญ่จะปรากฏในบทหรือกรองประเภทโคลง และร่าย

ภาษาที่ใช้ในร้อยกรอง

ภาษาที่ใช้ในการเขียนร้อยกรองนั้น มีลักษณะแตกต่างจากภาษาที่ใช้ในการเขียนร้อยแก้ว ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2532: 143-144) กล่าวว่า ภาษากวีมีลักษณะเด่นคือ

1. ทำให้เกิดความรู้สึกและเห็นภาพได้ ตามจินตนาการของกวี
2. มีเสียงและจังหวะดุจดนตรี ทำให้เกิดความไพเราะชวนให้เพลิดเพลิน
3. ให้ความคิดนึกที่ลึกซึ้ง
4. ก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์

ส่วนภาษาร้อยกรองที่เหมาะสมสำหรับเด็กนั้น ททัช ดันหยง (2529: 177) เสนอว่า

1. ใช้คำง่ายๆ แต่คล้องจองเป็นหลัก
 2. ใช้แบบแผนกวีนิพนธ์อย่างง่าย เช่น กลอนสั้นๆ กลอนหก กลอนบทดอกสร้อย
- กาพย์ยานี 11 กาพย์สุรางคนางค์ 28 แต่ไม่ควรใช้โคลง ฉันท์ กลกลอน กลโคลง สำหรับกลอนแปด นั้นใช้กับเด็กเล็กๆ อาจยาวเกินไป แต่เด็กโตใช้ได้ดี

3. คำคล้องจองนั้นไม่เคร่งครัดข้อบังคับ แต่เอาพลังความหมายที่ชัดเจน ถ้อยคำเพราะ พริ้ง ฟังเข้าใจง่ายเป็นหลัก

4. ร้อยกรองมักใช้ภาษาเข้าสัมผัส ทำให้ความหมายฟังเพื่อน เบี่ยงเบนหรือสับสนเมื่อเป็นเช่นนี้ก็最好不要ใช้ภาษาร้อยกรอง หันไปใช้ร้อยแก้วจะดีกว่า

5. ภาษาร้อยกรอง ไม่ควรยาวเกินไป สามารถอ่านจบภายใน 15-20 นาที ก็นับว่าใช้เวลาพอสมควรแล้ว

การสอนเขียนร้อยกรองในระดับประถมศึกษา

จุดมุ่งหมายการสอนเขียนร้อยกรอง

จากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในกลุ่มทักษะภาษาไทยนั้น เน้นภาษาไทยมีความสำคัญเพราะเป็นภาษาประจำชาติ เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ จึงควรให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ถูกต้องตามความเหมาะสมแก่วัยและระดับชั้น เพื่อให้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคม ในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) (2525: 7-17) ได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเขียนบทร้อยกรอง ซึ่งจำแนกได้โดยสรุป ดังนี้

จุดประสงค์การเรียนรู้ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 4

1. เขียนอย่างมีรูปแบบและแสดงความนึกคิดอย่างเสรี
2. เขียนอย่างสร้างสรรค์ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6

1. เขียนตามรูปแบบที่กำหนด โดยลำดับความคิดเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง
2. เขียนแสดงความคิดอย่างเสรี และเชิงสร้างสรรค์ได้
3. รักการเขียน นำการเขียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

เนื้อหาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 4 ประกอบด้วยการเขียนคำสัมผัสคล้องจอง และบทร้อยกรองง่ายๆ และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ประกอบด้วยการเขียนเรื่องจากจินตนาการ คำขวัญ คติพจน์ คำสัมผัสคล้องจองและบทร้อยกรองง่ายๆ

จากจุดประสงค์ของการเขียนในระดับประถมศึกษาที่ทางหลักสูตรได้กำหนดไว้นั้น จะเห็นได้ว่า มุ่งให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการเขียน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ โดยที่นักเรียนสามารถใช้ความคิด และจินตนาการได้อย่างเต็มที่

การจัดกิจกรรมการสอนเขียนร้อยกรองในระดับประถมศึกษา

วิลสัน (Wilson. 1975: 137-139) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการสอนเขียนบทร้อยกรองว่า ในการที่จะสอนเด็กให้เขียนบทร้อยกรองให้ได้ดีนั้น การจัดประสบการณ์น่าเป็นสิ่งสำคัญมาก

กิจกรรมที่จัดขึ้นในการเรียนการสอนควรที่จะได้ส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกฝนด้านการใช้จินตนาการ และพยายามให้เด็กได้คุ้นเคยกับท่วงทำนอง เสียง ลีลา จังหวะ และรูปแบบของบทร้อยกรองอยู่เสมอ เพราะการเขียนร้อยกรองนั้น ต่างไปจากการเขียนร้อยแก้วที่ต้องอาศัยความพยายาม และความสามารถในการเลือกคำมาใช้ให้น้อย แต่แสดงความรู้สึกนึกคิดตลอดจนความหมายได้มากที่สุด ซึ่งเด็กโดยมากรู้สึกว่าเป็นเรื่องยากอยู่แล้ว เชนนิง (Henning. 1973: 186) เห็นว่า ความสำเร็จของการสอนร้อยกรองขึ้นอยู่กับตัวครูมากกว่าอิทธิพลของศิลปภาษา ครูจะต้องรักและสนใจในเรื่องของบทร้อยกรอง เพราะถ้าครูมีความรู้ ความสามารถ ก็ย่อมมีโอกาสส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี แมคคี (McKee. 1939: 208-223) ให้ความเห็นว่าควรจะสนับสนุนให้นักเรียนเขียนทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

กีทิง (Geeting.1973) (ยุพา ขนอนคราม.2520: 23-24;อ้างอิงมาจาก Geeting 1973) ให้ข้อเสนอแนะในการสอนที่จะกระตุ้นให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ทางร้อยกรองไว้ 5 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ให้เด็กได้อ่านได้ฟังบทร้อยกรองต่างๆ ซึ่งครูอาจอ่านให้ฟัง หรือฟังจากเทปหรืออ่านกันเอง ทั้งนี้นอกจากจะเป็นการให้ประสบการณ์เกี่ยวกับร้อยกรองแล้ว ยังเป็นการพัฒนาในด้านการฟังอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้เด็กได้เรียนรู้ในการพูด การออกเสียง บทร้อยกรอง และเรียนรู้ความหมายของบทร้อยกรองนั้นๆ ทั้งนี้จะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเกิดความรักที่จะเรียนร้อยกรอง การเปิดโอกาสให้เด็กได้อ่านดัง ๆ ได้ร้องเป็นท่วงทำนอง จะยิ่งช่วยให้เด็กเห็นคุณค่าของร้อยกรองยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 ให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการอ่านบทร้อยกรองต่างๆ ซึ่งมีเทคนิค ลีลาของการอ่านต่างไปจากร้อยแก้ว

ขั้นที่ 4 เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงท่าทางประกอบบทร้อยกรองที่เรียน โดยการจัดหาร้อยกรองที่มีจังหวะ หรือมีเสียงซึ่งกระตุ้นให้อยากแสดงท่าทางประกอบ

ขั้นที่ 5 เปิดโอกาสให้เด็กได้หัดสร้างสรรค์บทร้อยกรองของตน ซึ่งอาจทำได้ทั้งการพูด และการเขียน

เคนเนดี (Kenedy. 1975: 212-217) (มยุรี เกราะหัดดี. 2535: 33-34; อ้างอิงมาจาก Kenedy) ได้ข้อเสนอแนะในการสอนร้อยกรองในระดับประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. จัดประสบการณ์ทางด้านร้อยกรองแก่เด็ก โดยการให้เขาได้อ่านได้ฟังบทร้อยกรองตลอดจนเรื่องราวต่างๆ ทั้งที่ใกล้และไกลตัว เพื่อช่วยส่งเสริมจินตนาการในการเขียนร้อยกรอง
2. การดำเนินการสอนร้อยกรองนั้นไม่ควรที่จะสอนแต่เฉพาะตามโปรแกรมที่กำหนดไว้เท่านั้น ครูควรจัดกิจกรรมหลายๆ อย่างที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการสร้างสร้งงานร้อยกรองได้ เช่น การเล่นเกม การเชิดหุ่น เป็นต้น

3. ให้เด็กเริ่มเขียนบทร้อยกรอง โดยการช่วยกันเขียนเป็นกลุ่มก่อนที่จะให้เขียนเป็นรายบุคคล จะเป็นการช่วยให้เด็กมีความสุขในการทำงาน และเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจในการเขียนบทร้อยกรองต่อไป แต่ทั้งนี้ครูจะต้องเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำอย่างใกล้ชิด

4. ครูควรเลือกหัวข้อที่จะให้เขียน ให้เหมาะกับวัยและเพศของเด็ก เช่น เด็กชายมักจะสนใจในเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ ซึ่งเด็กหญิงมักไม่ค่อยชอบ ดังนั้นการเตรียมการสอน ตลอดจนอุปกรณ์จึงควรให้เหมาะสม

5. จัดกิจกรรมที่ทุกคนมีโอกาสได้มีส่วนร่วมอย่างอิสระ และไม่เคร่งครัด

6. ขอมรับ ขกย่อง สนับสนุนและส่งเสริมในความพยายามที่จะสร้างสรรค์งานประพันธ์ของเด็กตลอดเวลา แม้ว่าลักษณะของร้อยกรองนั้นจะแปลกแหวกแนวไปจากฉันทลักษณ์ที่บังคับไว้ก็ตาม

7. ให้กำลังใจและติดตามผลงานของเด็กอย่างสม่ำเสมอ นำผลงานของเด็กมาอ่าน แลกเปลี่ยนกัน แต่ครูจะต้องระวังเรื่องการทศวิจารณ์ผลงานนั้นๆ ที่จะไม่ให้กระทบกระเทือนใจหรือเป็นการสกัดกั้นแนวความคิด

นัยนา สุทธิธรรม (2517: 215-216) ได้เสนอกิจกรรมที่น่าสนใจในการสอนแต่งคำประพันธ์ไว้ ดังนี้

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนให้ฝึกหัดแต่งคำประพันธ์ตามหัวข้อต่างๆ ที่กลุ่มของตนถนัด หรือสนใจ หรืออาจจัดให้นักเรียนแต่งคำประพันธ์ได้ตอบกัน

2. ฝึกให้นักเรียนคิดแบบสืบเนื่องต่อกันกันไปทุกคน หรืออาจแบ่งกลุ่มฝึกก็ได้ โดยครูเป็นผู้กล่าวเริ่มต้น เช่น ครูกล่าวคำว่าดวงดาว แล้วให้นักเรียนคิดสืบเนื่องต่อเชื่อมโยงกันไปเรื่อยๆ เช่น จากดวงดาว ก็อาจคิดไปถึงท้องฟ้า แสงสว่าง กลางคืน ทำให้สามารถผูกเรื่องราวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3. ในบางครั้งครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่งคำประพันธ์โดยไม่จำกัดรูปแบบ และเนื้อหาบ้าง แต่ควรจะทำภายหลังจากที่นักเรียนเข้าใจหลักเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์โบราณ และได้ฝึกหัดการแต่งตามแบบแผนนั้นๆ แล้ว

4. การเปลี่ยนบรรยากาศในห้องเรียนไปยังสถานที่ต่างๆ เช่น สนามหญ้าหน้าโรงเรียน หรือการไปทัศนศึกษา ก็จะช่วยให้นักเรียนได้เห็นฉาก หรือเกิดแนวความคิดใหม่ๆ ขึ้นได้

5. กิจกรรมในห้องเรียนอาจใช้อุปกรณ์อื่นๆ เช่น ภาพหรือการเล่าเรื่องให้เด็กเกิดจินตนาการต่อเนื่องจากภาพ หรือเรื่องที่เล่า

6. สนับสนุนให้นักเรียนแต่งบทร้อยกรองมาลงในหนังสือวารสารของโรงเรียน หรือหนังสือพิมพ์ออกจำหน่ายโดยทั่วไป

7. จัดให้มีป้ายประกาศสำหรับให้นักเรียนแต่งคำประพันธ์ได้ตอบกัน หรือหาคำประพันธ์บทเด่นๆ มาคิดไว้เสมอ

รชนี ศรีไพรวรรณ (2529: 661-674) กล่าวถึงการสอนเขียนบทร้อยกรองสำหรับเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา ว่าควรมีขั้นตอน ดังนี้

1. สืบหาความสนใจ หรือความถนัดของนักเรียนที่มีต่อบทร้อยกรอง
2. ให้นักเรียนรู้จักฉันทลักษณ์ของร้อยกรองที่นักเรียนชอบ
3. ให้นักเรียนกำหนดเรื่อง และจุดมุ่งหมายในการเขียน
4. ให้นักเรียนรู้จักเรียบเรียงและขยายความคิด
5. ให้นักเรียนลงมือเขียนบทร้อยกรอง โดยยึดหลักดังนี้
 - 5.1 เขียนให้ตรงจุดมุ่งหมายที่คิดว่าจะเขียน
 - 5.2 เขียนให้ถูกฉันทลักษณ์ที่ตั้งใจจะเขียน
 - 5.3 ดำเนินเรื่องให้สอดคล้องกัน เชื่อมเนื่องกันไปเป็นเรื่องเดียวกัน
 - 5.4 ระวางการใช้ถ้อยคำ เลือกใช้คำที่มีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหาและอารมณ์ บทร้อยกรองจึงจะไพเราะ
 - 5.5 เขียนร้อยกรองให้กระชับรัดกุม
 - 5.6 ใช้คำให้เหมาะสมแก่เนื้อเรื่อง
 - 5.7 ใช้สำนวนภาษาให้ถูกต้อง
 - 5.8 พยายามสอดแทรกความคิดที่ดีในบทร้อยกรอง
 - 5.9 จัดกลาสำนวนให้ไพเราะราบรื่น

ศิวกานท์ ปทุมสูติ (2533: 15-25) กล่าวถึง กลวิธีสอนเด็กให้เรียนเขียนกวี โดยแนะนำว่า อย่าเริ่มสอนให้เด็กเขียนร้อยกรองด้วยการสอนฉันทลักษณ์ เพราะจะทำให้เด็กเบื่อและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อฉันทลักษณ์ การสอนเริ่มแรกควรฝึกให้เด็กรู้จักคิด และแสดงความคิดนั้นออกมาเป็นการเขียนแบบสั้นๆ พอได้ใจความตามอิสระก่อน

ขั้นต่อไปจึงฝึกกล้านำความคิด คือ ฝึกความคิดอย่างต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ภาษา ด้วยการเขียนคำที่แสดงความคิดอย่างมีลีลา มีชั้นเชิงวรรณศิลป์ในรูปแบบที่ไม่เน้นคำสัมผัสคล้องจอง แต่อาจจะสัมผัสเสียงอักษร ซ่อมสัมผัสในตามแต่จะทำได้หรือเป็นไปได้ การเขียนสำนวนความคิดเป็นการฝึกการใช้ประโยชน์และกลุ่มคำ วลี ที่กระชับกินความคล้ายท่วงทำนองของบทร้อยกรองมี

ฉันทลักษณ์ต่างกันแต่เพียงไม่เน้นคำสัมผัสเท่านั้นเอง การเขียนขึ้นนี้เด็กยังมีอิสระที่จะเลือกใช้จำนวน คำ วลี ที่จะใช้ตลอดจนเสียงอักษรตามที่เด็กปรารถนา

เมื่อนักเรียนได้ฝึกความและลำนาคำความคิดอย่างอิสระด้วยความรู้สึกลอยลางคิดอยากเขียนจนคล่องไประยะหนึ่งแล้ว ย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเขียนบทร้อยกรองมีฉันทลักษณ์สืบต่อไปสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการที่จะทำให้การสอนบทร้อยกรองประสบผลสำเร็จก็คือ การเลือกบทร้อยกรองสำหรับเด็ก บาวเวอร์ส (มยุรี เกราะหัตติ. 2535: 35 อ้างมาจาก Bowers. 1975: 102) ได้สรุปลักษณะร้อยกรองที่เด็กในชั้นประถมศึกษาสนใจว่า

1. เด็กจะชอบและสนใจบทร้อยกรองที่ให้จังหวะหนักแน่นใช้คำง่ายๆ ธรรมดาๆ เป็นคำคุ้นเคย แต่ให้ความรู้สึก เสียงและภาพพจน์ที่ชัดเจน
2. เด็กจะชื่นชอบบทร้อยกรองที่สอดคล้องอารมณ์จำ และจำได้ดี
3. เด็กจะชื่นชอบบทร้อยกรองที่ให้เรื่องราวที่ประสมประสานระหว่างเรื่องจริง และเรื่องนิทานที่แปลกไปจากความจริง
4. เด็กจะชอบบทร้อยกรองที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา และมักจะแสดงความรู้สึกนึกคิดตามประสาเด็ก เรื่องที่จะนำมาให้เด็กเขียนจึงควรเป็นเหตุการณ์ต่างๆ คลอจนเรื่องราวที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวเขาเอง

สรุปได้ว่า วิธีสอนเขียนร้อยกรองในระดับประถมศึกษา ควรสอนจากง่ายไปหายาก จากกฎเกณฑ์น้อยๆ ไปสู่กฎเกณฑ์ที่มากและซับซ้อน และต้องคำนึงถึงวัยของผู้เรียนเป็นสำคัญ

การประเมินผลด้านการเขียนบทร้อยกรอง

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518: 9-12) ได้เสนอแนะข้อที่ควรพิจารณาในการตรวจงานเขียนแต่ละเรื่อง ซึ่งอาจนำไปปรับปรุงใช้ในการประเมินผลงานเขียนด้านร้อยกรองได้ดังนี้

1. เนื้อเรื่อง พิจารณาความคิด การจัดระเบียบความคิด การขยายความแจ่มแจ้ง ชัดเจน
2. การใช้ภาษา พิจารณาจากการใช้คำที่ตรงความหมาย เหมาะสม ระดับภาษาถูกต้อง เรียงลำดับคำได้ดี แต่ละย่อหน้ามีเอกภาพ ใช้สำนวนโวหาร คำสุภาษิตต่างๆ ได้ถูกต้องตรงความหมาย

3. รูปแบบ เขียนถูกรูปแบบการเขียนชนิดนั้นๆ

4. กลไกประกอบการเขียนอื่น ๆ ได้แก่ ตัวสะกดการันต์ ความสะอาดเรียบร้อย

ชวน เพชรแก้ว (2519: 285) กล่าวไว้ว่า ...สิ่งที่จะต้องพิจารณาในการวัดผลงานเขียนร้อยกรอง เพื่อเป็นเกณฑ์การให้คะแนนก็คือ รูปแบบฉันทลักษณ์ ความคิด และการลำดับความคิดภาษาที่ใช้และสำนวนโวหาร... นำนักคะแนนควรแบ่งเป็นสัดส่วนตามความสำคัญ คือ ถ้า

คะแนนเต็มของงาน 1 ชิ้น เท่ากับ 10 คะแนน ควรจะให้คะแนนความคิด และการกำกับความคิด 4 คะแนน ถูกต้องตามรูปแบบฉันทลักษณ์ 3 คะแนน และภาษาที่ใช้สำนวนไพเราะ 3 คะแนน เป็นต้น

พิศมัย สิงห์แก้ว (2520: 37) ได้เก็บความจากข้อเขียนของ โจเซฟ เจ ฟอลีย์ (Joseph J. Foley) ซึ่งกล่าวถึงสิ่งที่ควรระวังในการเขียน คือ

1. ความคิด (Ideas) ได้แก่ เนื้อหาตรงประเด็น มีเหตุผลและน้ำเสียง (tone)
2. การเรียบเรียงเนื้อหา (Organization) ได้แก่ เน้นสิ่งที่ควรเน้น มีเค้าโครงความคิดที่เป็นระเบียบ

3. กลไกในการเขียน (Mechanics) ได้แก่ การสะกดการันต์ วรรคตอน และไวยากรณ์
4. ลีลาการเขียน (Style) แสดงความเป็นต้นคิด มีท่วงทำนองเฉพาะตน
5. การเลือกใช้คำ (Choice of Words) ได้แก่ ความชัดเจน เลือกคำได้ตรงตาม

ความหมาย ใช้คำมีความหมายตรงหรือมีความหมายโดยนัย และการเลือกใช้คำตามระดับของภาษา

ยุพา ขนอมคราม (2520: 35-36) ได้เก็บความจากงานเขียนของ วอลเตอร์ (Wolter ใน Let then Write Poetry) เกี่ยวกับเกณฑ์ที่จะช่วยในการประเมินผลงานร้อยกรองของเด็กไว้ ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) ไม่ว่าจะเป็นงานของเด็กในระดับชั้นใดก็ตามงานเขียนร้อยกรองควรจะแสดงให้เห็นความคิดริเริ่ม ทั้งในด้านความคิดและการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนของตนเอง

2. ความคิดฝัน (Imagery) เป็นความคิดริเริ่มใหม่ที่สดใส ไม่ได้เลียนแบบผู้ใด
3. ความจริงใจ (Sincerity) คือ การที่ผู้แต่งคิดอย่างไรก็จะแสดงความรู้สึกออกมาตามความคิดนั้นๆ

4. แนวความคิด (Idea) ไม่ได้หมายถึง สิ่งแปลกใหม่ของโลก แต่หมายถึง ความแปลกใหม่สำหรับผู้เขียนร้อยกรองเรื่องนั้น ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่อง และภาษาสำนวนที่เขียน

5. มีความรู้สึก (Feeling) ที่สอดใส่ไว้ในบทร้อยกรอง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ตรงไปตรงมาอย่างเด็ก ๆ ไม่ใช่ความรู้สึกลึกซึ้ง อย่างเช่นบทร้อยกรองของผู้ใหญ่

6. มีความเป็นสากล (Ubiversality) เป็นงานร้อยกรองที่แต่งไว้ให้ประโยชน์ และคุณค่าเท่ากับเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน เป็นเรื่องสำหรับเด็กวัยเดียวกันมีความรักใคร่เช่นนั้นด้วย เช่น ความรักแม่ ความสนุกสนาน

7. ความเป็นเอกภาพ (Unity) ในเรื่องที่เขียนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยตลอด ไม่สับสนปนเปกัน จนหาความเกี่ยวข้องกันไม่ได้

8. จังหวะ (Rhythm) การเขียนร้อยกรองไม่ใช่นำร้อยแก้วมาแบ่งออกเป็นวรรคๆ แต่ ร้อยกรองต้องมีจังหวะสัมผัส และรูปแบบโดยเฉพาะ

9. ความถูกต้อง (Accuracy) ถูกต้องทั้งในด้านการใช้ถ้อยคำ และไวยากรณ์ ข้อความ ไม่ซ้ำซ้อนวากวน หรือไม่ใช่ภาษาวิจิตรพิสดารเกินไป

10. มีความสำคัญทางศิลปะ (Artistic Significance) ดูได้จากการคิดริเริ่ม การสอดแทรก อารมณ์ ตลอดจนการวางรูปแบบและดำเนินเรื่องของร้อยกรองนั้นๆ

ประยงค์ อนันทวงศ์ (2521: 215-220) ได้กล่าวถึงหลักการให้คะแนนประกวดคำ ประพันธ์ร้อยกรองไว้ สรุปได้ดังนี้

1. ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ที่กำหนดให้หรือไม่
2. มีความหมาย หรือหัวข้อกระทู้ที่ถูกต้องหรือไม่
3. การดำเนินเรื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยตลอด หรือเป็นเอกภาพหรือไม่
4. การใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารดีหรือไม่
5. เป็นความคิดดีๆ แปลกๆ ใหม่ๆ ที่เป็นของตนเองหรือไม่
6. การสัมผัสทั้งสระและอักษรเป็นไปอย่างราบรื่นไพเราะหรือไม่
7. จำนวนบทร้อยกรองนั้นๆ ผิดไปจากที่กำหนดไว้หรือไม่
8. เขียนตรงตามแนวที่เขาเน้นให้มาหรือไม่
9. ข้อความรัดกุมได้เนื้อหาสาระหรือไม่
10. อ่านแล้วเกิดความประทับใจหรือไม่

สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรหม (2523: 165) กล่าวว่า "การประเมิน ผลงานเขียนร้อยกรองควรมีกฎเกณฑ์แน่นอน นักเรียนควรจะได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลทุก ครั้ง ครูไม่ควรถือตัวเองเป็นเกณฑ์ แต่ควรประเมินจากพัฒนาการ และความก้าวหน้าทางการเขียน ของนักเรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ"

ประภาศรี สีหอำไพ (2527: 13-16) กล่าวถึงกลอนจะดีได้ด้วยอาศัยดีในทางความมุ่ง หมาย หมายถึง กลอนที่เขียนขึ้นให้ประโยชน์เพียงไร มีความงามในรูปแบบแห่งฉันทลักษณ์ ตลอดจนการใช้สำนวนโวหารต่าง ๆ ความดีเหล่านี้ต้องเป็นเอกภาพกันจึงจะเป็นกลอนที่ดีได้

เบอร์น (Burns 1976: 99) ให้ข้อเสนอแนะว่าการพิจารณาผลงานการเขียนร้อยกรองของ เด็ก เราตัดสินโดยดูจากพัฒนาการของเด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ การนำผลงานของเด็กทุกคนมา เปรียบเทียบกัน เพื่อเป็นเกณฑ์ในการวัดว่าใครมีความสามารถมากกว่า นอกจากจะไม่ยุติธรรมแล้ว ยังเป็นการขัดต่อการส่งเสริมการสร้างสรรคของเด็กอีกด้วย ในการที่จะตัดสินผลงานของเด็กอย่าง เที่ยงธรรม ครูจะต้องคำนึงถึงความสามารถที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ พื้น ภูมิหลัง ตลอดจน

ประสบการณ์ของเด็กเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจงานเขียนแต่ละชิ้น ดังนั้น การเปรียบเทียบผลงานของเด็กจึงควรเปรียบเทียบเฉพาะกับตัวเองเท่านั้น

วอเรน (Warren 1960: 388) ให้ข้อคิดเห็นถึงการประเมินผลงานร้อยกรองอีกลักษณะหนึ่ง คือ การให้เพื่อนนักเรียนช่วยตัดสิน โดยสร้างเกณฑ์ในการตัดสิน ดังนี้

1. ความคิดริเริ่มที่ไม่ซ้ำแบบใคร เป็นตัวของตัวเอง
2. การเลือกใช้คำในเรื่อง ตลอดจนการใช้จินตนาการในการเขียน
3. แบบแผน หรือฉันทลักษณ์ของบทร้อยกรอง

สรุปได้ว่า การประเมินผลการเขียนร้อยกรองนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนทราบถึงระดับความสามารถในการเขียนของตนเอง และให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถทางการเขียนร้อยกรองสูงขึ้นเป็นลำดับ

เนื้อหาสาระของร้อยกรอง

ตามหลักสูตรของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้กำหนดการสอนกลุ่มทักษะ ภาษาไทย รวม 20 บท เวลาเรียนตลอดปี 300 คาบ และมีเวลาเรียนบทละ 15 คาบ เนื้อหาส่วนที่เป็นร้อยกรอง ประกอบด้วย กลอนสุภาพ กลอนคอกสร้อย กาพย์ยานี 11 และโคลงสี่สุภาพ ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละประเภท ดังนี้

กลอนสุภาพ

กลอนสุภาพ หมายถึง คำประพันธ์ประเภทหนึ่งที่กำหนดคำในแต่ละบาท ประมาณ 7-9 คำ ที่นิยมคือ 8 คำ จึงเรียกกันว่ากลอนแปด เนื่องจากกลอนชนิดนี้เป็นที่นิยมอ่านเขียนกันมาก บางครั้งจึงเรียกว่ากลอนตลาด กลอนสุภาพมีการบังคับคณะ สัมผัส และเสียงวรรณยุกต์ตามลักษณะของคำประพันธ์ คำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพมีลักษณะบังคับเฉพาะ 4 ประการ คือ

1. คณะ
2. พยางค์
3. สัมผัส
4. เสียงวรรณยุกต์

กลอนคอกสร้อย

กลอนคอกสร้อยมีลักษณะคล้ายกับกลอนสุภาพมากทั้งลักษณะบังคับ เสียงวรรณยุกต์ และจำนวนคำ ข้อแตกต่างมีเพียงกลอนคอกสร้อยนั้น วรรคแรกจะขึ้นด้วยคำว่า เอ๋ย เช่น เด็กเอ๋ย เด็กน้อย ดอกเอ๋ยดอกไม้ และวรรคสุดท้ายจะลงท้ายคำว่าเอ๋ย นอกจากนี้กลอนสุภาพบทหนึ่งจะมี 2 บาท ส่วนกลอนคอกสร้อยบทหนึ่งจะมี 4 บาท

ภาพย่นา 11

ภาพย่นา 11 เป็นคำประพันธ์ที่กำหนดคำและลักษณะสัมผัสบังคับไม่มากนัก คือ บทหนึ่งมี 2 บาท บาทหนึ่งมี 2 วรรค วรรคหน้า 5 คำ วรรคหลัง 6 คำ รวมเป็น 11 คำ จึงเรียกว่าภาพย่นา 11

โคลงสี่สุภาพ

โคลงสี่สุภาพ เป็นคำประพันธ์ที่แตกต่างจากคำประพันธ์ประเภทอื่น เพราะมีบังคับวรรณยุกต์ เอก โท ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของโคลง การสัมผัสของโคลงสี่สุภาพนิยมสัมผัสอักษรมากกว่าสัมผัสสระ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำสร้อยเพื่อเสริมให้เกิดความไพเราะมากขึ้น

ลักษณะบังคับของโคลงสี่สุภาพมีดังนี้

1. คณะ
2. คำโท คำเอก
3. คำสัมผัส
4. คำสร้อย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ฐปะณีษ นาคทรรพ (2532: 146) ได้สรุปลักษณะบังคับของร้อยกรองแต่ละประเภทไว้ ดังนี้

ตาราง 2 แสดงลักษณะบังคับของร้อยกรอง

ร้อยกรอง	1	2	3	4	5	6	7
ภาพย่นา	คณะ	พยางค์	สัมผัส	วรรณยุกต์	-	-	-
ฉันท	คณะ	พยางค์	สัมผัส	ครุ ลหุ	-	-	-
ร่าย	คณะ	พยางค์	สัมผัส	เอก โท	คำสร้อย	-	-
โคลง	คณะ	พยางค์	สัมผัส	เอก โท	คำเป็น คำตาย	คำสร้อย	-
กลอน	คณะ	พยางค์	สัมผัส	เสียง วรรณยุกต์	คำเป็น คำตาย	คำนำ คำลงท้าย	คำสร้อย

จากลักษณะบังคับของร้อยกรองแต่ละประเภทที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะสอน ภาพย่นา 11 เนื่องจากภาพย่นา 11 มีฉันทลักษณ์ไม่ซับซ้อน มีแต่สัมผัสนอก เหมาะสำหรับผู้เริ่มฝึกหัดเขียนบทประพันธ์

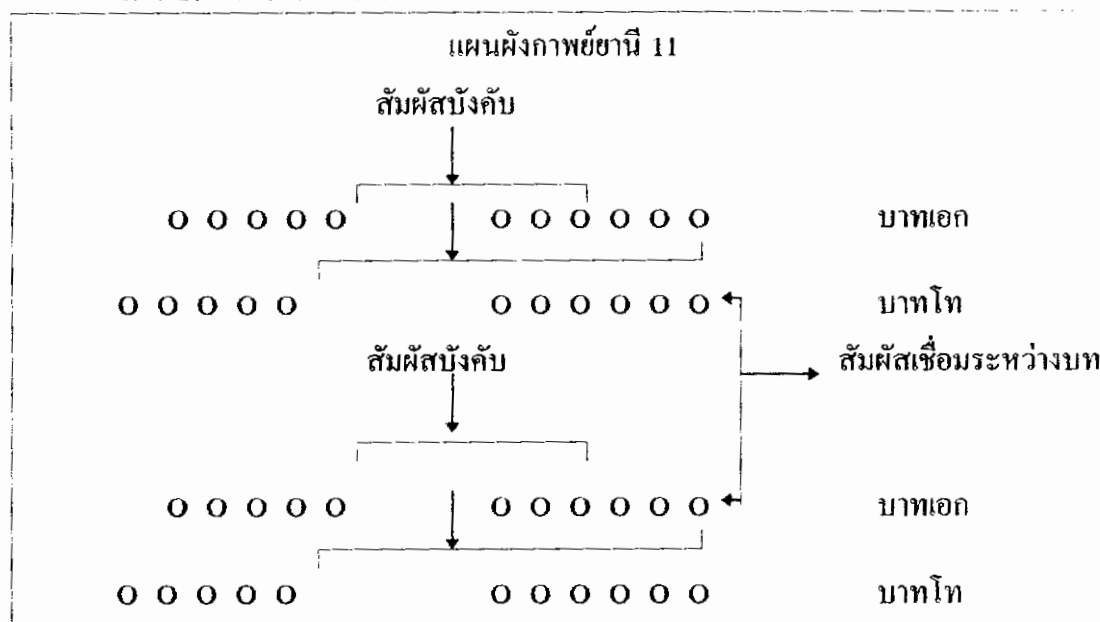
ภาพย่น 11

ภาพย่น 11 มีใช้ในเรื่องมหาดิคำหลวงเป็นเรื่องแรก แต่เหลืออยู่เพียงสองบทในกัณฑ์ มัทรี พระโหราธิบดีมีข้อความตอนเดียวกันนี้ไปเป็นตัวอย่างประกอบในจินตมณี ภาพย่น 11 รุ่นต่อมาพบในเรื่อง ราชพิลาปคำฉันท์ มีรูปแบบคล้ายอินทวิเชียรฉันทมาก จนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาพย่น 11 มีพัฒนาการมากทั้งในเรื่องรูปแบบและที่ใช้รูปแบบเสียงการใช้สัทในตำแหน่งที่อินทวิเชียรฉันทบังคับ มีการปรับปรุงการใช้สัมผัสในทำให้ภาพย่น 11 มีลักษณะเฉพาะตัวต่างจากฉันท ส่วนที่มานั้นยังคงเป็นวินิจฉันทอยู่อีก ดังเช่น คำวินิจฉัยของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2484: 212-213) ที่ว่า "เฉพาะภาพย่น 11 ก็ถือว่าแปลงมาจากฉันทอินทวิเชียร ในรัตนสูตร ซึ่งขึ้นต้นว่า ยานีธ ภูตานี สมาคตานี เป็นต้นอยู่แล้ว"

คนไทยสมัยก่อนคุ้นเคยกับรัตนสูตรมาก เพราะใช้เป็นบทสวดก่อนนอนกันสืบร้าย กวีจึงจะพอใจลีลาจังหวะของบทสวด ซึ่งเป็นอินทวิเชียรฉันทที่ไม่ใคร่เคร่งครัดนัก จึงนำมาทดลองแต่งเป็นภาษาไทยแล้วเรียกคำประพันธ์นี้ว่า "ยานี" และประกอบเป็นภาพย่น 11 มาโดยลำดับ หากแต่เมื่อพิจารณาตามหลักวิวัฒนาการคำประพันธ์แล้ว รูปแบบร้อยกรองย่อมพัฒนาจากลักษณะง่าย ๆ ไปสู่ความประณีตซึ่งยากขึ้น ดังที่ ชลธิรา สัตยาศึกษา (2524: 105) ให้เหตุผลไว้ว่า "เพราะยังไม่แน่ใจว่าจะแต่งฉันทซึ่งบังคับเสียงหนักเบาในภาษาไทยได้ จึงรับมาแต่จำนวนคำและใส่สัมผัสเข้าไปตามความนิยมแบบไทย" ภาพย่นจึงน่าจะเกิดก่อนฉันทดังเหตุผลที่กล่าวมา

ฉันทลักษณะของภาพย่น 11

1. แบบแผนบังคับของภาพย่น 11

ภาพประกอบ 1 แสดงแผนผังภาพย่น 11

2. คณะ กาศย์ยานี 1 บทมี 2 บาท บาทคั่นเรียก บาทเอก บาทท้ายเรียกบาทโท 1 บาท มี 2 วรรค คือ วรรคหน้า กับวรรคหลัง วรรคหน้ามี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ รวม 2 วรรค มี 11 คำ กาศย์ยานีจึงมีกระบวนจำนวน 11 คำนี้ไว้ท้ายชื่อกาศย์ด้วย เป็นกาศย์ยานี 11

3. สัมผัส

3.1 สัมผัสนอก

3.1.1 ระหว่างวรรค คำท้ายวรรคหน้าสัมผัสกับคำที่หนึ่งหรือสองหรือสาม ของวรรคหลังทั้งบาทเอกและบาทโท

ตัวอย่าง

รับสัมผัสคำที่ 1 คำท้ายในวรรคหน้า พาสัมผัสด้วยวรรคหลัง

รับสัมผัสคำที่ 2 คำท้ายในวรรคหน้า คำมารับกับวรรคหลัง

รับสัมผัสคำที่ 3 คำท้ายในวรรคหน้า สัมผัสพามวรรคหลัง

3.1.2 ระหว่างบาท คำท้ายของบาทเอกสัมผัสกับคำท้ายวรรคหน้าของบาทโท

ตัวอย่าง

บาทเอก คำท้ายในวรรคหน้า สัมผัสพามวรรคหลัง

บาทโท บาทโทคำท้ายยัง รังรับคำสัมผัสคง

3.1.3 ระหว่างบท คำท้ายของบาทโทสัมผัสกับคำท้ายของบาทเอกบทต่อไป

ตัวอย่าง

ยานีมีแบบมา มีวรรคหน้าวรรคหลังนำ

หน้าห้าหลังหกคำ กำหนดไว้ให้ฟัง

คำท้ายในวรรคหน้า สัมผัสพามวรรคหลัง

บาทโทคำท้ายยัง รังรับคำสัมผัสคง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

3.2 สัมผัสใน คือ สัมผัสภายในวรรค ซึ่งมีทั้งในวรรคหน้าและวรรคหลังของทุก บาท โดยทั่วไปกาศย์ยานีไม่เคร่งครัดสัมผัสในนัก มีไว้เพื่อช่วยให้คำสละสลวยไพเราะขึ้นเท่านั้น จะไม่มีสัมผัสในเลยก็ได้ หากจะมีสัมผัสในก็อาจทำตามความนิยม ดังนี้

○ ○ ○ ○ ○

○ ○ ○ ○ ○ ○

วรรคหน้าสัมผัสตรงคำที่สองกับคำที่สามหรือสี่ วรรคหลังสัมผัสตรงคำที่สามกับ คำที่สี่หรือห้า

ตัวอย่าง

ส่วนคำสัมผัสใน	วรรคหน้าใช้รสองสามทรง
วรรคหลังสามสี่ลง	บ่งบังคับกาพย์ยานี

ข้อสังเกต

1. กาพย์ยานีนี้ถือสัมผัสนอกเป็นสัมผัสบังคับ ต้องเป็นสัมผัสสระเสียงเดียวกัน คือสัมผัสกับสั้น หรือยาวกับยาว ส่วนสัมผัสในนั้นไม่บังคับ จะมีหรือไม่ก็ได้ ใช้สัมผัสสระก็ได้ อักษรก็ได้ สั้นกับยาวก็ได้
2. กาพย์ยานีไม่บังคับเรื่องเสียงของคำท้ายวรรค ให้เป็นอิสระของผู้แต่งเองจะเลือกใช้หรือไม่ใช้เสียงอะไรก็ได้ตามที่เห็นควรว่าไพเราะ

หลักเกณฑ์สำคัญของกาพย์ยานีอยู่ที่จังหวะกับจำนวนคำ คือจากจำนวน 11 คำ แบ่งเป็น 2 วรรคนั้น จังหวะของถ้อยคำด้วยสัมผัสนอกและสัมผัสใน เป็นวรรคหน้าห้าคำ วรรคหลังหกคำ วรรคหน้ามีจังหวะ หนึ่งสอง - สามสี่ห้า วรรคหลังมีจังหวะ หนึ่งสองสาม - สี่ห้าหก

ตัวอย่าง

ยานีมีแบบมา	มีวรรคหน้าวรรคหลังนำ
หน้าห้าหลังหกคำ	กำหนดไว้ให้ฟัง
คำท้ายในวรรคหน้า	สัมผัสพามาวรรคหลัง
บาทโทคำท้ายยัง	รับรับคำสัมผัสลง
ส่วนคำสัมผัสใน	วรรคหน้าใช้รสองสามทรง
วรรคหลังสามสี่ลง	บ่งบังคับกาพย์ยานี ฯ

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

กลวิธีการใช้คำของกาพย์ยานี 11

บทหรือกรองทุกประเภทจำแนกออกได้เป็นสองส่วน คือ รูปแบบ กับเนื้อหา รูปแบบ คือ โครงสร้างที่กำหนดเป็นฉันทลักษณ์ประเภทต่าง ๆ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ส่วนเนื้อหา คือข้อความหรือใจความที่กล่าวถึง กล่าวอีกนัยหนึ่ง รูปแบบก็คือรสคำ เนื้อหาก็คือ รสความนั่นเอง

รสคำ กับรสความ จะต้องกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นั่นคือ ความเป็นเอกภาพกันของรูปแบบและเนื้อหา ซึ่งเนื้อหานั้นย่อมต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเรื่องราวที่นำมาเขียนและการนำเสนอของผู้แต่งเป็นสำคัญ

ส่วนที่เป็นรูปแบบเป็นเรื่องกลวิธีใช้คำ อันมีข้อควรพิจารณาคือ

1. ความไพเราะ

ความไพเราะของคำอยู่ที่การจัดระเบียบ กำหนดจังหวะ และความกลมกลืนของเสียง
ตัวอย่าง

สายหยุดพูดจิบจีน เข้ามีศีลที่มีศักดิ์
ทั้งวังเขาซังนั๊ก แต่พี่รักเจ้าคนเดียว

(เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร 2516: 15)

จังหวะของคำในแต่ละวรรค คือ

สายหยุด-พูดจิบจีน- - เข้ามีศีล - ที่มีศักดิ์
ทั้งวัง - เขาซังนั๊ก - - แต่พี่รัก - เจ้าคนเดียว

วรรคแรก สัมผัสสระด้วยคำ หยุด - พูด

วรรคสอง นอกจากสัมผัสระหว่างวรรค จีน - ศีล แล้วยังสัมผัส

อักษรในวรรคด้วยคำ ศีล - ศักดิ์

วรรคสาม สัมผัสสระด้วยคำ วัง - ซัง

วรรคสี่ สัมผัสเชื่อมวรรค ด้วยสัมผัสสระ คือ นั๊ก - รัก

นอกจากนี้ เสียงของคำตามลำดับวรรค ยังมีข้อควรสังเกตอีกคือ

คำ สาย หยุด พูด จิบ จีน เข้า มี ศีล ที่ มี ศักดิ์
เสียง จัตวา เอก ตรี เอก สามัญ โท สามัญ จัตวา โท สามัญ เอก
คำ ทั้ง วัง เขา ซัง นั๊ก แต่ ที่ รัก เจ้า คน เดี่ยว
เสียง ตรี สามัญ จัตวา สามัญ ตรี เอก โท ตรี โท สามัญ สามัญ

ภาพขยับท่อนี้ผู้แต่งได้ลำดับความกลมกลืนของเสียงคำได้สละสลวย และมีระเบียบทำให้
เกิดน้ำหนักในเสียงคำตามสมควร ดังนี้

วรรค 1 คำ หยุด เป็นเสียงเอก ซึ่งรับด้วยคำเอกของเสียง จิบ โดยมีคำ หยุด เสียงตรี
ซึ่งเป็นเสียงเบามาขึ้น แล้วมีคำ จีน ซึ่งเป็นเสียงสามัญ มาช่วยให้เสียงเอกได้ทอดเสียงลงพอดี
ลำดับเสียงที่กลมกลืนกันเช่นนี้ช่วยเน้นให้คำน่าฟังขึ้น

วรรค 2 เสียงโทกับเสียงสามัญของคำ เข้ามี กับ ที่มี ช่วยให้จังหวะของวรรคสละสลวย
ขึ้น เสียงคำที่เด่นในวรรคนี้คือ เสียงเอก ของคำ ศักดิ์ ท้ายวรรค ทำให้คำมีน้ำหนักที่สุด

วรรค 3 เสียงสามัญของคำ วัง กับ ซัง รับกันอยู่ในที่คำ นั๊ก เป็นเสียงตรีท้ายวรรค ช่วย
เน้นความแตกต่างเป็นตรงกันข้ามกับคำ ศักดิ์ เสียงเอก ที่ส่งสัมผัสมาจากวรรคบน คือ ศักดิ์ กับ
นั๊ก เสียงเอกกับตรีเป็นเสียงตรงกันข้าม ช่วยเสริมน้ำหนักเสียงให้เด่นชัดเจนขึ้น

วรรค 4 เสียง เอก โท ตรี จากคำ แต่พี่รัก นั้นเป็นเสียงเรียงลำดับจากต่ำไปสูง เน้นตรงคำว่า รัก ซึ่งเป็นเสียงตรี รับกับเสียงตรีที่ส่งมาจากคำว่า นัก ในวรรคสามพอดี เสียงสามัญ คู่ท้ายวรรค คือ คำว่า คนเดียว ช่วยให้เสียงทอดลงจบได้พอดี

2. จังหวะของกาพย์

กาพย์ยานี ใช้จังหวะสองสาม กับ สามสาม เป็นหลัก ดังนี้

1 2 - 3 4 5 1 2 3 - 4 5 6

1 2 - 3 4 5 1 2 3 - 4 5 6

วรรคแรกแบ่งเป็นสองช่วงๆ ละสองคำกับสามคำ วรรคสองแบ่งเป็นสองช่วงๆ ละสามคำ วรรคสามกับวรรคสี่ก็เช่นเดียวกับวรรคหนึ่งและวรรคสอง

ตัวอย่าง

ในฟ้า - บมีน้ำ ในดินจ้ำ - มีแต่ทราย
น้ำตา - ที่ตกทราย คือเลื้อยหลัง - ลงโลมดิน

(นายผี)

เรื่อยเรื่อย - มาเรียงเรียง นกบินเฉิบ - ไปทั้งหมู่

1 2 - 3 4 5 1 2 3 - 4 5 6

3. เสียงของคำในกาพย์

กาพย์ไม่จำกัดเสียงท้ายวรรค จะใช้เสียงอะไรก็ได้ ตามแต่ผู้แต่งจะเห็นไพเราะ เหมาะความ บางทีอาจลงคำท้ายด้วยเสียงจัตวา ดังเช่น

ความหวังประจักษ์แก้ว แสงเพริศแพรวสกาเย็น
กระจำพร่างพรายเห็น จะประอุประอุหมาย

(อุทธรณ์ รุ่งฤดี)

คำว่า "หมาย" เป็นเสียงจัตวา ซึ่งเหมาะสมกับการอ่านทำนองเสนาะ เพราะสามารถเอื้อนเสียงให้สูงได้ไพเราะยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า กาพย์ยานีมีฉันทลักษณ์ไม่ซับซ้อน เหมาะสำหรับเริ่มฝึกหัด กวีหลายท่านก็นำมาเขียนร้อยกรองเพราะ รูป รส พจน์ เสียง สามารถทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง จดจำได้ง่าย ดังเช่น

เมืองไทยใหญ่อุดม

เมืองไทยใหญ่อุดม	ดินดีสมเป็นนาสวน
เพื่อนรักเราชักชวน	ร่วมช่วยกันมุ่งหมั่นทำ
วิชาต้องหาไว้	เป็นหลักได้ใช้ช่วยนำ
ให้รู้ถึงทางจำ	กันคว้าไปให้มากมาย
ช่วยกันอย่างขันแข็ง	ด้วยลำแข้งและแรงกาย
ทำไปไม่เสียค่าย	แม้อาบเหงื่อเมื่อทำงาน
คั้งนี้มั่งมีแท้	ร่มเย็นแน่หาไหนปาน
โลกเขาคงเล่าขาน	ถิ่นไทยนี้ดีงามเอย

พูดไปสองไพเบี้ย

พูดไปสองไพเบี้ย	หากนึ่งเสียคำสิงทอง
ภาษิตถูกทำนอง	เตือนเราให้ใช้เหตุผล
พูดไปไม่เป็นเรื่อง	คนขุนเคืองเพราะคำตน
นึ่งไว้ไวในอดทน	คำสิงทองเป็นของเรา

(ฐะปะนีย์ นาครทรรพ)

บทกวีแด่น้องผู้หัวโหย

มีทุกข์ในเรือนกาย	มีความตายในดวงตา
น่านมแห่งมารดา	ในสายเลือดยังเหือดหาย
ทุกคำคือชีวิต	ทุกชีวิตมาเรียงราย
คือคนที่เกิดกาย	มาร่วมถิ่นแผ่นดินเดียว
รื้อนี้ใช้แพร่ธรรม	เป็นรื้ออันชี้โครงเรียว
ขานี้ใช้หาเปรี้ยว	ที่เค้นอวดประจักษ์กัน
ดินเอ๋ยไธดินนี้	ยังพอมิให้แบ่งปัน
เพียงเพื่อได้อัมวัน	มิรู้อันครายมิ
ซุบซิดและเหลื่องเซียว	ดูแห่งเหี่ยวไม่มีดี
อย่างนี้มานานมิ	ที่ยากไร้แต่ไรมา
แด่น้องผู้หัวโหย	เพียงท่านไปรยความเมตตา
น้อยหนึ่งนะกรุณา	ต่อชีवादาคำคำ

(วิสา คัญทัพ)

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอน

ความหมายของสื่อการสอน

มีผู้ให้ความหมายของ "สื่อการสอน" ไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

จินตนา ไบกาซูยี (ม.ป.ป.: 11) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ว่า หมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือที่จัดทำขึ้น ซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนดไว้

ชม ภูมิภาค (2523: 19) ได้ให้ความหมายของคำว่า สื่อ (Media) หมายถึง ตัวกลางหรือพาหนะที่จะให้สิ่งหนึ่งเดินทางจากจุดต้นคอบไปยังจุดหมายปลายทาง หรือเป็นสิ่งที่จะนำสารไปยังจุดหมายปลายทาง สื่อทำให้ตัวเชื่อมต่อระหว่างจุดหมายสองจุด สำหรับการสอนนั้นเป็นการกระทำของครูเพื่อจะให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนโดยการสื่อสาร สื่อการนำสารลักษณะเช่นนี้เรียกว่า สื่อการสอน

สันทัก ภีบาลสุข และ พิมพ์ใจ ภีบาลสุข (2525: 60) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ว่า หมายถึง สื่อต่างๆที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับช่วยถ่ายทอด หรือนำความรู้หรือประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา ขาหา (2522: 59) ที่ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ว่า หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางนำความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เป็นอย่างดี

จากความหมายของสื่อการสอนดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า สื่อการสอน หมายถึง บั๊จจัยหรือตัวกลางที่ใช้ในการเรียนการสอน และนำความรู้ถ่ายทอดไปยังผู้เรียน ช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

บทบาทของสื่อการสอน

สื่อการสอนมีบทบาทต่อการเรียนของเด็กประถมศึกษา ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาราช. 2537: 24-25)

1. สื่อการสอนเป็นตัวกระตุ้นความสนใจของเด็กต่อเรื่องที่จะเรียน
2. สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่จะให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ
3. สื่อการสอนช่วยให้ประสบการณ์รูปแบบแก่เด็ก
4. สื่อการสอนเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการเรียนของเด็กและสามารถทำให้เด็กเรียนได้รวดเร็ว

รวดเร็ว

5. สื่อการสอนในรูปของกิจกรรมหรือวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เกิดบรรยากาศของความ เป็นกันเอง

6. สื่อการสอนช่วยสร้างสภาพการณ์ที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของเด็ก คุณค่าของสื่อการสอน

จากคุณสมบัติที่แสดงออกจากตัวของสื่อเองก็ดี และจากผลการวิจัยเกี่ยวกับการสอนก็ดี แสดงให้เห็นว่าสื่อการสอนมีคุณค่าทางการเรียนการสอนหลายประการ ดังนี้ (สมบูรณ์ สงวนญาติ. 2534: 44)

1. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น จากประสบการณ์ที่มีความหมายในรูปแบบต่าง ๆ
2. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากขึ้น โดยใช้เวลาน้อยลง
3. ช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกระฉับ

กระฉับ

4. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจ มั่นใจ และจดจำได้นาน
5. ช่วยส่งเสริมการคิด การแก้ปัญหาในการเรียนรู้
6. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเอาชนะข้อจำกัดต่าง ๆ ในการเรียนรู้ได้
 - 6.1 ทำให้สิ่งที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น
 - 6.2 ทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น
 - 6.3 ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง
 - 6.4 ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงช้าให้ดูเร็วขึ้น
 - 6.5 ทำสิ่งที่ใหญ่มาให้เล็กเหมาะแก่การศึกษา
 - 6.6 ทำสิ่งที่เล็กมาให้มองเห็นได้ชัดเจนขึ้น
 - 6.7 ทำสิ่งที่เกิดในอดีตมาศึกษาในปัจจุบัน
 - 6.8 นำสิ่งที่ไกลมาศึกษาในห้องเรียนได้
7. ช่วยลดการบรรยายของผู้สอนลง แต่ช่วยผู้เรียนให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
8. ช่วยลดการสูญเปล่าทางการศึกษาลง เพราะช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผู้เรียนสอบตกน้อยลง

ความสำคัญของสื่อการสอน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526: 52) ได้กล่าวไว้ว่า สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่าสื่อการสอนคือวัสดุ อุปกรณ์ หรือวิธีการสำหรับถ่ายทอดความรู้ ความคิด และเจตคติจากครูไปสู่ผู้เรียน และทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ สื่อการสอนมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน คือ

1. กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน ทักษะเรียนและช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดประโยชน์กับตัวนักเรียน

2. ให้โอกาสนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึง
3. สามารถทำให้นักเรียนเกิดแนวคิดและความเข้าใจได้ถูกต้องรวดเร็ว
4. นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
5. ช่วยให้นักเรียนจดจำเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนรู้ได้นานถูกต้องแม่นยำ
6. มีส่วนช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ของนักเรียนและเปลี่ยนแปลงเจตคติไปในทางที่พึงปรารถนาได้

เกอร์ลาซ และ อีลี (สันทัต ภีบาลสุข และ พิมพ์ใจ ภีบาลสุข, 2524: 42-43; อ้างอิงมาจาก Vernon S Gerlach and Donal P.Ely. 1971: 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสอนไว้ดังนี้

1. การสอนสามารถบันทึกเหตุการณ์ อดีต ปัจจุบัน ดังนั้นจึงสามารถนำมาใช้ใน เวลาต่อมาได้
2. การสอนสามารถบันทึกเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถสังเกตหรือสามารถมองเห็นได้
3. การสอนอาจใช้ได้กับคนกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก หรือรายบุคคลในสถานที่แตกต่างกัน ตามต้องการ

4. การสอนช่วยแก้ปัญหาพื้นฐาน หรือภูมิหลังของเด็กที่แตกต่างกัน

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสอนมีบทบาทต่อการเรียนรู้ของเด็กในด้านการกระตุ้นความสนใจต่อสิ่งที่เรียน นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือช่วยให้เด็กได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติกิจกรรมให้เด็กได้รับประสบการณ์รูปรวม เป็นตัวแบบสำหรับการเรียนรู้กระบวนการหรือความคิดรวบยอดที่สลับซับซ้อนรวมทั้งการสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองในรูปของกิจกรรมต่างๆ และสร้างสภาพการณ์ที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของเด็ก การสอนจึงมีความสำคัญสำหรับการเรียนการสอน

ประเภทของสื่อ

การแบ่งประเภทของการสอนตามแนวทางของเทคโนโลยีทางการศึกษา แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536: 5-6)

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software) หมายถึง สื่อที่เก็บความรู้ไว้ในตัวเองซึ่งจำแนกย่อยได้เป็น 2 ลักษณะคือ

- 1.1 วัสดุประเภทที่สามารถช่วยถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยอุปกรณ์การเรียน เช่น แผนที่ ลูกโลก รูปภาพ หุ่นจำลอง ฯลฯ

1.2 วัสดุประเภทที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผ่นเสียง ฟิล์มภาพยนตร์ สไลด์

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware) หมายถึงสิ่งที่เป็นตัวผ่านที่ทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่อยู่ภายในวัสดุสามารถถ่ายทอดออกมาใช้หรือเรียนรู้ได้เช่นเครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เป็นต้น

3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ (Techniques and Methods) หมายถึง สื่อที่มีลักษณะเป็นแนวความคิดหรือรูปแบบขั้นตอนในการเรียนการสอน ซึ่งไม่มีลักษณะเป็นวัสดุหรืออุปกรณ์ แต่ก็สามารถใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นมาช่วยในการดำเนินงานได้ เช่น การจัดระบบการสอนแบบจุดภาค การสาธิต เป็นต้น

บทบาทของสื่อการสอนต่อการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษา

ในกระบวนการสอนนั้น สื่อจะเข้ามามีบทบาทหรือทำหน้าที่ต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้
(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช 2532: 24-25)

1. สื่อการสอนเป็นตัวกระตุ้นความสนใจของเด็กต่อเรื่องที่จะเรียน เมื่อเด็กเกิดความสนใจก็จะเกิดความพยายามเรียนรู้เรื่องนั้นขึ้นมาเองโดยครูไม่ต้องเสียเวลาพูดหรืออธิบายมากมายนัก

2. สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่จะให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ โดยที่เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดด้วยการลงมือทำ หากไม่มีสื่อการสอนให้เป็นเครื่องมือ เด็กก็ไม่ทราบว่าทำอะไร เพราะการบอกให้เด็กลงมือทำกิจกรรมนั้นเพียงแค่ออกให้ทำโดยไม่มีเครื่องมือช่วยย่อมเป็นไปไม่ได้

3. สื่อการสอนช่วยให้ประสบการณ์รูปธรรมแก่เด็ก เพราะสื่อการสอนขยายแนวคิดในเรื่องที่เรียนด้วยการให้เด็กได้เห็นภาพ ได้ยินเสียงหรือทั้งสองอย่าง เห็นการเคลื่อนไหว มีโอกาสเห็นของจริงหรืออย่างน้อยก็ของจำลอง และบางครั้งก็ได้รับประสบการณ์ตรงกับสิ่งที่เรียน

4. ในการเรียนแนวคิดบางอย่าง นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีจากการเห็นตัวอย่างหรือตัวแบบ สื่อการสอนจึงมีบทบาทเป็นตัวแบบที่ดีสำหรับการเรียนของเด็กและสามารถทำให้เด็กเรียนรู้ได้รวดเร็วขึ้น หากไม่มีสื่อการสอนเป็นตัวแบบ บางทีครูเสียเวลาอธิบายทั้งวัน นักเรียนก็มองไม่เห็นภาพหรือปฏิบัติตามไม่ได้ เช่น ในการเรียนกระบวนการตามขั้นตอนต่างๆ

5. สื่อการสอนในรูปของกิจกรรมหรือวิธีการต่างๆ จะทำให้เกิดบรรยากาศของความเป็นกันเอง โดยครูมีเวลาสังเกตและใกล้ชิดกับนักเรียนที่ต้องการครูมากขึ้น เพราะครูไม่จำเป็นต้องสอนด้วยการพูดตลอดเวลา ครูจึงไม่เหน็ดเหนื่อย หงุดหงิดหรือเกิดความรู้สึกรำคาญ "เซ็ง" แต่กลับจะ

รู้สึกสนุกสนานไปกับการเรียนของเด็ก ครูก็จะมีความขี้มั่น สร้างบรรยากาศของความอบอุ่นใจมากยิ่งขึ้น

6. สื่อการสอนช่วยสร้างสภาพการณ์ที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยการจัดสื่อในรูปแบบของชุดการสอนที่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ครูจึงเปิดโอกาสให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ได้ซักถาม คิดค้นสิ่งใหม่ได้เต็มที่ โดยที่ครูไม่ต้องเกรงว่าจะสอนเด็กหรือตอบคำถามเด็กไม่ได้ เพราะสื่อการสอนบรรจุเนื้อหาหรือคำตอบปัญหาต่าง ๆ ไว้แล้ว ดังนั้นการเรียนของเด็กประถมศึกษา จึงมีบรรยากาศของความเปิดใจมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยย่อก็คือ ถ้าผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนสนใจ ตั้งใจ ให้ได้เห็นแบบอย่างให้ได้คิดแบบเชื่อมโยง ให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์ใหม่ ให้ได้รับการชี้แนะในการเรียนให้ทราบผลการกระทำของตน ให้ประเมินตนเองในการเรียนให้ได้จำและสามารถในการกระทำในสิ่งที่เรียนตลอดไปแล้ว สื่อหลายอย่างช่วยทำหน้าที่เหล่านี้ได้

นอกจากนี้ จินตนา ไบกาซุชิ (2534 : 6-13) ได้กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2533 เรื่องนโยบายการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ระดับประถมศึกษา มีใจความว่า "...กระทรวงศึกษาธิการจะสนับสนุนให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างแพร่หลายและให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ทุกประเภทและทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง..." ดังนี้

1. แนวทางการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

จากนโยบายดังกล่าว เพื่อให้เกิดผลกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1.1 ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลายในแต่ละกลุ่มประสบการณ์สำหรับระดับประถมศึกษา

1.2 หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้ในโรงเรียนได้ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โรงเรียนยังคงใช้ประกาศเรียนการสอนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2533 ได้

1.3 กำหนดให้โรงเรียนจัดหาหนังสือเรียน สำหรับแต่ละกลุ่มประสบการณ์ หรือแต่ละรายวิชาไว้ประจำห้องเรียน ตามบัญชีรายชื่อที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้ได้ในกรณีที่มีหนังสือเรียนหลายสำนวน ให้โรงเรียนจัดหาไว้ให้มากที่สุด

1.4 ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ และอุปกรณ์การเรียนการสอนทุกระดับชั้นทุกกลุ่มประสบการณ์ และทุกรายวิชา

1.5 ให้กรมวิชาการจัดทำและปรับปรุงสื่อการสอนเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรตามความจำเป็น

2. แนวทางดำเนินการ

เพื่อให้บังเกิดผลตามนโยบาย แนวทางการใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน กรมวิชาการจึงได้กำหนดแนวดำเนินการ ดังนี้

2.1 ให้กรมวิชาการจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการเลือก การใช้ การผลิตและการประเมินสื่อการเรียนการสอนแก่โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 ให้กรมวิชาการจัดทำบัญชีรายชื่อหนังสือเรียน และสื่อการเรียนอื่นๆที่ กระทรวงศึกษาธิการประกาศอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน

2.3 ให้กรมวิชาการดำเนินการอบรมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกการใช้ การผลิต และการประเมินสื่อการเรียนการสอน

2.4 สนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ในการอบรมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับแนวการเลือก การใช้ การผลิต และการประเมินสื่อการเรียนการสอน

2.5 สนับสนุนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่ให้แนวคิดใหม่ๆเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน และสอดคล้องกับหลักสูตร

2.6 ให้กรมวิชาการ ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอน และ รายงานความจำเป็นความต้องการเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนเผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนต่อไป

3. แนวทางส่งเสริมการจัดทำสื่อการเรียนการสอน

เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายสื่อการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ และส่งเสริมให้โรงเรียนใช้หลักสูตร โดยเน้นกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามหลักการของหลักสูตรระดับประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 จึงกำหนดแนวทางส่งเสริมการจัดทำสื่อการเรียนการสอนของกรมวิชาการ หน่วยงานราชการ ท้องถิ่น โรงเรียน และเอกชน เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดทำสื่อการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 กระทรวงศึกษาธิการขอสงวนการจัดทำสื่อการเรียนการสอนไว้เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษา และความเป็นเอกภาพเพียงบางเรื่องที่เป็น มีส่วนในการร่วมจัดทำสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้โรงเรียนใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา และความต้องการ โดยกรมวิชาการสนับสนุนในด้านวิชาการ

3.2 ในทุกกลุ่มประสบการณ์ ทั้งที่กำหนดให้มีหนังสือเรียน และไม่มีหนังสือเรียน ห้องถิ่นหรือโรงเรียนควรจัดทำสื่อการเรียนการสอน ประเภทหนังสือเสริมประสบการณ์ อุปกรณ์การสอนที่ประดิษฐ์ขึ้นเองจากวัตถุในท้องถิ่น ทั้งนี้โดยกรมวิชาการสนับสนุนในการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์บางเรื่องแจกโรงเรียนเป็นตัวอย่าง สนับสนุนทางวิชาการในการให้ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับรายชื่อหนังสือ เผยแพร่ความคิดและแนวทางในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนรูปแบบต่างๆ ที่โรงเรียนและท้องถิ่นจะพัฒนาใช้เอง

3.3 กรมวิชาการจัดทำตัวอย่างแนวทางการสอน ให้โรงเรียนนำไปพัฒนาเป็นแผนการสอนเพื่อให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้ท้องถิ่นและโรงเรียนส่งเสริมให้ครูเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย โดยเลือกเนื้อหาจากหนังสือหลายๆเล่ม และใช้อุปกรณ์วัสดุต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ตลอดจนส่งเสริมให้ครูมีความรู้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนขึ้นใช้เอง โดยการสนับสนุนด้านงบประมาณและวัสดุในการผลิต

3.4 สื่อการเรียนการสอนที่หน่วยงานของรัฐ ท้องถิ่น (เขตจังหวัด) โรงเรียนและเอกชนจัดทำ มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนมีสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ สามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้จัดทำโดยไม่ต้องส่งมาให้กรมวิชาการตรวจ แต่ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษาในการจัดไว้ในห้องสมุด หรือมุมหนังสือในโรงเรียน โดยนักเรียนไม่ต้องซื้อ ดังนี้

1) กลุ่มทักษะภาษาไทย

- หนังสือส่งเสริมการอ่านที่มีเนื้อหาทางภาษาสอดคล้องกับหลักสูตร ส่งเสริมการใช้ภาษา สนับสนุนในการอ่าน และเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน
- อุปกรณ์การเรียนรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในรูปสื่อการพิมพ์ และสื่อที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ เกมต่าง ๆ
- หนังสือประเภทฝึกวิธีทำและแบบฝึกหัดสำหรับนักเรียนที่มีคุณภาพ เพื่อส่งเสริมการฝึกฝนทักษะทางภาษาเพิ่มเติมจากบทเรียน มีการฝึกตามขั้นตอนการเรียนรู้ทางภาษา ฝึกกระบวนการคิด กระบวนการสื่อความ และพัฒนาการใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่แบบทดสอบที่วัดเฉพาะความจำเท่านั้น
- หนังสืออ้างอิงทางภาษาสำหรับครู ใช้ค้นคว้าประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2) กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์

- หนังสือส่งเสริมการอ่านที่จะสร้างเจตคติของผู้เรียนต่อวิชาคณิตศาสตร์

- เกม อุปกรณ์ในการสอนคณิตศาสตร์ต่างๆ
 - แบบฝึกหัดที่พัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ และฝึกฝนกระบวนการคิด
- 3) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตร
 - อุปกรณ์โสตทัศนศึกษาต่างๆ
 - หนังสือประเภทฝึกวิธีทำที่ส่งเสริมกระบวนการคิด และเสริมสร้าง

กระบวนการเข้าสู่สังคม

- หนังสืออ้างอิงสำหรับครู
- 4) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
- หนังสืออ่านสำหรับครู
- 5) กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ
- หนังสือส่งเสริมการอ่านที่จะสร้างเจตคติการรักการทำงาน
 - หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตร
- 6) กลุ่มประสบการณ์พิเศษ
- หนังสือเสริมประสบการณ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับท้องถิ่น
 - แบบฝึกหัดที่พัฒนาทักษะทางภาษา
 - หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตร
 - เกมส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา
 - หนังสืออ้างอิงสำหรับครู

จะเห็นได้ว่า ประเภทสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มทักษะภาษาไทยนั้นส่วนใหญ่จะเน้นที่หนังสือส่งเสริมการอ่าน ส่งเสริมการใช้ภาษา หนังสือประเภทฝึกวิธีทำ และแบบฝึกหัดเพื่อฝึกฝนทักษะทางภาษา หรือแบบฝึกหัดที่พัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ หนังสือเสริมเจตคติของผู้เรียนต่อวิชาคณิตศาสตร์ หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หนังสืออ้างอิงสำหรับครู ดังนั้น หนังสือจึงเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมและใช้ได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ความหมายของหนังสือเรียน

สื่อถ่ายทอดการเรียนรู้พื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่ง คือ แบบเรียนหรือหนังสือเรียน มีผู้ให้ความหมายของแบบเรียน หรือหนังสือเรียน ดังนี้

ชอร์ (Shore. 1960: 54) กล่าวถึงแบบเรียนว่าเป็นเครื่องมือที่ครูกับนักเรียนใช้สื่อความหมายซึ่งกันและกันเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลได้เรียนเรื่องเดียวกันเพื่อความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ไปในแนวเดียวกัน

กู๊ด (Good 1973: 605) ได้ให้ความหมายของหนังสือเรียนไว้ว่า หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่เกี่ยวกับการศึกษาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ มีการจัดเนื้อหาอย่างมีระบบมุ่งหมายที่จะใช้เฉพาะการเรียนการสอนในระดับใดระดับหนึ่ง และเป็นข้อมูลที่สำคัญในการเรียนการสอน

จินตนา ไบกาซูย์ (2520: 20-23) ได้ให้ความหมายของหนังสือเรียนว่า หนังสือแบบเรียน คือหนังสือที่รวบรวมวิชาความรู้ในหมวดวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อเรื่องตรงตามหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างถูกต้องและครบถ้วน หนังสือเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ในการเรียนการสอนโดยเฉพาะ จึงมีหลักเกณฑ์การเขียนเป็นพิเศษ เช่น เขียนเป็นรายวิชาสำหรับเรียนตามระดับชั้นต่างๆ มีความยากง่ายตามวัยของผู้เรียน มีลักษณะการเรียบเรียงเป็นวิธีการเชิงวิชาการให้แต่ข้อเท็จจริงที่เที่ยงธรรม เมื่อจบบทเรียนแต่ละบทท้ายเล่มมักจะมีกิจกรรมเสนอแนะการเรียนการสอน

ฉวีลักษณ์ บุญชะกาญจน์ (2522: 76) ให้ความหมายของหนังสือเรียนไว้ดังนี้ หนังสือเรียนคือหนังสือที่ กระทรวงศึกษาธิการบังคับไว้ตามประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจะกำหนดออกมาทุกปีการศึกษา มีชื่อว่า คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ หนังสือเรียนแบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ

1. หนังสือแบบเรียนบังคับใช้ หมายถึง หนังสือที่นักเรียนต้องใช้เรียนเป็นประจำ รวมทั้งการที่ต้องเรียนในห้องเรียนและอ่านนอกห้องเรียน
2. หนังสือเรียนที่ไม่บังคับใช้ หมายถึง หนังสืออ่านประกอบเฉพาะวิชาเพื่อประโยชน์ในการขยายความรู้ในวิชานั้นๆ ให้ลึกซึ้งและกว้างขวางขึ้น ซึ่งหนังสือเรียนประเภทนี้แล้วแต่ครูผู้สอนหรือบรรณารักษ์แนะนำให้อ่านหนังสือประเภทนี้ ทางห้องสมุดควรจัดซื้อไว้ให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมซึ่งนอกเหนือแบบเรียนที่บังคับใช้

ธวัช ปุณโณทก (2526: 3) กล่าวว่า แบบเรียน คือหนังสือที่มีเนื้อหา ความรู้ หลักการ และวิธีการเรียนการสอนที่กำหนดขึ้นใช้สำหรับการเรียนระดับชั้นใดชั้นหนึ่ง ฉะนั้นหนังสือแบบเรียนจึงหมายถึงหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนในโรงเรียนทุกสาขาวิชา และส่วนใหญ่จะจำกัดอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

จากความคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่าหนังสือเรียนหรือแบบเรียนก็คือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตร และจุดประสงค์รายวิชาที่กำหนดไว้ เพราะผู้เขียนต้องใช้หลักสูตร และจุดประสงค์รายวิชาเป็นตัวกำหนดในการเขียน มีเนื้อหาเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้

เรียน ลักษณะการเขียนเป็นเชิงวิชาการ ให้ข้อเท็จจริงและข้อมูลที่ถูกต้องกับหลักวิชา เหมาะสม สำหรับครูในการใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนและเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับนักเรียนในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

ความมุ่งหมายของการสร้างหนังสือเรียน

หทัย ตันหยง (2528 : 30-31) กล่าวว่า ความมุ่งหมายของการสร้างหนังสือเรียนควรจะคำนึงถึงเป้าหมายในการผลิต 2 ประการ คือ

1. เป้าหมายหลัก เพื่อสนองหลักสูตรการศึกษา

1.1 เพื่อใช้เป็นวัสดุหลักสูตร

1.2 เพื่อเสริมสร้างเนื้อหาของบทเรียนให้ชัดเจน กว้างขวางลึกซึ้ง

1.3 เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. เป้าหมายเฉพาะ เพื่อสนองพัฒนาการในตัวผู้เรียน

2.1 เพื่อพัฒนาทักษะในภาษาโดยเฉพาะในการอ่าน

2.2 เพื่อพัฒนาสมองความคิด ทั้งในเชิงความเข้าใจ การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

2.3 เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยในการอ่าน อันมีผลต่อการสร้างเจตคติที่ดีต่อสภาพแวดล้อม การดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ทั้งในส่วนคน สังคม และประเทศชาติ

2.4 เพื่อพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้เกิดความสำนึกในคุณธรรม และเป็นพื้นฐานของการสร้างค่านิยมและจริยธรรมอันดีงาม รวมทั้งการเสริมสร้างเจตคติในทางประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองดีของชุมชน และชาติบ้านเมือง

2.5 เพื่อพัฒนาสุขภาพทางจิตใจของผู้เรียนด้วยความสุข รื่นรมย์ ความบันเทิง ความเพลิดเพลิน สิ่งเหล่านี้จะเป็นสื่อเสริมแรง ส่งใจ เร้าใจ ให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้เป็นอย่างดี

บันลือ พฤกษ์วัน (2524 : 56) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของแบบเรียน นอกจากจะกำหนดแนวขอบข่ายของการเรียนแล้ว สิ่งที่สำคัญมากอีกสิ่งหนึ่งคือ จุดมุ่งหมาย แนวคิดที่มุ่งจะปลูกฝังหรือประโยชน์ที่เด็ก ผู้อ่านจะได้รับ ซึ่งประกอบด้วย

1. มุ่งที่จะพัฒนาทักษะการอ่าน

2. มุ่งที่จะพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน

3. มุ่งที่จะพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่กล่าวถึง เช่น สภาพแวดล้อม อาชีพ วัฒนธรรมที่จะสอดแทรกอยู่ทั่วไป ทุกบทเรียน

4. มุ่งที่จะให้สำนึกในคุณค่าของคุณธรรม ศีลธรรม ด้วยเช่นกัน

อีกส่วนหนึ่งก็คือ จุดมุ่งหมายเฉพาะบทเรียนของแต่ละบทเรียน ซึ่งสัมพันธ์กับจุดประสงค์เฉพาะวิชานั้นๆ ลักษณะที่ต้องการจะเน้นแตกต่างกันออกไป เช่น

1. ขยายประสบการณ์ เฉพาะบทเรียน เฉพาะเรื่อง
2. พัฒนาทักษะการคิด แก้ปัญหา การประดิษฐ์ ทดลอง การใช้วัสดุท้องถิ่น และความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ และอื่น ๆ

3. พัฒนาความสามารถเฉพาะหรือแนวคิดในเชิงเปรียบเทียบ

จากความมุ่งหมายของการสร้างหนังสือเรียน หรือแบบเรียนก็เพื่อสนองหลักสูตรของการศึกษา และมีเป้าหมายที่จะพัฒนาทักษะการเรียนรู้ อีกทั้งพัฒนาพฤติกรรมในตัวผู้เรียนในด้านทักษะกระบวนการคิดและการแก้ปัญหา

ประโยชน์ของหนังสือเรียน

หทัย คັນหยง (2532 : 56-59) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสือเรียนว่า ให้ประโยชน์อย่างมากทั้งผู้เรียนและตัวครูผู้สอน ซึ่งถือได้ว่าให้ผลคุ้มค่าในการเรียนการสอน กล่าวคือ

1. ประโยชน์ทางด้านทั่วไป

- 1.1 หนังสือเรียนเป็นหนังสือที่ใช้อ่านได้เช่นเดียวกับหนังสือทั่วไปตามห้องสมุดต่างๆ
- 1.2 หนังสือเรียนเปรียบได้กับห้องสมุดเคลื่อนที่ ที่สามารถค้นคว้าหาความรู้ต่างๆ ได้ตามต้องการ

- 1.3 หนังสือเรียนทุกเล่มให้ทั้งสาระ ความรู้ และความบันเทิงใจแก่ผู้อ่าน

- 1.4 หนังสือเรียนให้ข้อมูลความรู้ที่แน่นอน มีหลักฐานอ้างอิงเชื่อถือได้มากกว่าหนังสืออื่นๆ

- 1.5 หนังสือเรียนเป็นหนังสือที่หาได้ง่าย และราคาถูกกว่าหนังสือประเภทอื่นๆ เพราะมีมาตรฐานในการผลิตและการควบคุมราคา

2. ประโยชน์ทางด้านครูผู้สอน

- 2.1 หนังสือเรียนเป็นสื่อการสอนประเภทสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะออกแบบประสงค้อย่างหนึ่ง

- 2.2 หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือหรือวัสดุหลักสูตรที่ครูสามารถใช้ตรวจสอบเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดไว้ได้อย่างแม่นยำถูกต้อง

- 2.3 หนังสือเรียนจะช่วยให้ครูเข้าใจขอบเขตเนื้อหาสาระของบทเรียน

- 2.4 หนังสือเรียนจะช่วยให้ครูสามารถวางจุดประสงค์ในการสอนโดยเฉพาะจุดประสงค์เฉพาะวิชาได้เป็นอย่างดี

2.5 หนังสือเรียนจะช่วยเป็นแนวทางการจัดกิจกรรม และประสบการณ์สำหรับผู้เรียนให้บรรลุจุดประสงค์ที่คาดหวังไว้

2.6 หนังสือเรียนสามารถใช้แทนแผนการสอนในยามจำเป็นได้เป็นอย่างดี

2.7 หนังสือเรียนเป็นแหล่งวิชาที่สามารถใช้เป็นจุดเริ่มต้นสร้างสรรค์สื่อการเรียนการสอนประเภทอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

3. ประโยชน์ทางด้านตัวผู้เรียน

3.1 หนังสือเรียนเป็นคู่มือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

3.2 หนังสือเรียนเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ของประสบการณ์ในหลักสูตรให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3.3 หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือที่ช่วยเตรียมตัวเพื่อจะเรียนในบทเรียนต่อไป

3.4 หนังสือเรียนช่วยพัฒนาทักษะในทางภาษาได้เป็นอย่างดี

3.5 หนังสือเรียนเป็นแหล่งวิชาสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบทเรียนได้อย่างกว้างขวาง

3.6 หนังสือเรียนเป็นสื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างครู และผู้ปกครองในส่วนที่เกี่ยวกับการดูแลการศึกษาเล่าเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี

3.7 หนังสือเรียนจะมีแบบฝึกหัด คำถาม ข้อเสนอแนะ เพื่อเพิ่มพูนทักษะในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3.8 หนังสือเรียนช่วยแก้ปัญหาภาวะขาดแคลนหนังสืออ่านสำหรับเด็กได้เป็นอย่างดี

3.9 หนังสือเรียนในยุคปัจจุบันส่งเสริมให้มีเนื้อหาที่น่าสนใจ เช่น ภาพประกอบที่สวยงาม มีเนื้อหาเสริมด้วยนิทาน นิยาย เพื่อให้บทเรียนน่าสนใจ น่าเรียน ไม่น่าเบื่อ

บราวน์ และคนอื่นๆ (วาสนา จาคพุ่ม. 2535: 34; อ้างอิงมาจาก Brown and others. 1983: 335-336) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสือเรียนที่ครูจะนำไปใช้ในการเรียนการสอนไว้ดังนี้คือ

1. หนังสือเรียนเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้เด็กนักเรียนศึกษาได้เป็นรายบุคคล ตามระดับความสามารถและความสนใจของนักเรียน นอกจากนี้จากจำนวนหนังสือหลายๆเล่ม นักเรียนมีโอกาสเลือกเนื้อหาได้ตามความต้องการของนักเรียนได้

2. ทางด้านเศรษฐกิจ หนังสือเรียนนั้นนำมาใช้ได้นานแล้วก็นำกลับมาใช้ได้อีก และเพื่อเปรียบเทียบกับราคากับเนื้อหาและส่วนประกอบอื่นๆ ในหนังสือเรียนแล้ว หนังสือเรียนมีราคาถูกมาก

3. ช่วยจัดระเบียบการสอนในชั้นเรียน หนังสือเรียนช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการ ศึกษาหนังสือเรียนจะแนะกิจกรรมตลอดจนเป็นแหล่งข้อมูล และช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับนักเรียน ได้ ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการอ่าน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างชั้นในห้องเรียนได้และเสนอ เนื้อหา และมโนทัศน์ใหม่ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญการเขียนหนังสือเรียนได้ให้ไว้สำหรับการเรียนรู้ในห้องเรียน

4. ช่วยส่งเสริมการอ่านหนังสือเรียนช่วยนักเรียนได้เรียนรู้การอ่านได้ดีขึ้น การศึกษาหาความรู้เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ มีกิจกรรมเสนอแนะคำถามต่างๆ รายชื่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่จะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนได้มีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากการเรียนรู้เพื่อความจำเท่านั้น

5. หนังสือเรียนช่วยพัฒนาทักษะในการเรียนการสอนของครู คือ มีส่วนช่วยแนะนำแนวทางในการสอนต่างๆ และการแก้ปัญหาในการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า หนังสือเรียนได้ให้ประโยชน์ระหว่างครูผู้สอน และตัวผู้เรียน โดยเป็นสื่อการสอนสำหรับครูผู้สอนให้เป็นไปตามจุดประสงค์เฉพาะวิชา และสามารถดำเนินกิจกรรมให้กับผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์

แนวคิดในการผลิตหนังสือเรียน

หทัย ดันหยง (2535: 59) ให้แนวคิดในการผลิตหนังสือเรียนดังนี้

1. หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ลงทุนน้อยกว่าเทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่หลายประเภท
2. การผลิตหนังสือเรียน ต้องให้สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดหลักสูตร จึงต้องคำนึงถึงแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นเป็นหลักในการกำหนดเนื้อหาสาระ
3. ครูของแต่ละท้องถิ่นก็คือชาวบ้าน ซึ่งครูผู้สอนภายในท้องถิ่นต้องเรียนรู้ในการผลิตหนังสือขึ้นใช้ได้เองหรือเรียกว่าหนังสือท้องถิ่นหรือหนังสือชาวบ้าน
4. หนังสือเรียนเป็นเทคโนโลยีหรือสื่อทางการศึกษาที่ยังคงมีบทบาทที่เหมาะสมและเป็นสื่อพื้นฐานที่ไขว่คว้าหาได้ใกล้มือมากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ ที่มีราคาแพง
5. หนังสือเรียนเป็นอุปกรณ์ที่สอดคล้องกับบทเรียน ฉะนั้นการใช้หนังสือทั้งครูผู้สอนและเด็กผู้เรียนจะต้องมีระบบ ซึ่งไม่เป็นระบบการใช้ที่ยุ่งยากเหมือนสื่อประเภทอื่นๆ
6. เป็นแนวทางในท้องถิ่นได้ผลิตหนังสือเรียนขึ้นใช้ในเขตการศึกษาของตน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการระดมพลังสมองของนักวิชาการในท้องถิ่น
7. เป็นแนวทางในการใช้ธรรมชาติแวดล้อมในสภาพที่เป็นจริงของท้องถิ่นมาบรรจุเป็นเนื้อหาสาระให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้มากที่สุด

8. การผลิตหนังสือเรียน ข้อมมิลักษณะที่ปรับตัวยืดหยุ่นในสาระเนื้อหาให้สอดคล้องการเรียนรู้

ดังนั้นการผลิตหนังสือเรียนจึงควรคำนึงถึงขั้นตอนการผลิต การเตรียมทรัพยากร การสร้างจุดมุ่งหมาย ตลอดจนแนวคิดในการสร้างหนังสือเรียน เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาทักษะการอ่านของเด็ก เนื่องจากหนังสือเป็นสื่อถ่ายทอดการเรียนรู้สำหรับเด็กไปสู่เป้าประสงค์ให้สนองกับหลักสูตร จึงจำเป็นต้องสร้างหนังสือเรียนตามจุดมุ่งหมายโดยต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ

ประเภทของหนังสือเรียน

สมิท และคนอื่นๆ (ททัช ดันหยง. 2532: 54; อ้างอิงมาจาก Smith and others. 1962: 751-755) ได้แบ่งประเภทของหนังสือเรียนไว้ดังนี้

1. หนังสือเรียนพื้นฐาน (Basal Textbooks) เป็นหนังสือเรียนที่ผลิตขึ้นควบคู่กับหลักสูตรและบทเรียน
2. หนังสือเรียนเสริมพื้นฐาน (Co-Basal Textbooks) เป็นหนังสือเรียนที่ผลิตขึ้นเสริมหลักสูตรและบทเรียน และสนองความแตกต่างของสภาพการศึกษาของแต่ละท้องถิ่น
3. หนังสืออ่านประกอบ (Supplementary Textbooks) เป็นหนังสือเรียนที่ผลิตขึ้นเพื่อขยายและเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนประเภทนี้ อาจกำหนดให้เป็นหนังสือเรียนเลือก (Selected Textbooks)
4. หนังสือแบบฝึกหัด (Workbooks) เป็นหนังสือประเภทกึ่งหนังสือเรียน (Semi - Texts) ผลิตขึ้นเพื่อฝึกทักษะในการเรียนรู้โดยเฉพาะ
5. คู่มือการสอนของครู (Teacher's Edition and Guides) เป็นหนังสือที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรและบทเรียน

การเตรียมทรัพยากรเพื่อการเขียนหนังสือเรียน

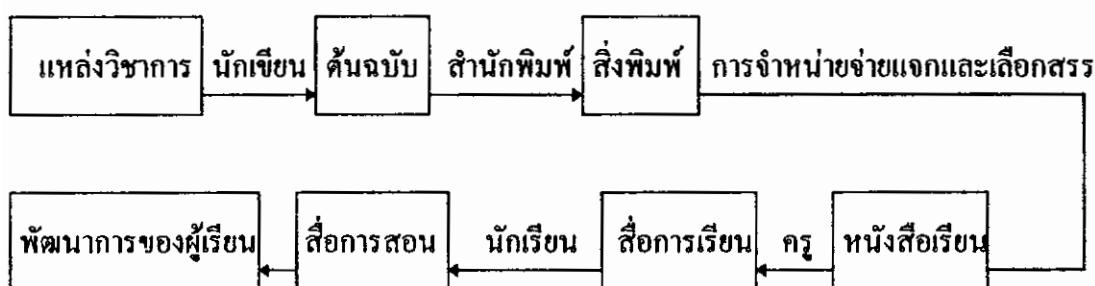
ททัช ดันหยง (2528: 87-90) ได้ให้ความสำคัญสำหรับการเตรียมทรัพยากรการเขียนหนังสือเรียน ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรแม่บท ได้แก่ หลักสูตรการศึกษา เป็นเป้าหมายในการเขียนและต้องเข้าใจในรายละเอียดอย่างลึกซึ้ง
2. ปรัชญาและจิตวิทยาการศึกษา อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะประยุกต์ใช้เพื่อถ่ายทอดการเรียนรู้ไปสู่เป้าหมายนั้นๆ
3. บุคลากรแห่งศาสตร์ทั้งหลาย ทั้งด้านการขยายและการเสริมสร้างประสบการณ์ของการเรียนรู้ให้กว้างขวางภายในขอบเขตของหลักสูตรและบทเรียน

4. ดำรงวิชาการและเอกสารค้นคว้าอ้างอิง เพื่อเป็นข้อมูลในการนำเสนอความรู้ต่างๆ ไปสู่ผู้ใช้หนังสือเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ภาษาศาสตร์ อันเป็นเครื่องมือพื้นฐานของการสื่อความหมายที่ถูกต้องชัดเจนเหมาะสมระดับอายุ ระดับหลักสูตรการศึกษา และลักษณะวิชา
6. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษาเป็นระบบรองเมื่อสังคมเปลี่ยน การศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงไป การนำเสนอเนื้อหาให้ทันเหตุการณ์
7. บุคลากร ซึ่งมีคุณสมบัติทางวิชาการ ทั้งตัวผู้เรียน กลุ่มผู้เรียน บุคลากร ที่ปรึกษาซึ่งมีส่วนร่วมในการผลิตหนังสือเรียน

ขั้นตอนการผลิตหนังสือเรียน

กรอนบาล (หทัย ดันหยง. 2532: 55-56; อ้างมาจาก Cronbach 1955: 94) ได้สรุปกระบวนการผลิตหนังสือเรียน ซึ่งเป็นภาพรวม เพื่อสื่อการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงขั้นตอนการผลิตหนังสือเรียน

จากกระบวนการผลิตดังกล่าว อาจสรุปลำดับขั้นการผลิตได้เป็น 9 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ในการเขียนหนังสือเรียน
- ขั้นที่ 2 การกำหนดเกณฑ์ในการวางโครงสร้างดัชนีฉบับ
- ขั้นที่ 3 การกำหนดโครงสร้างดัชนีฉบับ
- ขั้นที่ 4 การกำหนดวิธีการและรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา
- ขั้นที่ 5 การวางเค้าโครงดัชนีฉบับ
- ขั้นที่ 6 การสร้างดัชนีฉบับ
- ขั้นที่ 7 การประเมินคุณภาพดัชนีฉบับ
- ขั้นที่ 8 การนำดัชนีฉบับเข้าสู่กระบวนการพิมพ์
- ขั้นที่ 9 การจำหน่ายจ่ายหนังสือเรียนไปสู่ผู้เรียน

8. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม

ความหมายของวรรณกรรม

ภาษาเป็นบ่อเกิดของวรรณกรรม ภาษาซึ่งมนุษย์นำมาเรียบเรียงตกแต่ง โดยแสดงออกทางด้านสุนทรียภาพนั้น นับได้ว่า เป็นวรรณกรรม ซึ่งอาจเป็นวรรณกรรมจากมรดกความจำ เช่น บทเพลงต่างๆ หรือแสดงออกเป็นบันทึกในรูปหนังสือ หนังสือที่มีคุณลักษณะคือเป็นวรรณกรรมทั้งสิ้น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงกล่าวถึงวรรณกรรมว่า "วรรณกรรมเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นชีวิต ความเป็นอยู่ การปกครอง แนวความคิด และค่านิยม ในสังคมของแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของแต่ละสังคม (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. 2520: 91)

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ และ เจตนา นาควัชร (2520: 58) กล่าวว่า วรรณกรรม หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่มีลักษณะเป็นศิลปกรรมในฐานะที่มีรูปแบบ มีสาระเนื้อหาที่ผู้เขียนพยายามสื่อความคิดด้วยวิธีหนึ่ง มายังผู้อ่าน

ลีลา พินิจกุล และคนอื่นๆ (2520: 55) กล่าวว่า วรรณกรรม หมายถึง งานเขียนในรูปกวีนิพนธ์ร้อยกรอง และข้อเขียนทั้งหมดที่ใช้ภาษาร้อยแก้ว ได้แก่ บทความ สารคดี นวนิยาย นิทาน เรื่องสั้นบทละคร บทภาพยนตร์ บทโทรทัศน์ ตลอดจนคอลัมน์หนังสือพิมพ์

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า วรรณกรรม หมายถึง งานเขียนที่มีรูปแบบมีสาระเนื้อหาที่ผู้เขียนสื่อความคิดให้แก่ผู้อ่าน เพื่อสะท้อนให้เห็นชีวิต ความเป็นอยู่ การปกครอง แนวความคิดและค่านิยมในสังคมของแต่ละยุค แต่ละสมัย

วรรณกรรมสำหรับเด็ก

วรรณกรรมสำหรับเด็กนั้นต้องการภาษาชั้นเลิศเช่นเดียวกับการศึกษาแขนงอื่นๆ การจะเขียนหนังสือที่ดีให้เด็กนั้นจะต้องใช้คำที่ง่าย ถูกต้อง และตรงความหมาย ใช้คำที่ไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคของขบวนการคิด อุปสรรคต่อความรู้สึกซึ่งเคลื่อนจากใจดวงหนึ่งไปสู่อีกดวงหนึ่ง (วิริยะ สิริสิงห. 2524: 33)

วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือที่เขียนขึ้นสำหรับให้เด็กอ่านอย่างเหมาะสมกับวัยของเด็กและเป็นที่สนใจของเด็กวัยต่างๆ ตั้งแต่วัยก่อนเข้าโรงเรียนไปจนถึงวัยรุ่น ซึ่งเด็กสามารถเลือกอ่านได้ตามความพอใจ โดยไม่มีการบังคับ (ปราณี เชียงทอง. 2526: 6)

วรรณกรรมสำหรับเด็กในทฤษฎีสถิติศาสตร์ หมายถึง วัสดุการอ่าน อันเป็นปัจจัยในการพัฒนาชีวิตของเด็กทั้งทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น วรรณกรรมสำหรับเด็กย่อมมีบทบาทในชีวิตของเด็กทุกเพศทุกวัย

ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมทักษะ เสริมประสบการณ์ เสริมความสนใจ และให้ความบันเทิงใจเป็นสำคัญ หนังสือสำหรับเด็กที่ดีมีคุณภาพ ย่อมมีลักษณะเป็นวรรณกรรม วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ดีเด่นก็มีคุณลักษณะเป็นวรรณคดีที่ทรงคุณค่า การสร้างหนังสือสำหรับเด็กก็คือ การใช้ทรัพยากรทางวรรณกรรมให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาเล่าเรียนสำหรับเด็ก ทรัพยากรทางวรรณกรรม นั้น หมายถึง รูปแบบ และเรื่องราวที่มีอยู่ในวรรณกรรม ซึ่งทรงคุณค่าทั้งที่เป็นสื่อสุนทรียภาพ และพัฒนาจิตใจของเด็กไปพร้อมๆ กัน (หทัย คັນทอง, 2532: 60)

ประเภทของวรรณกรรมสำหรับเด็ก

วรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นศิลปกรรมซึ่งเลือกสรรจากหนังสือที่มีคุณลักษณะดีเหมาะสมสำหรับภาวะของวัยเด็ก ซึ่งจำแนกประเภทออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

1. วรรณกรรมดั้งเดิม หรือคหิชาวบ้าน ได้แก่ วรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีแต่ดั้งเดิมเป็นมรดกตกทอดกันมาในสังคมซึ่งโดยมากไม่ปรากฏหลักฐานบ่งเกิดและนามผู้แต่ง และมีลักษณะเป็นวรรณกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก
2. วรรณกรรมกวีนิพนธ์ ได้แก่ หนังสือประเภทวรรณกรรมซึ่งแสดงออกในลักษณะร้อยแก้วและร้อยกรอง
3. วรรณกรรมถ่ายทอด ได้แก่ หนังสือประเภทวรรณกรรมที่เน้นมรดกความจำเป็นหรือบันทึกเรื่องราวไว้เป็นหลักฐาน
4. วรรณกรรมเนื้อหา ได้แก่ หนังสือประเภทวรรณกรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นบันเทิงคดีและสารคดี
5. วรรณกรรมจริยศาสตร์ ได้แก่ หนังสือประเภทวรรณกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับลัทธิ ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมและขนบประเพณีต่างๆ
6. วรรณกรรมร่วมสมัย ได้แก่ วรรณกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในภาวะแวดล้อม ปัจจุบันอันมีลักษณะกลมกลืน บ่งบอก เชื่อมต่อกับความเป็นมาในอดีต และมีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยกับภาวะที่จะก้าวไปในอนาคต
7. วรรณกรรมวิทยาศาสตร์ ได้แก่ วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในยุคใหม่ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับจินตนาการทางวิทยาศาสตร์ สภาพความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม และชีวิตธรรม์ต่าง ๆ
8. ปรีวรรณกรรม ได้แก่ วรรณกรรมที่ยังแฝงอยู่ในรูปอื่นๆ เช่น วรรณกรรมในศิลปการแสดง

วรรณกรรมกลุ่มใหญ่สำหรับเด็ก ก็คือ วรรณกรรมเนื้อหาประเภทนิทาน นิยาย ซึ่งเป็น วัสดุการอ่านที่ช่วยส่งเสริมและหล่อหลอมจิตใจเด็กเพื่อให้ได้รับประโยชน์และคุณค่าจากการอ่าน และช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นิทานนั้นมีเค้าโครงค่อนข้างจะยึดสังนิยม (Realism) มุ่งเน้นด้านคุณธรรม กติสอนใจ มุ่งสร้างสรรค์ ลักษณะนิสัยของคนเป็นสำคัญ ส่วน นิยายนั้นค่อนข้างจะยึดแนวคิดทางจิตนิยม (Idealism) มุ่งสร้างสรรค์จินตนาการเป็นสำคัญ (หทัย ดันหยง. 2532: 60-61)

ปราณี เขียงทอง ได้แบ่งประเภทของวรรณกรรมสำหรับเด็ก ดังนี้

1. หนังสือภาพ (Picture Books)

หนังสือภาพเป็นหนังสือที่มีรูปภาพเป็นส่วนอธิบายเรื่องมีไว้สำหรับเด็กเล็กวัยก่อน เข้าเรียนที่อ่านหนังสือไม่ได้ หนังสือภาพสำหรับเด็กและภาพประกอบหนังสือภาพเล่มแรกๆ ที่ไม่มี หรือมีคำอธิบายเล็กน้อย ได้แก่ หนังสือภาพ เอ บี ซี ของบรูโน มุนารี (Bruno Munari's ABC)

สำหรับหนังสือภาพสำหรับเด็กของไทย ได้แก่ หนังสือสอนตัวพยัญชนะ ก.ไก่ ถึง ฮ นกฮูก

2. บทเห่กล่อม บทเด็กเล่น และบทกลอน (Nursery Rhyme)

ไทยเราเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมในการกล่อมเด็กเล็กมาแต่โบราณ นับแต่เกิดมาก็ได้ยินเสียงเห่กล่อมให้นอนเปล ทำให้เด็กไทยคุ้นเคยกับบทกลอนและคำคล้องจอง ประกอบกับภาษาไทยมีเสียงเป็นเสียงดนตรี และคนไทยมีนิสัยเจ้าบทเจ้ากลอนรักสนุก ช่างล้อเลียน และรื่นเริง สิ่งเหล่านี้จึงปรากฏออกมาในบทกลอนของไทยอย่างครบครัน

3. หนังสือนิทานต่าง ๆ (Tales)

การเล่านิทานเพื่อต้องการเครื่องบันเทิงยามว่างและเป็นเหตุผลทางศาสนาซึ่งเป็น เรื่องที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจของมนุษย์ เป็นเรื่องที่เป็นคติสอนใจ สอนศีลธรรม และความประพฤติ ต่างๆ

4. นวนิยายสำหรับเด็ก (Novels)

เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ เพื่ออ่านให้เกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน มีการจัดรูปแบบ การสนทนาให้ตัวละครมีการโต้ตอบกัน มีการบรรยายอากัปกริยาของตัวละคร มีการกำหนดฉาก และสิ่งแวดล้อมเพื่อแสดงอุปนิสัยและพฤติกรรมของตัวละคร มีการสอดแทรกความคิดเห็นของ ผู้แต่งโดยผ่านทางตัวละคร

5. หนังสือสารคดี

หนังสือสารคดีเป็นหนังสือที่ให้ความรู้แก่เด็ก สนองความสนใจเฉพาะของเด็กได้แก่ หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเทศกาลและวันหยุดต่าง ๆ หนังสือเกี่ยวกับงานอดิเรก และการฝีมือ

หนังสือเกี่ยวกับศิลปปะคนตรี ชีวะประวัติบุคคลสำคัญ และหนังสือเกี่ยวกับการแนะนำมารยาท และการเข้าสมาคม

6. หนังสืออ้างอิง

เป็นหนังสือที่ช่วยในการเรียนและการค้นคว้า ตลอดจนช่วยตอบคำถามต่างๆ ที่เด็กอยากรู้ การเรียบเรียงเนื้อหาสาระต่างคำนึงถึงความสะดวกของผู้ใช้หนังสือเป็นสำคัญ

7. หนังสือแบบเรียน

เป็นหนังสือที่เด็กต้องเรียน เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนในโรงเรียน ในประเทศไทยเคยมีการแจกหนังสือแบบเรียนกันบ้าง ในระดับประถมศึกษา แต่อาจไม่ได้ผลเท่าที่ควรเพราะในประเทศไทยมีหนังสือแบบเรียนมากเกินไป และโรงเรียนต่างๆก็อาจใช้หนังสือแบบเรียนไม่เหมือนกัน

8. หนังสืออ่านเพิ่มเติม

เป็นแบบเรียนอีกชนิดหนึ่ง ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ แต่เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเพิ่มเติมไปจากหนังสือแบบเรียนหรือเพิ่มประกอบหนังสือแบบเรียนให้สมบูรณ์ขึ้น การเสนอเรื่องราวหรือการเขียนนำอ่านและอ่านเพลินกว่าหนังสือแบบเรียน

9. วารสารและหนังสือพิมพ์

วารสารและหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสอ่านวารสารและหนังสือพิมพ์ เพื่อจะได้ทราบความเป็นไปของโลกและเหตุการณ์ทั่วโลก (ปราณี เชิงทอง. 2526: 56-76)

สำหรับวรรณกรรมที่ใช้เนื้อหาของหนังสือเรียนนั้น ตามคู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษาได้เน้นไว้ว่า "การแต่งหนังสือเรียนภาษาไทย สอดแทรกบทหรือโครงง่าย ๆ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและปลูกฝังความรู้สึกในรสนิยม คำต่างๆที่กำหนดได้ นำมาแต่งเป็นหนังสือเรียนแต่ละบท โดยคำนึงถึงการพัฒนาคำขึ้นเป็นขั้นๆ โดยผูกเป็นเรื่องราวให้น่าอ่าน ผู้เรียนจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและฝึกฝนความรู้และทักษะในการอ่านไปพร้อมกันด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2529: 15-16)

ลักษณะวรรณกรรมสำหรับเด็ก

ปราณี เชิงทอง กล่าวว่า วรรณกรรมหรือหนังสือที่เด็กอ่านได้ด้วยความเพลิดเพลินสนุกสนาน โดยไม่มีการบังคับอ่าน เป็นวรรณกรรมที่ดีสำหรับเด็ก ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมหรือหนังสือสำหรับเด็กเล่มนั้นๆ มีเนื้อหาสาระตรงกับความสนใจของเด็ก และเป็นหนังสือที่มีรูปแบบ

สวยงาม สะดุดตา ไม่ว่าจะเป็นหนังสืออ่านเพื่อความเพลิดเพลินหรือหนังสือสารคดีวิชาการก็ตาม ซึ่งวรรณกรรมที่ดีสำหรับเด็กควรมีลักษณะดังนี้ คือ

1. ตรงกับความสนใจของเด็ก เนื้อเรื่องเหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของเด็ก ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ความชอบ ความต้องการ ความรักความเอาใจใส่ ความต้องการการยอมรับ ความต้องการอยากเป็นคนเก่ง และคนดี เป็นต้น เรื่องที่ตรงกับความสนใจของเด็กจึงควรมีลักษณะดังนี้

1.1 เป็นเรื่องสนุก ให้ความเพลิดเพลิน

1.2 ส่งเสริมจินตนาการ วัยเด็กเป็นวัยที่มีจินตนาการและชอบสร้างจินตนาการให้ออกมาเป็นรูปเป็นร่างอยู่แล้ว ถ้าเรื่องใดช่วยส่งเสริมหรือให้โอกาสเด็กได้ร่วมสร้างจินตนาการของตนไปด้วยเรื่องนั้นจะเป็นที่พอใจของเด็กมากยิ่งขึ้น

1.3 ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ เป็นเรื่องที่กล่าวถึง ความสำเร็จของตัวละครหรือบุคคลในเรื่อง ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจไปด้วย หรือเรื่องทำนองที่ส่งเสริมให้เด็กตัดสินใจอันจะช่วยให้เกิดวิจารณญาณว่า สิ่งที่ทำหรือได้คิดไปนั้นถูกต้องเพียงใด

1.4 สนองอารมณ์ที่ปรารถนา เช่น อยากเป็นคนเก่ง อยากเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จอยากได้รับความรัก หนังสือที่มีเนื้อเรื่องสนองอารมณ์ต่างๆ ตามที่เด็กปรารถนา โดยไม่เน้นจนเด็กรู้สึก เรื่องเช่นนี้มักเป็นที่พอใจของเด็กแทบทั้งนั้น

1.5 ส่งเสริมความรู้ เป็นเรื่องที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ ช่วยกล่อมเกล่าจิตใจให้ปรานีดี เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ดี และจำเป็นสำหรับเด็กเป็นอย่างมาก

2. แก่โครงเรื่อง ไม่ซับซ้อน มีแนวของเรื่องเด่นชัด เด็กสามารถเข้าใจได้โดยง่าย ตัวละครอยู่ในวัยใกล้เคียงกับเด็ก เนื้อเรื่องไม่ยาวนัก และเป็นเรื่องที่เด็กพอมีประสบการณ์ที่สามารถเข้าใจง่าย

3. ส่วนวนภาษา เป็นภาษาง่ายๆ ตรงไปตรงมา เด็กสามารถทำความเข้าใจได้คำบรรยายมีเท่าที่จำเป็นจริงๆ ส่วนใหญ่เด็กจะติดตามเรื่องจากภาพประกอบมากกว่าอ่านคำบรรยาย

4. ภาพประกอบ เป็นหัวใจสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก เด็กชอบความสนุกสนานเพลิดเพลิน ชอบอ่านด้วยภาพมากกว่าตัวหนังสือ ภาพประกอบจึงเป็นภาพที่มึความรู้สึกรมีชีวิต มีความเคลื่อนไหวสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และอธิบายเรื่องได้

5. รูปเล่ม มีรูปลักษณะภายนอกเป็นที่น่าสนใจ ขนาดรูปเล่มกระทัดรัด เหมาะมือเด็ก ทนทานต่อการจับต้อง กระดาษมีคุณภาพดี ใช้ตัวหนังสือขนาดใหญ่พอเหมาะกับวัยของเด็ก การพิมพ์ชัดเจนและควรเป็นปกแข็ง

เนื้อเรื่องในวรรณกรรมเด็ก ควรจะมีทุกประเภท ทั้งสารคดีและเรื่องอ่าน เพื่อความหลากหลาย เพื่อความอภิมุขที่อยู่ในระดับที่เด็กจะเข้าใจได้ และเป็นเรื่องที่เด็กสนใจ เป็นเรื่องที่ช่วยให้เข้าใจตนเอง เข้าใจครอบครัว สังคม สิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น รวมทั้งช่วยในการศึกษาเล่าเรียนของเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ปราชญ์ เชียงทอง. 2526: 6-8)

หนังสือเรียนเชิงวรรณกรรม

หทัย คันหยง กล่าวว่า วรรณกรรมเขียนหนังสือส่วนใหญ่มาจากนักวิชาการ ซึ่งมักผลิตผลงานออกมาเป็นภาษาวิชาการ อันสวนทางกับธรรมชาติทางการอ่านของผู้เรียนทำให้หนังสือเรียนไม่น่าอ่าน อ่านไม่สนุก ในที่สุดหนังสือเรียนก็เป็นหนังสือเล่มสุดท้ายที่นักเรียนหยิบอ่านเสมอ การยึดหลักวิชาการเกินไปเป็นเครื่องกีดขวางกั้นการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้หนังสือบันเทิง หนังสือการ์ตูนขายดีกว่าหนังสือเรียน ผลกระทบที่ตามมาคือ ประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรและการสอนอ่อนตัวลง เพราะหนังสือไม่น่าอ่านทั้งนี้สะท้อนตัวผู้เรียนก็ไม่ได้ ผู้มีหน้าที่เขียนหนังสือเรียนจึงควรหันกลับมามองผลงานของตนเอง และยอมรับความจริงที่ว่า หนังสือเรียนที่ดีและน่าอ่านนั้นมีความลุ่มลึกเชิงจิตวิทยา เป็นตัวปัจจัยสำคัญและไม่ต้องเกรงกลัวว่า หนังสือเรียนจะกลายเป็นหนังสือบันเทิงคดีไป ปัจจุบันเรากล้าที่จะให้หนังสือเรียนเป็นหนังสือบันเทิงคดีไปแล้ว นั่นก็คือการร่วมมือร่วมใจกันสร้างวรรณกรรมสำหรับเด็กในห้องเรียน เพราะวรรณกรรมนั้นมีคุณลักษณะที่เจริญใจให้แก่มนุษย์ ถ้าเราสามารถปรุงแต่งให้หนังสือเรียนเป็นวรรณกรรมประกอบด้วยรส และอรรถาธิบาย หนังสือเรียนก็จะกลายเป็นอาหารทางใจของนักเรียน ถ้าเป็นเช่นนั้นเด็กก็จะอ่านสนุก โทนเสียงจะปฏิเสธหนังสือเรียน เหตุที่นักเรียนเบื่อหน่ายหนังสือเรียนทุกวันนี้ก็เพราะหนังสือเรียนขาดคุณลักษณะทางวรรณกรรมก็เป็นได้ (หทัย คันหยง. 2528: คำนำ)

วรรณกรรมที่นำมาใช้ในหนังสือเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี (Fiction) และสารคดี (Non-fiction) เป็นวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น เช่น นิยาย นิทาน นำเข้าไปเป็นเนื้อหาของหนังสือเรียนนั้นๆ นักการศึกษาปัจจุบันต่างยอมรับว่า การนำวรรณกรรมเข้ามาเป็นเนื้อหาหนังสือเรียน สอดคล้องกับหลักจิตวิทยาว่าด้วยการเสริมแรง (Reinforcement) ทำให้ผู้เรียนตื่นตัว สนใจบทเรียน และอ่านหนังสือเรียนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน

บันเทิงคดี มีเนื้อหาที่มุ่งเน้นลีลา ความงดงาม ความไพเราะเพราะพริ้ง ของถ้อยคำ ภาษา และหัวใจสำคัญก็คือ ให้ความบันเทิงใจแก่ผู้อ่านทั้งในด้านความรื่นรมย์ และความสะเทือนอารมณ์ หนังสือที่นับว่าเป็นบันเทิงคดี ได้แก่ กวีนิพนธ์ ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง นิทาน นิยาย นวนิยาย เรื่องสั้น บทเพลง บทละคร การ์ตูน หนังสือภาพเรื่องราว (Comic) ต่าง ๆ

สารคดีมีเนื้อหาเป็นร้อยแก้ว ซึ่งนำเสนอด้านสาระความรู้ ความคิด เหตุการณ์ หนังสือที่นับว่าเป็นสารคดี ได้แก่ การเล่าเรื่อง การท่องเที่ยว ชีวิตประวัติกุล เรื่องสั้น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ความเรียง จดหมาย อนุทิน บทสนทนา ปาฐกถา สุนทรพจน์ บทความ และข้อเขียนเชิงวิชาการในสาขาวิทยาการต่าง ๆ

การนำเสนอบันทึกคดีและสารคดีเข้าสู่เนื้อหาของหนังสือเรียน อาจทำได้ด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. สร้างหนังสือเรียนให้เป็นบันทึกคดี สารคดีโดยตรง เช่น เป็นนิทาน นิยาย หนังสือวิธีการ หนังสือข้อมูล
2. นำวรรณกรรมซึ่งอาจจะทั้งเรื่อง หรือตัดตอน เอามาเป็นเนื้อหา ซึ่งวรรณกรรมที่นำมานั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์ในการเรียนรู้ตามหลักสูตรและการสอน
3. ใช้วรรณกรรมรายย่อ ๆ เข้าไปประกอบขั้นตอนการเรียนการสอน เช่น ใช้นำเข้าสู่บทเรียน ใ้ใจในบทเรียน ใช้เสริมบทเรียนให้มีพลังในการเรียนรู้

การจัดเนื้อหาทั้งบันทึกคดีและสารคดีในหนังสือเรียน จะต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญ โดยสรุปดังนี้

1. โครงเรื่อง (Plot)
เค้าโครง - แก่นสาระ - พื้นเรื่อง - พล็อตกรรม - ภาพพจน์
2. ด้นฉบับ (Manuscript)
ชื่อเรื่อง - รูปแบบ - ความคิดรวบยอด - ข้อมูล - ถ้อยคำภาษา
3. คุณลักษณะสร้างสรรค์ (Creative Values)
รูปเล่ม - สีส้น - เอกภาพ - สัมพันธภาพ - สาระดภาพ - คุณภาพ - จรรยาบรรณ

(หทัย ดันทอง. 2528: 203-204)

ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการสร้างหนังสือเรียนเชิงวรรณกรรม

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเด็กจะต้องศึกษาทฤษฎีต่างๆ เพื่อนำมาใช้ให้สอดคล้องกับวัย และเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ดังนี้ (รัถพร ชังธาดา. 2531 : 60-77)

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเปียเจต์ (Piaget)

เปียเจต์ (Piaget) ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญา และความคิดของเด็กเป็น 4 ขั้นคือ

- 1.1 ขั้นวัยทารก (อายุตั้งแต่แรกเกิด - 2 ขวบ) ขั้นรับรู้ - ตอบสนอง (Sensori - Motor Stage) พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กในวัยนี้เป็นระยะที่เด็กเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้กับการตอบสนอง เป็นพัฒนาการที่เกิดต่อเนื่องจากพัฒนาการทางกาย

1.2 ขั้นก่อนปฏิบัติการหรือขั้นเตรียมสำหรับความคิดที่มีเหตุผล (The Preoperation Sstage) อายุ 2-7 ปี เด็กในวัยนี้เริ่มมีความสามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความคงตัวของสสาร (Conservation) และเริ่มมองของมากกว่าหนึ่งสิ่งได้ในเวลาเดียวกัน (Decentration) และยังไม่สามารถใช้สถิติปัญหาแก้ปัญหาค้าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

1.3 ขั้นของการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงรูปธรรม (Concrete Operational Stage) อายุ 7-11 ปี เด็กวัยนี้สามารถคิดอย่างมีเหตุผล แต่กระบวนการคิดและการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหายังต้องอาศัยสิ่งที่เป็นรูปธรรม ลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คือ สามารถในการคิดย้อนกลับไปได้ (Reversibility) เริ่มมีความคิดยืดหยุ่น มองอะไรได้หลายแง่หลายมุม (Decentration) มีความสามารถในการจัดลำดับ และยังสามารถคิดในเชิงอุปมาน (Deductive) ได้

1.4 ขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม (Formal Operational Stage) อายุ 11-15 ปี เด็กในขั้นนี้มีพัฒนาการด้านความคิด ความเข้าใจ ถึงระดับสูงสุด เด็กสามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากสิ่งแวดล้อมที่ประสบอยู่ มีความพอใจที่จะคิดถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ มีลักษณะการคิดแบบตั้งสมมติฐาน (Hypothetical Deductive) สามารถแก้ปัญหาย่างมีระบบ สนใจในการสร้างทฤษฎีและกฎเกณฑ์ ชอบสร้างจินตนาการ และสามารถสะท้อนภาพของตัวเองออกมาได้

2. พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kolberg)

โคลเบอร์ก (Kolberg) ได้จัดระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลในหลายสังคมและวัฒนธรรมทั้งชาวตะวันตกและชาวตะวันออก แล้วสรุปว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ทั่วโลกแบ่งได้เป็น 3 ระดับ 6 ขั้นคือ

ระดับ 1 ระดับที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็นลักษณะของเด็กอายุ 2-10 ปี เด็กระดับนี้ยังไม่เข้าใจในระเบียบกฎเกณฑ์ ความประพฤติที่ดีที่ถูกต้อง แบ่งเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นการเคารพเชื่อฟังเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษเด็กอายุต่ำกว่า 7 ขวบใช้มาก

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหาผลตอบแทนด้านสิ่งของรางวัล ซึ่งสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของคน

เด็กอายุ 7-10 ขวบจะค่อยๆ เห็นความสำคัญของการได้รับรางวัลหรือคำชมเชย ฉะนั้นวิธีการจูงใจให้เด็กกระทำความดีจึงควรใช้วิธีให้สัญญาว่าจะให้รางวัลมากกว่าการข่มขู่ลงโทษ

ระดับ 2 การทำความเข้าใจความคาดหวังของผู้อื่น และการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นลักษณะของเด็กอายุ 10-15 ปี แบ่งเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 3 หลักการทำงานตามความเห็นชอบของผู้อื่น จะใช้มากในเด็กอายุ 13 ปี ซึ่งต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ เป็นลักษณะของเด็กวัยรุ่นตอนกลาง คือ เริ่มเห็นความสำคัญของกฎระเบียบ ข้อบังคับ และเห็นว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องปฏิบัติ

ระดับที่ 3 การมองทะลุถึงต้นตอ พื้นฐานของกฎเกณฑ์หรือพื้นฐานของจริยธรรมเป็นระดับที่บุคคลเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงต้นตอหรือที่มาของกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ซึ่งถูกระเบียบข้อบังคับจะต้องสอดคล้องกับพื้นฐานหรือหลักของมนุษยธรรม ซึ่งเป็นหลักสากลที่มนุษย์ทุกคนพึงปฏิบัติระดับนี้แบ่งได้เป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 5 หลักการมีเหตุผลและการเคารพตนเอง พัฒนาการทางจริยธรรม ในขั้นนี้พบมากในผู้ใหญ่และอาจมีในวัยรุ่นตอนปลายบางคน

ขั้นที่ 6 หลักการตามอุดมคติสากล พัฒนาการทางจริยธรรมขั้นสูงสุด จะพบในผู้ใหญ่ที่มีความเจริญงอกงามทางสติปัญญา มีประสบการณ์และความรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของตนเองและชอบกลุ่มอื่น ๆ

3. ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (Maslow) มีความเห็นว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการให้กับตนเอง แต่ความต้องการนั้นมีมากมายหลายประเภท ความต้องการขั้นต้นๆได้รับการตอบสนอง จัดเรียงลำดับจากขั้นต่ำสุดไปขั้นสูงสุด ได้แก่

- 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย ได้แก่ ความต้องการอากาศ อาหาร น้ำ การขับถ่าย การนอนหลับ จัดเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์
- 2) ความต้องการความปลอดภัย เช่น ความต้องการความปลอดภัยจากการถูกคาม ความต้องการให้ร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
- 3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ มนุษย์จะมีความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ซึ่งได้แก่ ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนเกี่ยวข้องกับ ความต้องการยอมรับจากกลุ่ม ความต้องการความรักจากผู้อื่น
- 4) ความต้องการเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่อง มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่า ทั้งในสายตาของตนเองและผู้อื่น
- 5) ความต้องการที่จะตระหนักในความสามารถของตนเองหรือรู้จักตนเอง เป็นความต้องการที่จะเข้าใจถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง โดยไม่มีการปกป้องและบิดเบือน พร้อมทั้งเปิดเผยตนเอง และพิจารณาตนเองอย่างใจเป็นธรรม

จากทฤษฎีทางสติปัญญาของเปียเจท์ ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ และพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ของนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงดังกล่าวมาแล้ว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเด็กควรจะได้นำทฤษฎีเหล่านี้มาใช้ในการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก เพื่อให้สอดคล้องกับวัยของเด็กสำหรับผู้วิจัยได้ศึกษา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับอายุประมาณ 10-11 ปี ซึ่งอยู่ในระยะที่เด็กสามารถใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา เห็นความสำคัญของการให้รางวัล และการชมเชย ตลอดจนมีความต้องการแต่ละด้านตามวัย ฉะนั้นจึงได้นำทฤษฎีและการพัฒนาการเหล่านี้ในการสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่อง การเขียนกาพย์ยานี 11 เพื่อความเหมาะสมกับวัยและความต้องการของเด็กต่อไป

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

แบบเรียนเล่มเล็ก หรือ Minitext มาจากคำว่า Miniature กับ Text หมายถึงแบบเรียนที่ย่อส่วนเรื่องลงให้เป็นเรื่องสั้น ๆ สมบูรณ์ หยิบฉวยง่าย เบา เหมาะกับมือเด็ก ใช้เวลาสั้นๆ อ่านจบภายในเล่ม เน้นความถี่รวบยอดเพียงความคิดเดียว ไม่จับซ้อน โดยยังคงรักษาโครงสร้างที่สมบูรณ์ของแบบเรียนอย่างครบถ้วน (หทัย ดันหยง. 2532: 66-67) ส่วนแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมนั้น คือแบบเรียนเล่มเล็กที่เป็นการสร้างเนื้อหาให้มีคุณลักษณะเป็นวรรณกรรม มีเค้าโครงเรื่อง เนื้อหา แก่นสาระ ฉากตัวละคร

หลักการและเหตุผลอันเป็นต้นกำเนิดของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

จากสภาพปัจจุบัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำและไม่สามารถแก้ไขปัญหาคิดซึ่งประเด็นในการพิจารณา ดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2523: 9)

1. ระบบของหลักสูตรและการสอนในแต่ละหน่วยการเรียน ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอันมีความถี่รวบยอดกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะวัด และสังเกตผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้จากการ ผ่าน-ไม่ผ่านจุดประสงค์ปัญหานักเรียนมีผลการเรียนตกต่ำ ไม่ผ่านจุดประสงค์ จึงเป็นปัญหาที่น่าสนใจที่จะต้องรีบจัดการแก้ไข

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จและความล้มเหลวทางการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของสื่อที่ใช้ถ่ายทอดการเรียนรู้ สื่อพื้นฐานสำคัญของระบบหลักสูตรและการสอนของไทยส่วนใหญ่ยังติดอยู่กับวัสดุ (Software) และหลีกเลี่ยงไม่ได้หรือจำเป็นต้องมี คือ แบบเรียน การใช้สื่อแบบเรียนจะมีปัญหาเกิดขึ้นเกี่ยวกับศักยภาพการสนองตอบการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอันมาก

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้นอยู่กับทักษะทางภาษา อันเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ทักษะอันนี้มีปัญหาอย่างยิ่งในการเรียนการสอน สื่อทางภาษาก็คือแบบเรียนอันจะเป็นตัวปัจจัย

สำคัญในการแก้ปัญหาซึ่งเชื่อกันว่าสื่อเชิงวรรณกรรมนั้นมีพลังกระตุ้นสูงและน่าสนใจมากกว่าวัสดุแบบอื่น

4. การกำหนดค่าใช้จ่ายการเรียนรู้หลาย ๆ อย่างมักจะจริงจังบางพื้นที่บางโอกาส เพราะเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ ความรู้ความสามารถของครู จำเป็นจะต้องแสวงหาวัตกรรมการมาใช้ โดยคำนึงว่าสร้างอย่างไรจึงจะได้มาซึ่งสื่อสากลอันเป็นสภาพปานกลางราคาถูก ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม ไม่เกินขีดความสามารถที่โรงเรียนทั่วราชอาณาจักรพึงมีพึงใช้ได้ หรือเรียกว่า "การแสวงหาเทคโนโลยีที่เหมาะสม" (Appropriate Technology)

5. กลไกการเรียนรู้ของผู้เรียนกับแนวทางการใช้หลักสูตรและบูรณาการทางการสอนที่ผลิตหลักการรวมหน่วย (Unitwhole) ของทฤษฎีสถาน อาจจะมีข้อบกพร่อง ช่องว่าง จุดอ่อน หรือไม่สัมพันธ์กัน ดังเช่นการใช้สื่อแบบเรียนทั่ว ๆ ไปไม่สามารถสนองการเรียนรู้ได้จริง ซึ่งการเรียนการสอนทั่วไปอาจจะเน้นความคิดรวบยอดหลัก (Main Concept) แต่ไม่ได้เน้นความคิดรวบยอดรอง (Sub Concept) หรือความคิดรวบยอดรายย่อย (Mini Concept) ซึ่งการเรียนการสอนในสภาพเช่นนี้ทำให้ความคิดรวบยอดรายย่อยถูกมองข้ามไปโดยมิได้เน้น จึงทำให้นักเรียนไม่ผ่านจุดประสงค์ที่เชื่อมโยงกับความคิดรวบยอดรอง หรือความคิดรวบยอดรายย่อยนั้นๆ

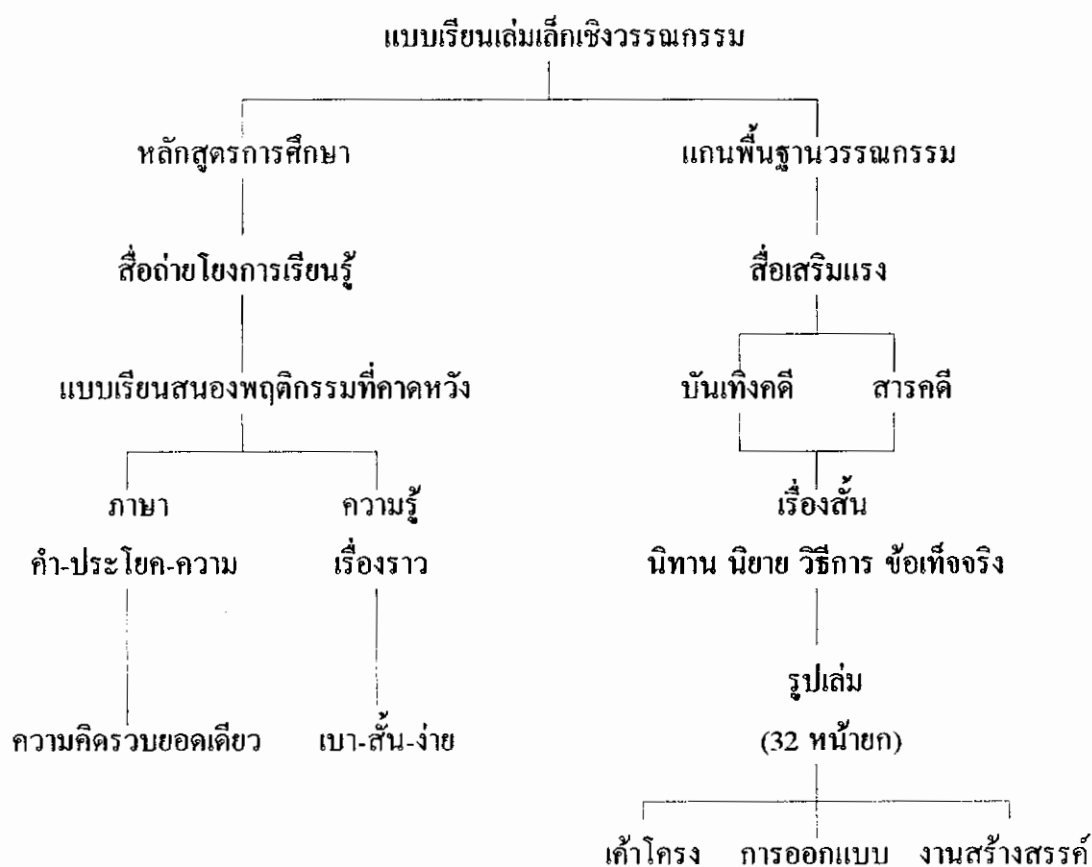
วัตถุประสงค์ของการสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

การสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2531: 3-8)

1. เพื่อเป็นการสร้างสื่อวัตกรรมการใช้ในกระบวนการเรียนการสอน
2. เพื่อใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นแกนนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการพัฒนาการอ่านเพื่อสร้างทักษะทางการอ่านของนักเรียนให้สูงขึ้น
3. เพื่อใช้ในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน
4. เป็นปัจจัยสนองการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด
5. เป็นปัจจัยสนองการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
6. เป็นสื่อที่ครูมีความสามารถในการสร้างได้ด้วยตนเอง
7. เพื่อใช้ในการเสริมความสมบูรณ์ให้กับสื่อใหญ่ซึ่งครอบคลุมไม่ทั่วถึง
8. เพื่อเป็นการประหยัดทรัพยากรในการผลิต แต่ให้ประโยชน์สูงและตรงตามความต้องการ
9. สามารถสร้างเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่นแต่ละแห่งได้

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมจึงมีลักษณะที่ต่างจากแบบเรียนทั่วไป คือ เป็นแบบเรียนที่ครูกัดเรื่อง สอนเด็กจากการบูรณาการหลักสูตรมาเป็นพิมพ์เขียวในการสอนแล้วปรุงแต่งให้เป็นสื่อที่สามารถนำไปสอนเด็กให้เกิดการเรียนรู้เป็นพิมพ์เขียวในสมองของเด็กต่อไป และการเรียนรู้เน้นให้เกิดกระบวนการ 3 มิติ คือ เด็กจะเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ป็นนามธรรม รูปธรรมและสัจธรรมได้จากการเรียนรู้จากแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

โครงสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิโครงสร้างของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

(หทัย ดันหยง. 2532: 67)

คุณลักษณะเด่นของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

คุณลักษณะเด่นของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม มีองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นความสำคัญของลักษณะเด่นดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2532: 68)

1. บัณฑิตสอนการเรียนในความคิดรวบยอดย่อย ๆ
2. บัณฑิตสอนการเรียนตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมปลายทาง
3. สร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเอง ครูผู้สอน - บทเรียน - เด็กผู้เรียน
4. คุณลักษณะเอกประสงค์และเป็นสากล (Universalization) ใช้ได้ทุกโรงเรียนเสริมความสมบูรณ์ให้กับสื่อใหญ่ซึ่งครอบคลุมไม่ทั่วถึง

5. อยู่ในขีดความสามารถในการผลิตได้ด้วยตนเองในกิจกรรมการเรียนการสอน (Self - Production)

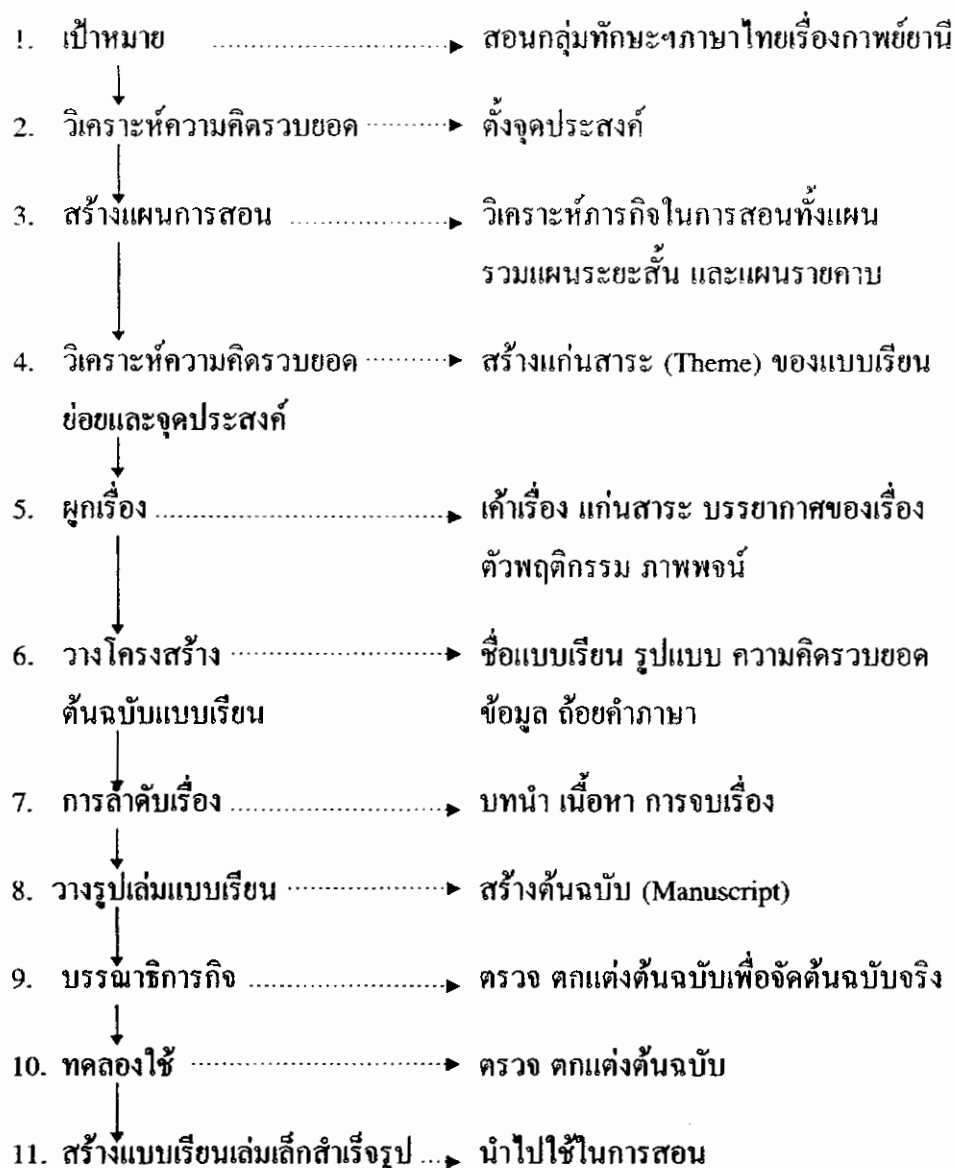
6. ประหยัดเวลา ทรัพยากร วัสดุ แรงงาน สถานที่
7. เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมท้องถิ่น
8. สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้แจ้งทางภาษา
9. นวัตกรรมทางการสอน

เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม (Appropriate Technology) แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยที่น่าสนใจครั้งนี้ควรเป็นแบบเรียนที่เหมาะสมต่อสภาพต่างๆ ดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2532: 68-69)

1. การประจักษ์คน
2. การพึ่งตนเอง
3. การสร้างสรรค์ด้วยตนเอง
4. การอนุรักษ์ธรรมชาติ
5. การแสวงหาได้ในท้องถิ่น
6. สดุดีประหัต
7. สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรม
8. ราคาถูกแต่ประโยชน์คุ้มค่า
9. เกิดขึ้นจากความต้องการร่วมกัน

ขั้นตอนการผลิตแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม มีขั้นตอนและยึดหลักในการผลิตโดยพิจารณาหลักการตามหัวข้อ ดังนี้

ภาพประกอบ 4 แสดงขั้นตอนการผลิตแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

ขั้นตอนการเขียนโครงร่างต้น

ในการเขียนโครงร่างต้นของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมในขั้นแรก ประกอบด้วย
ขั้นตอนดำเนินการดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2532: 70)

1. เจาเรื่อง (Ideal Title)
2. แนวคิดโครงร่างจินตภาพ (Plotting)
3. แก่นเรื่อง (Theme) เป็นเรื่องราวและเห็นภาพพจน์สั้นๆ
4. ตัวแสดงพฤติกรรม (Character) แสดงออกให้ภาพพจน์ของเรื่องราวสั้นๆ ให้เห็น

5. ฉาก (Atmosphere) ประกอบขึ้นหลายๆ ฉาก มีสีสัน ให้ความรู้สึกรวมกันหลายๆ ฉาก เข้าเป็นกลุ่ม

6. ภาพพจน์ (Figure of Speech) มองเห็นสะท้อนในด้านความรู้สึกสอดคล้องคล้อยตาม หรือไม่เห็นด้วย

ขั้นตอนการเขียนโครงร่างต้นฉบับ (Manuscript)

การเขียนโครงร่างต้นฉบับของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2532: 70)

1. ชื่อเรื่องและเรื่องราวที่เขียน (Title)
2. การกำหนดแกนพื้นฐานและรูปแบบของวรรณกรรม (Genre and Format) มีทั้งรูปแบบแบบเรียนร้อยแก้ว ร้อยกรอง ขนาดของแบบเรียน เนื้อหา สอดคล้องกับวิชาใดที่เรียน
3. เนื้อหาสาระ (Story Content) เป็นประเภทร้อยแก้ว ร้อยกรอง ความเรียง
4. มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอดเดียว (Single Concept) มีเนื้อความที่มุ่งเน้นที่ความคิดรวบยอดเพียงความคิดรวบยอดเดียว
5. ข้อมูลหลักฐาน (Fact) มีการให้ข้อมูลที่เกิดจากการบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ไปตัวเลข บุคลิกลักษณะของตัวละครที่จัดใส่ลงไป
6. ถ้อยคำภาษา (Wording) ขยายจากคำศัพท์เป็นบทละคร สนทนาระหว่างบุคคลต่อบุคคลของตัวละครในเรื่องนั้น ๆ

ขั้นตอนการเขียนลำดับเรื่อง (Setting)

การเขียนโครงร่างลำดับเรื่องจะดำเนินเป็นขั้นตอนในแต่ละฉากติดต่อกันไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

โครงร่างลำดับเรื่อง (Setting)

1. วิธีเริ่มเรื่อง -----	ฉากที่ 1 (Set I)
	ฉากที่ 2 (Set II)
	ฉากที่ 3 (Set III)
2. วิธีดำเนินเนื้อเรื่อง (Content Approach) -----	ฉากที่ 4 (Set IV)
	ฉากที่ 5 (Set V)
	ฉากที่ 6 (Set VI)
3. วิธีการจบของเรื่อง (Ending-Set) -----	ฉากสุดท้าย (Set VII)

ขั้นตอนการเขียนโครงร่างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

โครงร่างของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เป็นแบบเรียนที่มีขนาด 32 หน้ายก โดยมี ส่วนประกอบกันเป็นรูปเล่มดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2532: 71-72)

1. ส่วนปก ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง แบบเรียน ชื่อผู้แต่ง ชนิดของแบบเรียน
2. คำนำ ประกอบด้วย การเขียนบอกแนวคิด หลักการ ความเป็นมา จุดประสงค์

เป้าหมาย และประกาศคุณูปการ

3. เนื้อหา ประกอบด้วย พฤติกรรมที่แสดงออกมาจากตัวละครภายในเรื่องที่มีความคิดรวบยอดเดียวในเนื้อหา

4. ส่วนเสริม ประกอบด้วยวิธีใช้ ข้อแนะนำ ข้อเสนอแนะ กิจกรรม และประวัติผู้แต่ง บรรณาธิการกิจ

บรรณาธิการกิจของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ประกอบด้วยขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ตรวจสอบ - โครงสร้าง
2. ตรวจสอบ - การใช้ภาษา
3. ตรวจสอบ - ประเมินจุดประสงค์
4. ปรับปรุงครั้งที่ 1
5. ทดสอบคุณภาพ (Tryout)
6. ปรับปรุงครั้งที่ 2
7. นำไปใช้
8. ปรับปรุงครั้งที่ 3 (และมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา)

ประโยชน์ของแบบเรียนเล่มเล็ก

หทัย ดันหยง (2532: 72) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมไว้

ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านจุดประสงค์ได้แน่นอนยิ่งขึ้น
2. จัดสำนึกการเรียนรู้โดยตรงในแต่ละความคิดรวบยอด
3. สื่อเชิงวิเคราะห์การเรียนรู้ความคิดรวบยอดย่อย
4. ช่วยเสริมนำไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้การสอน
5. สื่อสนองการเรียนรู้แห่งปวงชนครอบคลุมการใช้ประโยชน์ได้ทุกกรณี
6. ช่วยควบคุมเชื่อมโยงระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคล
7. เชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เป็นเอกภาพ
8. เกิดความรู้สึกร่วมระหว่างบุคคล

9. เกิดศูนย์รวมความสนใจในการเรียนรู้

10. เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานจากสื่อเชิงวรรณกรรม

5. การทดสอบประสิทธิภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

การทดสอบประสิทธิภาพ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสื่อแบบเรียนเล่มเล็ก ถึงแม้ว่าผู้ผลิตแบบเรียนเล่มเล็กจะดำเนินการผลิตตามขั้นตอนข้างต้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วดีเพียงใดก็ตาม ถ้าปราศจากการทดสอบประสิทธิภาพสื่อแบบเรียนเล่มเล็กที่ผลิตมา ย่อมไม่มีที่เชื่อถือ ดังนั้นเมื่อได้ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแบบเรียนเล่มเล็กฉบับร่างในด้านภาษา ภาพ ความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญและครูผู้สอนแล้ว จำเป็นต้องนำสื่อไปตรวจสอบคุณภาพหรือทดสอบหาประสิทธิภาพ โดยอาศัยข้อมูลจากการนำสื่อแบบเรียนเล่มเล็กไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ว่าสื่อแบบเรียนเล่มเล็กที่ผลิตขึ้นมีคุณภาพตามวัตถุประสงค์และตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ในการทดสอบหาประสิทธิภาพนี้ อาศัยการทดลองโดยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2532: 496-497)

1. การทดสอบแบบเดี่ยว (1 : 1) เป็นการทดลองใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กฉบับร่าง กับนักเรียนที่เป็นตัวแทนของผู้ที่จะเรียนจากสื่อแบบเรียนเล่มเล็ก 1 : 1 หมายความว่าในการทดลองแต่ละครั้งประกอบด้วยตัวผู้ทดสอบหนึ่งคนและนักเรียนหนึ่งคน

2. การทดสอบแบบกลุ่มเล็ก (1 : 10) เป็นการทดลองใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กที่ปรับปรุงแล้วจากขั้นตอนที่ 1 กับนักเรียนเป็นตัวแทนของผู้ที่จะเรียนจากสื่อแบบเรียนเล่มเล็ก 1 : 10 หมายความว่าในการทดลองสอนแต่ละครั้งประกอบด้วย ผู้ทดสอบ 1 คน และนักเรียน ประมาณ 10 คน

3. การทดสอบภาคสนาม เป็นการทดสอบครั้งสุดท้ายของกระบวนการทดสอบประสิทธิภาพของสื่อแบบเรียนเล่มเล็ก การทดสอบในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สร้างมั่นใจได้ว่า สื่อแบบเรียนเล่มเล็กที่สร้างขึ้นมานั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และสามารถนำไปใช้ในการสอนเรื่อง ภาพยนตร์ 11 ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ในการหาประสิทธิภาพโดยการหามาตรฐานด้วยวิธี "มาตรฐาน 80/80" (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2532: 496-497)

การหามาตรฐานตัวแรก (80 ตัวแรก) หมายความว่า เมื่อเรียนจากสื่อแบบเรียนเล่มเล็กแล้ว ผู้เรียนสามารถทำแบบทดสอบท้ายเล่มแต่ละเล่มได้ผลเฉลี่ยร้อยละ 80

สำหรับมาตรฐานตัวหลัง (80 ตัวหลัง) หมายถึง การทำแบบทดสอบหลังการเรียนรู้ได้ผลเฉลี่ยร้อยละ 80

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรอง

งานวิจัยต่างประเทศ

สแตนเลย์ เจมส์ จาเคียล (Stanley James Jakiel 1971: 6279) ได้ทำการวิเคราะห์ ร้อยกรองที่เป็นที่นิยมในการเรียนสำหรับนักเรียนในระดับ 9 โดยคำนึงถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ สำหรับการศึกษาวรรณคดีในระดับนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวัตถุประสงค์ในการเรียน วรรณคดีในระดับ 9 และเพื่อวิเคราะห์ร้อยกรองที่เป็นที่นิยมบางเรื่องว่ามีวัตถุประสงค์ที่บท ร้อยกรอง ส่วนใหญ่เน้นมากที่สุด คือให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้เรียน และมุ่งให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ ในตัวเองและโลก ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะใน การเรียนการสอนวรรณกรรมร้อยกรอง สรุปได้ดังนี้

1. ควรทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. ควรยกตัวอย่างประกอบการเรียน ควรมีการเปรียบเทียบให้เห็นจริง
3. ครูควรแนะนำเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหารต่าง ๆ
4. วรรณกรรมร่วมสมัยที่ให้เด็กเรียน ควรเป็นเรื่องที่ดี
5. ถ้าวรรณกรรมที่ครูต้องการให้นักเรียนเรียนนั้นยาวมาก ครูควรเลือกเฉพาะตอน ที่เห็นว่าดีที่สุดมาให้นักเรียนเรียน
6. ควรจัดให้มีการอบรมครู ให้รู้จักวรรณกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ในปีต่อมา เดล แฟมบราว (Del Fambrough 1972: 104) ได้ศึกษาการสอนร้อยกรอง ในศตวรรษที่ 19 ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายว่า วิธีที่ใช้สอนวรรณคดีในระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายนั้น จะเริ่มสอนเนื้อหาเรียงลำดับเหตุการณ์ คือ เริ่มตั้งแต่สมัยโรมันดิก และพบว่าวิธี การที่ได้ผลมากที่สุดในการสอนวรรณกรรมร้อยกรองนั้น ควรใช้การเปรียบเทียบและสรุปบทเรียน และควรให้นักเรียนที่สนใจใคร่ใคร่คนหนึ่งหรือหลายคนเป็นพิเศษ สามารถจะเลือกศึกษาทวิ คนนั้นอย่างลึกซึ้ง โดยมีครูช่วยแนะนำและใช้วิธีการประเมินผลจากการที่นักเรียนวิจารณ์ผลงาน ของกวีผู้นั้น ในการสอน ครูควรฝึกให้นักเรียนได้รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์บทร้อยกรองในด้านต่าง ๆ เช่น สำนวนภาษา ลักษณะนิสัยตัวละคร เป็นต้น เพราะการวิจารณ์จะช่วยพัฒนาความคิดและการ แสดงออกของนักเรียนได้ดีอีกวิธีหนึ่ง

งานวิจัยในประเทศ

ชวน เพชรแก้ว (2519: 194-285) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์และเลือกผลงานของ นักเขียนบทร้อยกรองร่วมสมัยมาใช้ในการสอนแต่งคำประพันธ์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" ผลการวิเคราะห์พบว่า งานเขียนบทร้อยกรองส่วนใหญ่ยังนิยมแต่งโดยยึดฉันทลักษณ์โบราณ มี

นักเรียนบทร้อยกรองบางคนเท่านั้นที่พยายามปรับปรุงฉันทลักษณ์โบราณให้เป็นลักษณะแบบฉบับของตน การใช้คำพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ใช้คำกระทบอารมณ์ ในด้านแนวความคิดก็ยึดหลัก "ศิลป์เพื่อศิลป์" และ "ศิลป์เพื่อชีวิต" ดังนั้นการสอนการเขียนบทร้อยกรองในปัจจุบัน จึงสมควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เขียนทั้งเคร่งฉันทลักษณ์ และไม่เคร่งฉันทลักษณ์เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดอย่างเสรี

ส่วน ยุพา ขนอนคราม (2520: 70) ได้ศึกษาเรื่อง "การสร้างแบบฝึกการเขียนแบบสร้างสรรค์ด้านร้อยกรอง สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4" ผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาของกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนประถมสาธิต มีความเห็นตรงกันว่า แบบฝึกการเขียนแบบสร้างสรรค์ด้านร้อยกรองนี้เป็นแบบฝึกที่นำไปใช้ประกอบการสอนเขียนร้อยกรองในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้อย่างเหมาะสมมาก

ต่อมา ประชุม เกตุแก้ว (2521: 76-89) ได้วิจัยเรื่อง "การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมวิชาภาษาไทย เรื่อง "คำฉันท์" สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 ผลการวิจัยปรากฏว่า บทเรียนแบบโปรแกรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 94.40/38.50 พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะไว้ว่า นักเรียนมีความสนใจฝึกหัดแต่งฉันท์จากบทเรียนดี แต่มักแต่งผิดฉันทลักษณ์ เนื่องจากคำประพันธ์ประเภทฉันท์เป็นคำประพันธ์ที่แต่งยาก จึงควรส่งเสริมการแต่งคำประพันธ์ด้วยการฝึกให้เรียนแต่งคำประพันธ์อื่นๆ ด้วย และเสนอว่าการใช้รูปภาพประกอบจะช่วยให้เด็กนักเรียนมีแนวคิดในการเขียนมากยิ่งขึ้น และในปีเดียวกัน วันเนา ยูเด็น (2521: 140-142) ได้วิจัยเรื่อง "บทเรียนสำเร็จรูปวิชาภาษาไทย เรื่อง การเขียนกลอนสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" วัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทเรียนสำเร็จรูปวิชาภาษาไทยเรื่อง การเขียนกลอน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและหาประสิทธิภาพของบทเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 ผลการวิจัยปรากฏว่า บทเรียนสำเร็จรูปที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 90.16/91.18 แสดงว่า บทเรียนนี้ช่วยให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น

จรรยา วังใน (2522: 51) ได้วิจัยเรื่อง "การสร้างหนังสืออ่านประกอบร้อยกรองเพื่อฝึกทักษะในการอ่านของเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4" พบว่า หนังสือที่แต่งขึ้นมีประสิทธิภาพสูงเหมาะที่จะนำมาใช้กับเด็กๆ ได้ดี และได้กล่าวสรุปว่า "ตามนิสัยธรรมชาติของเด็กๆ แล้ว เด็กจะชอบฟังและชอบอ่านบทร้อยกรองง่ายๆ ที่มีจังหวะคล้องจองกันและร้อยกรองจะฟังไพเราะกว่าร้อยแก้ว ดังนั้นหนังสือประเภทร้อยกรองจะช่วยให้เด็กสนใจและสนุกสนานในการอ่าน และสามารถจะจดจำได้มากกว่าร้อยแก้ว

นราวัลย์ พุดพิพัฒน์ (2523: 86) ได้ศึกษาเรื่อง "การสร้างแบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้บทร้อยกรองร่วมสมัยในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย"

ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกทักษะที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 83.23/81.03 หมายความว่า นักเรียนสามารถทำแบบฝึกหัดได้ถูกต้องโดยเฉลี่ยร้อยละ 83.23 และสามารถทำข้อสอบหลังเรียนได้ถูกต้องโดยเฉลี่ยร้อยละ 81.03 แบบฝึกทักษะนี้ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ และคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนมากกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน แสดงว่าการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการเขียนก้าวหน้ากว่าเดิม

สุจินต์ ขวนชื่น (2526: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านฉันทลักษณ์ในการเขียนบทร้อยกรองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเรียนด้วยวิธีอนุมาณกับวิธีอุปมาน" ผลการวิจัยพบว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนวิธีอนุมาณมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยวิธีอุปมาน และนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีความสามารถด้านใจความและการเลือกใช้คำในการเขียนร้อยกรองไม่แตกต่างกัน

วราษา ขุนทอง (2529: 48) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบความคงทนในการจำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนจากบทเรียนแบบโปรแกรมชนิดร้อยกรองและร้อยแก้ว" ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่เรียนจากบทเรียนแบบโปรแกรมชนิดร้อยกรองมีความคงทนในการจำดีกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนแบบโปรแกรมชนิดร้อยแก้ว ซึ่งแสดงว่าคำอธิบายที่เป็นร้อยกรองผู้เรียนจะมีความคงทนในการจำดีกว่า

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว อำไพพรรณ พิพัฒน์วัฒนารมย์ (2530: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์งานเขียนบทร้อยกรองภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เขตการศึกษาหนึ่ง" ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สามารถเขียนงานร้อยกรองประเภทกาพย์ยานี ในด้านฉันทลักษณ์อยู่ในระดับดี ด้านเนื้อหาสาระ ด้านการใช้ถ้อยคำ ด้านกวีโวหาร ด้านความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับเกือบดี และงานเขียนร้อยกรองประเภท กลอนสุภาพ มีความสามารถทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับเกือบดี

จากการศึกษาดังกล่าว ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการเขียนร้อยกรอง เพราะเป็นการส่งเสริมความสามารถในการแสดงความรู้สึกลึกซึ้งได้อย่างเสรี และมีพัฒนาการทางภาษาเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัย ทักษะคติ ความรู้ ความคิด ประสพการณ์ต่างๆ ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี จึงเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนให้นักเรียนได้มีพัฒนาการทางด้านการเขียนร้อยกรองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

1 งานวิจัยในต่างประเทศ

วิลสัน และคนอื่นๆ (Wilson and other. 1986: 32) ได้ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับนิสัยการอ่านหนังสือของเด็ก : บรรทัดฐานใหม่ของวรรณกรรม ข้อมูลของการวิเคราะห์ กล่าวถึงเหตุผลสำคัญในการสอนให้นักเรียนอ่านวรรณกรรม กล่าวคือ การอ่านช่วยเพิ่มแนวความคิดร่วมสมัยให้กับเด็ก ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งคือวรรณกรรมสำหรับเด็ก และผลิตผลจากการอ่านจะช่วยให้เข้าใจกระบวนการและธรรมชาติของภาษา รวมทั้งการเรียนรู้ภาษาด้วย ผลจากการทดลองที่ได้นำมาวิเคราะห์นี้พบว่า เด็กมีความเข้าใจภาษามากขึ้น ใช้คำศัพท์ได้มากขึ้น มีความเร็วในการอ่านดี ซึ่งถ้าเป้าหมายในการสอนอ่านวรรณกรรมประสบความสำเร็จเช่นนี้ เด็กก็จะเห็นความสำคัญของการอ่านและสามารถที่จะอ่านหนังสือเป็นกิจนิสัย

ในปีเดียวกัน ฟิลลิปส์ (Phillips. 1986: 36) ได้วิจัยเรื่อง การใช้วรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นเครื่องช่วยในการพัฒนาภาษาเขียนของเด็ก การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการทดลองในโรงเรียนชนบทรัฐนิวฟาวด์แลนด์ (Newfoundland) โดยใช้กลุ่มประชากรเป็นนักเรียน 6 ชั้นเรียน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มทดลองมาหนึ่งชั้นเรียน อีกห้าชั้นเรียนที่เหลือเป็นกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มทดลองเขียนและอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้คัดเลือกมาแล้ว ได้แก่ กวีนิพนธ์ นิทานเทพนิยาย โดยกำหนดหัวข้อสำคัญในการพิจารณา คือ ในด้านเนื้อหา การใช้ศัพท์ โครงสร้างประโยค การแสดงออกทางภาษาเขียนและความคิดริเริ่ม ผลการทดลองปรากฏว่า การได้อ่านวรรณกรรมช่วยทำให้เด็กนักเรียนกลุ่มทดลองมีมาตรฐานการเขียนและการแสดงออกทางพัฒนาการด้านภาษาคิดว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนี้ยังใช้เทคนิคของวรรณกรรมพัฒนาภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้ยังเป็นประโยชน์ในการใช้วรรณกรรมสำหรับเด็กช่วยพัฒนาภาษาและความคิดที่กว้างขวางรวมทั้งรูปแบบการเขียนที่ดีแก่เด็กด้วย

ผลจากการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กช่วยพัฒนาทางภาษา ทำให้เกิดการเรียนรู้ เป็นการสร้างนิสัยที่ดีในด้านการอ่านรวมทั้งรูปแบบของภาษา ทำให้เด็กสนใจเรียนและส่งผลทางด้านการเรียนดีขึ้น

งานวิจัยในประเทศไทย

หทัย ดันหยง (2532: 214) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การสร้างหนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อเป็นสื่อพัฒนาการอ่านในระดับประถมศึกษา โดยใช้การสอนด้วยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาที่ใช้หนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกับการสอนด้วยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา ที่ใช้หนังสือเรียนปกติเชิงวรรณกรรม ซึ่งผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนระหว่างการสอนด้วยวิธีแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา โดยใช้หนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าการใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการใช้หนังสือเรียนตามปกติ

ในปีเดียวกัน กัลยา ดุลพิจิตร (2532: 60-61) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถทางการอ่านในวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยใช้หนังสือเล่มเล็กระหว่างวิธีสอนแบบวรรณิ กับวิธีสอนตามคู่มือครู จำนวน 60 คน โดยกลุ่มทดลองเรียนโดยใช้หนังสือเล่มเล็กตามวิธีสอนแบบวรรณิ และกลุ่มควบคุมเรียนโดยใช้หนังสือเล่มเล็กตามวิธีสอนในคู่มือครู ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความสามารถทางการอ่านในวิชาภาษาไทยของกลุ่มทดลองและของกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มทดลองมีความสามารถทางการอ่านสูงกว่ากลุ่มควบคุม แสดงว่า การใช้แบบเรียนเล่มเล็กเป็นสื่อในการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการสอนตามปกติ ซึ่งสอดคล้องกับ กนกวรรณ ชื่นชม (2532: 80-81) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยวิธีปกติกับวิธีสอนชุดจุลบทที่มีหนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นสื่อ และกลุ่มควบคุมเรียนจากวิธีสอนปกติที่ใช้หนังสือเรียนปกติ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยชุดการเรียนจุลบทที่มีหนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นสื่อ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนปกติที่เรียนโดยใช้หนังสือปกคิอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จะเห็นได้ว่าการใช้สื่อแบบเรียนเชิงวรรณกรรมในการสอนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นและดีกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีปกติ

ซึ่งในปีต่อมา ชัยนัต์ เพชรศรีจันทร์ (2533: 93-95) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากการสอนด้วยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาโดยสื่อหนังสือเรียนที่ใช้ภาพเหมือนกับสื่อหนังสือเรียนที่ใช้ภาพการ์ตูน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาโดยใช้สื่อหนังสือเรียนที่ใช้ภาพการ์ตูน มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและความสนใจในการอ่านสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้สื่อหนังสือเรียนที่ใช้ภาพเหมือน และในปีเดียวกัน ทศนิ โขติพิฤติพงศ์ (2533: 80-81) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากการสอนโดยใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกับการสอนโดยใช้สื่อใบงาน จำนวน 52 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม กลุ่มควบคุมได้รับการสอนโดยใช้สื่อใบงาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสนใจในการเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ในการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ปริยาลักษณ์ พิลากุล (2535: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม กับสื่อหนังสือเรียนตามคู่มือครู ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยสื่อหนังสือเรียนตามคู่มือครู ในปีเดียวกัน วาสนา จาคุ่ม (2535: 98-99) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสื่อแบบเรียนเชิงวรรณกรรมกับสื่อตามแผนการสอนปกติ โรงเรียนราษฎร์บูรณะ จำนวน 60 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้สื่อแบบเรียนเชิงวรรณกรรม กลุ่มควบคุมได้รับการสอนด้วยสื่อตามแผนการสอน ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ในส่วนของ สุชาดา จันทระแพง (2536: 81-83) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพของสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเพื่อซ่อมเสริมการวิเคราะห์โจทย์ปัญหา การคูณ และการหาร วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาล 4 สังกัดเทศบาลราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า หนังสือแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการสอนซ่อมเสริมการวิเคราะห์โจทย์ปัญหาการคูณและการหารได้ และเมื่อใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมสอนซ่อมเสริมวิเคราะห์โจทย์ปัญหาการคูณ การหาร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น และสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้ก่อนการสอนซ่อมเสริม

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมไปใช้ในการเรียนการสอนจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการสร้างสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย เรื่องกาพย์ยานี 11 เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อแล้วนำไปใช้ในการเรียนการสอนต่อไป

สมมติฐาน

สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมด้านการเขียนร้อยกรองเรื่องกาพย์ยานี 11 มีประสิทธิภาพ 80/80

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อสร้างและทดลองใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมประกอบการสอน เรื่อง กาพย์ยานี 11 ในกลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
2. การสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
3. เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
4. วิธีดำเนินการทดลองหาประสิทธิภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์

ด.บางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 ห้อง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 มีจำนวน 60 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 ของโรงเรียน เล็กโกเมศอนุสรณ์ ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 1 ห้องเรียน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย

2. การสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาทฤษฎี หลักการ และวิธีผลิตแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

2.2 ศึกษาความคิดรวบยอด จุดประสงค์ และเนื้อหาในกลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.3 สร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม โดยใช้หลักเกณฑ์การผลิตแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ของ หทัย ดันหยง (2532: 64-72) โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.3.1 วิเคราะห์ภาระกิจการเรียนเพื่อกำหนดความคิดรวบยอด และจุดประสงค์การเรียนรู้ของเรื่องกาพย์ยานี 11

2.3.2 นำเนื้อหาความคิดรวบยอดและจุดประสงค์มาสร้างเป็นแก่นสาระของเนื้อหาแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

ขั้นตอนในการผลิตแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม มีดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2532: 69)

- 1) กำหนดเป้าหมาย (Target)
- 2) วิเคราะห์ความคิดรวบยอดและจุดประสงค์จากหลักสูตรระดับเป้าหมาย
- 3) สร้างแผนการสอน แผนรวม - แผนระยะยาว - แผนรายคาบ
- 4) นำความคิดรวบยอดและจุดประสงค์มาสร้างเป็นแก่นสาระของเนื้อหาในแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม (Theme)
- 5) โครงร่างต้น (Plot I - Ideal)

ในการเขียนโครงร่างต้นของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมประกอบด้วยขั้นตอนดำเนินการดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2532: 70)

 - (1) เจาเรื่อง (Ideal Title)
 - (2) แนวคิดโครงร่างจินตภาพ (Plotting)
 - (3) แก่นเรื่อง (Theme) เป็นเรื่องราวและเห็นภาพพจน์สั้น ๆ
 - (4) ตัวแสดงพฤติกรรม (Character) แสดงออกให้เห็นภาพพจน์ของเรื่องราวสั้นๆ ให้เห็น
 - (5) ฉาก (Atmosphere) ประกอบขึ้นหลายๆ ฉาก มีสีสัน ให้ความรู้สึกรวมกันหลายๆ ฉากเข้าเป็นรูปเล่ม
 - (6) ภาพพจน์ (Figure of Speech) มองเห็นสะท้อนในด้านความรู้สึกคล้ายตาม ไม่เห็นด้วย สอดคล้อง
- 6) โครงร่างต้นฉบับ (Plot II Manuscript)

ในการเขียนโครงร่างต้นฉบับของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2532: 70)

 - (1) ชื่อเรื่องและเรื่องราวที่เขียน (Title)

(2) การกำหนดวรรณลักษณะและรูปแบบของวรรณกรรม (Genre and Format) มีทั้งรูปแบบหนังสือร้อยแก้ว ร้อยกรอง ขนาดของหนังสือ เนื้อหาสอดคล้องกับวิชาใดที่เรียน

(3) เนื้อหาสาระ (Story Content) เป็นประเภทร้อยแก้ว ร้อยกรอง ความเรียง

(4) มโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดเดียว (Single Concept) มีเนื้อความที่มุ่งเน้นที่ความคิดรวบยอดเพียงความคิดรวบยอดเดียว

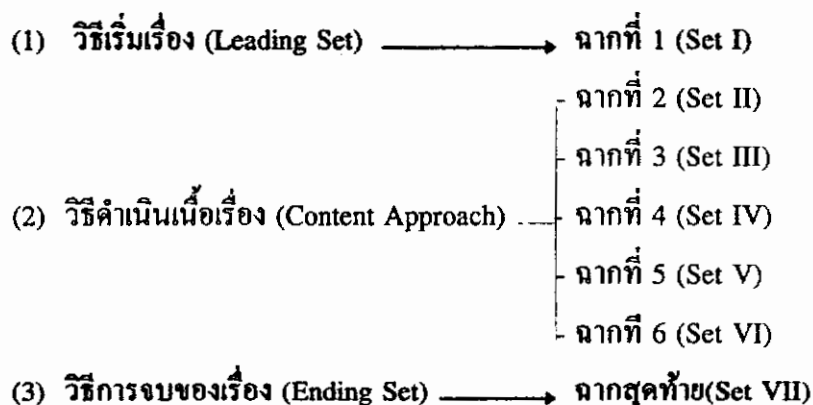
(5) ข้อมูลหลักฐาน (Fact) มีการให้ข้อมูลที่เกิดจากการบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ไป ด้วยเลข บุคลิกลักษณะของตัวละครที่จัดใส่ลงไป

(6) ถ้อยคำภาษา (Wording) ขยายจากคำศัพท์เป็นบทละคร สนทนา ระหว่างบุคคลต่อบุคคลของตัวละครในเรื่องนั้น ๆ

7) โครงร่างลำดับเรื่อง (Plot III - Setting)

การเขียนโครงร่างลำดับเรื่องจะดำเนินขั้นตอนในแต่ละฉากคิดต่อไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้ (หทัย ดันหยง. 2532: 71)

โครงร่างลำดับเรื่อง (Setting)

8) โครงร่างหนังสือ (Plot IV-Book Design)

ขั้นตอนการเขียนโครงร่างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

โครงร่างของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เป็นหนังสือที่มีขนาด 32 หน้ายก โดยมีส่วนประกอบกันเป็นรูปเล่มดังนี้

(1) ส่วนปก ประกอบด้วย ชื่อเรื่องหนังสือ ชื่อผู้แต่ง ชนิดของหนังสือ

เรียน

(2) คำนำ ประกอบด้วย การเขียนที่บอกแนวคิด หลักการ ความเป็นมา จุดประสงค์ เป้าหมาย และประกาศคุณูปการ

(3) เนื้อหา ประกอบด้วย พฤติกรรมที่แสดงออกมาจากตัวละครภายใน เรื่องที่มีความคิดรวบยอดเดียวในเนื้อหา

(4) ส่วนเสริม ประกอบด้วย วิธีใช้ ข้อแนะนำ ข้อเสนอแนะ กิจกรรม และประวัติผู้แต่ง

9) บรรณาธิการกิจ (Editing) ประกอบด้วยขั้นตอนตามลำดับดังนี้

- (1) ตรวจสอบ-โครงสร้าง
- (2) ตรวจสอบ-การใช้ภาษา
- (3) ปรับปรุงครั้งที่ 1
- (4) ทดสอบคุณภาพ
- (5) ปรับปรุงครั้งที่ 2
- (6) นำไปใช้

10) จัดทำรูปเล่มให้สมบูรณ์แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมได้ 5 เล่ม ดังนี้

- (1) ใกล้เคียงกับไฟฟ้า
- (2) ห้องเรียนร้อยกรอง
- (3) คำหวานคำขาน
- (4) อาชยานขานไข
- (5) คู่กานต์คู่กาพย์

11) การทดลอง (Try out)

2.4 นำแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญา นิพนธ์คือ ผศ.สนั่น มีจันทร์ และ อาจารย์ทัศนาก ทอภักดี และผู้เชี่ยวชาญคือ

อาจารย์ราณี เพชรรัตน์ อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนบ้านโขมงหัก สปอ.เมือง

จ.กำแพงเพชร ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทยและการเขียนร้อยกรอง

อาจารย์วราภรณ์ นิยมพงษ์ อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดเทวสุนทร แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กทม. ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม

อาจารย์รุ่งกานต์ ธรรมรักษ์ อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดเทวสุนทร แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กทม. ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม

เพื่อพิจารณาตรวจสอบเนื้อหาคุณลักษณะของวรรณกรรมเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม และตรวจสอบความเหมาะสมถูกต้องสำหรับเกณฑ์ในการประเมินแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

2.5 ทำการปรับปรุงแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม แล้วจัดทำรูปเล่มฉบับร่าง

2.6 นำสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่ปรับปรุงแล้ว ให้ประธานและกรรมการตรวจพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง แล้วปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อยพร้อมที่จะนำไปทดลองหาประสิทธิภาพ

2.7 การทดสอบประสิทธิภาพ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบประสิทธิภาพตามลำดับดังนี้

ครั้งที่ 1 เป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพรายบุคคล โดยนำสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วทั้ง 5 เล่ม ไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเทวสุนทร จำนวน 1 คน เพื่อรวบรวมปัญหาข้อบกพร่องเกี่ยวกับแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมในเรื่องความเหมาะสมของเวลา เนื้อเรื่องในเล่มความสอดคล้องของภาพและเนื้อหา ความน่าสนใจของตัวละคร แบบทดสอบท้ายเล่ม โดยให้นักเรียนศึกษาแต่ละเล่ม โดยครูแนะนำชี้แจงวัตถุประสงค์ในการอ่านให้นักเรียนทราบ จากนั้นสังเกตพฤติกรรมขณะอ่านจับเวลา สทนทนาซักถามข้อบกพร่องของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมในแต่ละเล่มแล้ว จึงให้นักเรียนทำแบบทดสอบท้ายเล่ม

จากผลการทดลองครั้งที่ 1 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเทวสุนทร จำนวน 1 คน พบข้อบกพร่องและข้อคิดเห็นจากการสังเกตและสัมภาษณ์นักเรียนดังนี้

1. จากการสังเกตนักเรียน พบว่า นักเรียนสนใจมีความกระตือรือร้นในการอ่านและในการทำกิจกรรมต่างๆดีมาก ทั้งนี้คงเป็นเพราะแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นสิ่งที่แปลกใหม่สำหรับนักเรียนทั้งในรูปแบบของเนื้อหาและการนำเสนอ

2. จากการสัมภาษณ์นักเรียนด้านเนื้อหา และภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม นักเรียนให้ความคิดเห็นว่า ภาพและเรื่องโดยรวมแล้วสอดคล้องกันดี นักเรียนอ่านแล้วเข้าใจเรื่องดี แต่มีบางส่วนที่นักเรียนเสนอให้มีการแก้ไข ซึ่งมีดังนี้

2.1 เล่มที่ 1 หน้า 9 ในเรื่องมีเด็กกำลังวิ่งไล่จับไก่ฟ้าในทางเดียวกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อความที่ว่า “เด็กเด็กวิ่งหนีวัว หัวชนหัวกันโครมคราม” จึงแก้ไขให้ภาพสอดคล้องกับเรื่อง

2.2 เล่มที่ 3 หน้า 2 ในเรื่องมีคำสั่งให้หาคำที่มีความหมายเดียวกัน แต่ภาพไม่มีตัวอย่างของคำ แก้ไขโดยการเติมตัวอย่างของคำที่จะให้หาความหมาย

2.3 เล่มที่ 4 หน้า 5 เนื้อเรื่องบอกลักษณะบังคับของภาพยี่สิบ 11 แต่รูปภาพมีคนที่ได้ไม่มีเนื้อหาบนกระดาน แก้ไขโดยเติมแผนผังบังคับการเขียนภาพยี่สิบ 11 ลงในภาพ

สำหรับเวลาที่นักเรียนใช้ในการอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเหมาะสม สอดคล้องกับเวลาที่กำหนดให้

หลังจากการหาคุณภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมครั้งที่ 1 แล้ว ผู้วิจัยรวบรวมข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่างๆเพื่อนำไปปรับปรุงแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมตามข้อบกพร่องในแต่ละเล่มที่พบจากการทดลอง แล้วเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และนำไปปรับปรุงแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ครั้งที่ 2 เป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกลุ่มเล็ก โดยนำแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่ปรับปรุงแล้วจากขั้นตอนที่ 1 ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเทวสุนทร แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กทม. จำนวน 10 คน เพื่อรวบรวมปัญหาข้อบกพร่องเกี่ยวกับแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมในเรื่องความเหมาะสมของเวลา แบบฝึกหัดท้ายเล่ม ความสอดคล้องของภาพและเนื้อเรื่อง ทำการทดลองพร้อมกันทั้งกลุ่ม ซึ่งมีสภาพใกล้เคียงกับสภาพการทดลองจริง โดยใช้วิธีการเดียวกับการทดลองครั้งที่ 1

จากผลการทดลองครั้งที่ 2 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเทวสุนทร จำนวน 10 คน จากการสังเกตพบว่า นักเรียนชอบและสนใจการอ่านเรื่องจากแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ทั้งนี้เพราะความแปลกใหม่ของสื่อสำหรับเด็ก เวลาที่ใช้ในการอ่านของนักเรียน และการทำแบบทดสอบท้ายเล่มเหมาะสมตามที่กำหนดไว้ และจากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า หลังจากอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม นักเรียนบอกว่าเรื่องน่าสนใจ รูปภาพสอดคล้องกับเรื่องดี อ่านแล้วเข้าใจดี ทั้งยังมีแบบทดสอบที่สามารถประเมินตนเองว่าเข้าใจเรื่องที่อ่านมากน้อยหรือไม่

ครั้งที่ 3 นำแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมไปทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเล็ก โกเมศอนุสรณ์ ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

8. เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

3.1 แผนการทดลอง ใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

3.2 แบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

3.3 แบบประเมินผลการเขียนร้อยกรอง

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1) การสร้างและหาคุณภาพของแผนการทดลองใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

(1) ศึกษาหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และคู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในกลุ่ม

ทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง ภาพยนตร์ 11

(2) นำความคิดรวบยอด จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม จากสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม มาเขียนแผนการใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

(3) นำแผนการสอนใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่เขียนขึ้นเสนอต่อประธาน กรรมการควบคุมปริญญาโท และผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไข

(4) นำแผนการสอนใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วมาใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2) แบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกระบวนการ ดังนี้

(1) ศึกษาทฤษฎี วิธีสร้างแบบทดสอบจากหนังสือเทคนิคการเขียนข้อสอบ เทคนิคการเขียนคำถามเลือกตอบ

(2) ศึกษาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง ภาพยนตร์ 11

(3) ศึกษาจุดประสงค์ ความคิดรวบยอดของสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมแต่ละเล่ม

(4) สร้างแบบทดสอบที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมแต่ละเล่ม ซึ่งประกอบด้วยคำถามเติมคำ การเลือกตอบ และการเขียนร้อยกรอง

(5) นำแบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่สร้างขึ้น เสนอประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้มีประสบการณ์การสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ว่าข้อสอบแต่ละข้อสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วเลือกเอาข้อสอบที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตั้งแต่ระดับ 0.5 ขึ้นไป (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531: 122-125)

(6) นำข้อสอบที่คัดเลือกไว้ไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดผาสุกมณีจักร และโรงเรียนวัดเทียนฉวย ที่เรียนเรื่องการเขียนภาพยนตร์ 11 แล้ว จำนวน 100 คน

(7) นำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน โดยตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน แล้วนำมาวิเคราะห์ความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 27% จากตารางจุดเฉลี่ย ฟาน แบ่งเป็นกลุ่มสูงกลุ่มต่ำ ซึ่งมีความยากง่ายตั้งแต่ .20-.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป (เฉพาะแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง ไก่ฟ้ากับไก่ฟ้า)

(8) นำแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้มาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร กูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson 20) เฉพาะแบบทดสอบท้ายเล่มที่ 1 และสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (ถ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531: 168-172) เฉพาะแบบทดสอบท้ายเล่มที่ 2-5 ได้ค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่เล่ม 1-5 เป็น 0.64, 0.56, 0.64, 0.64 และ 0.71

(9) นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3) แบบประเมินผลการเขียนร้อยกรอง

แบบประเมินผลการเขียนร้อยกรอง เป็นแบบทดสอบที่ใช้หลังจากการสอนเสร็จสิ้นแล้ว แบบทดสอบนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามลำดับขั้นดังนี้

(1) ศึกษาเกณฑ์การตรวจให้คะแนนการเขียนร้อยกรอง จากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(2) สร้างเกณฑ์การให้คะแนน ซึ่งมีสัดส่วนการให้คะแนนดังนี้

ฉันทลักษณ์	20 คะแนน
เนื้อหา	20 คะแนน
การใช้ถ้อยคำ	20 คะแนน
ความคิด	20 คะแนน
รวม	80 คะแนน

(3) การคิดคะแนนแบบทดสอบการเขียนร้อยกรองแต่ละตอนคิดแบ่งเป็นส่วนๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ฉันทลักษณ์ 20 คะแนน

ก. จำนวนคำถูกต้องตามฉันทลักษณ์ (5 คะแนน) พิจารณาจากการเขียนกาพย์ยานี 1 บท ประกอบด้วย 2 บาท บาทต้นเรียก บาทเอก บาทท้ายเรียก บาทโท 1 บาทมี 2 วรรคคือ วรรคหน้ามี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ รวม 2 วรรคมี 11 คำ ดังนั้น 1 บท จะต้องมีความถูกต้องทั้งหมด 22 คำ ถ้านักเรียนเขียนผิด ในแต่ละวรรค (เกินหรือขาดจากจำนวนที่กำหนด) หักแห่งละ 1 คะแนน แต่หักได้ไม่เกิน 5 คะแนน

ข. สัมผัสถูกต้องตามฉันทลักษณ์ (5 คะแนน) พิจารณาจากการเขียนคำสุดท้ายของวรรคหน้า สัมผัสกับคำที่ 1 หรือ 2 หรือ 3 ของวรรคหลังในบาทเอก คำสุดท้ายของบาทเอกสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคหน้าในบาทโท และคำสุดท้ายของวรรคหลังในบาทโทของบทที่ 1 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคหลังในบาทเอกของบทที่ 2 ถ้าสัมผัสบังคับไม่ถูกต้อง หักแห่งละ 1 คะแนน แต่หักได้ไม่เกิน 5 คะแนน

ก. การใช้สัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระ (สัมผัสใน) พิจารณาจากการเขียน ใน 1 บท จะต้องสัมผัสพยัญชนะ หรือสัมผัสสระ อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดความสละสลวย ในกาพย์ยานีที่เขียนขึ้น ถ้ามีให้แห่งละ 1 คะแนน แต่ให้ได้ไม่เกิน 5 คะแนน

ง. จังหวะของกาพย์ พิจารณาจากการเขียนใน 1 บทของกาพย์ยานี ใช้จังหวะสองสาม กับ สามสาม เป็นหลักคือ วรรคแรกแบ่งเป็นสองช่วงๆ ละ สองคำกับสามคำ วรรคสองแบ่งเป็นสองช่วงๆละสามคำ วรรคสามกับวรรคสี่ก็เช่นเดียวกันกับวรรคหนึ่งและวรรคสอง เพื่อให้เกิดความไพเราะของกาพย์ ถ้าการเขียนคำในกาพย์ยานีไม่ลงจังหวะ มีฉีกจังหวะ หักแห่งละ 1 คะแนน แต่หักได้ไม่เกิน 5 คะแนน

ส่วนที่ 2 เนื้อหา 20 คะแนน

ก. ความมีสาระ (5 คะแนน) พิจารณาจาก

เนื้อหาที่แต่งมีจุดมุ่งหมายตรงกับหัวข้อที่กำหนดให้	ได้ 5 คะแนน
เนื้อหาที่แต่งมีจุดมุ่งหมายสอดคล้องกับหัวข้อที่กำหนดให้	ได้ 4 คะแนน
เนื้อหาที่แต่งมีจุดมุ่งหมายใกล้เคียงกับหัวข้อที่กำหนดให้	ได้ 3 คะแนน
เนื้อหาที่แต่งมีจุดมุ่งหมายใกล้เคียงเป็นบางส่วนกับหัวข้อที่กำหนดให้	ได้ 2 คะแนน
เนื้อหาที่แต่ง ไม่ตรงจุดหมายกับหัวข้อที่กำหนดให้ แต่มีสาระ	ได้ 1 คะแนน

ข. ความเป็นเอกภาพและความกลมกลืน (5 คะแนน) พิจารณาจาก

เนื้อหามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกลมกลืนกันทั้งบท	ได้ 5 คะแนน
เนื้อหามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความกลมกลืนกันเป็นส่วนใหญ่	ได้ 4 คะแนน
เนื้อหามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความกลมกลืนกันเป็นบางส่วน	ได้ 3 คะแนน
เนื้อหามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน	ได้ 2 คะแนน
เนื้อหาไม่เป็นเอกภาพและไม่กลมกลืน	ได้ 1 คะแนน

ค. การลำดับความ (5 คะแนน) พิจารณาจาก

การลำดับความตามเหตุการณ์และเหมาะสมทั้งบท	ได้ 5 คะแนน
การลำดับความตามเหตุการณ์และเหมาะสมเป็นส่วนใหญ่	ได้ 4 คะแนน
การลำดับความตามเหตุการณ์และเหมาะสมเป็นบางส่วน แต่ได้ใจความ	ได้ 3 คะแนน
การลำดับความตามเหตุการณ์และเหมาะสมเป็นบางส่วน แต่ไม่ได้ใจความ	ได้ 2 คะแนน
การลำดับความ สับสน และไม่ได้ใจความ	ได้ 1 คะแนน

ง. การใช้เหตุผลประกอบ (5 คะแนน) พิจารณาจาก

ใช้เหตุผลประกอบได้ถูกต้อง ตรงตามข้อเท็จจริง	ได้ 5 คะแนน
ใช้เหตุผลประกอบได้ถูกต้อง แต่ตรงตามข้อเท็จจริงบางส่วน	ได้ 4 คะแนน
ใช้เหตุผลประกอบได้ถูกต้อง แต่ไม่ตรงตามข้อเท็จจริง	ได้ 3 คะแนน
ใช้เหตุผลประกอบ แต่ไม่ถูกต้อง	ได้ 2 คะแนน
ไม่มีเหตุผล	ได้ 1 คะแนน

ส่วนที่ 3 การใช้ถ้อยคำ 20 คะแนน

ก. การใช้ถ้อยคำที่ถูกต้อง (5 คะแนน) พิจารณาจาก ถ้อยคำที่ใช้

ถูกต้องเหมาะสม กับเนื้อเรื่องและการเขียนภาพขัณฑ์ (ตรงตามหลักภาษาไทย) ถ้าใช้ถ้อยคำไม่ถูกต้องหักแห่งละ 1 คะแนน แต่หักได้ไม่เกิน 5 คะแนน

ข. การใช้คำที่ให้ความหมาย (5 คะแนน) พิจารณาจาก การใช้คำที่สามารถสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจน ถ้าใช้คำที่ไม่มีความหมาย หักแห่งละ 1 คะแนน แต่หักได้ไม่เกิน 5 คะแนน

ค. การใช้ถ้อยคำที่สละสลวย (คะแนน) พิจารณาจาก การเขียน ใช้คำที่ทำให้เกิดความซาบซึ้งกินใจต่อผู้อ่าน ภาษาที่ใช้กระชับรัดกุม ถ้ามีคำที่สละสลวยให้แห่งละ 1 คะแนน แต่ให้ได้ไม่เกิน 5 คะแนน

ง. ตัวสะกดการันต์และวรรคตอน (5 คะแนน) พิจารณาจากการเขียนคำที่มีตัวสะกดถูกต้องตามหลักภาษา วรรคตอนถูกต้องตามที่กำหนดไม่ฉีกคำ หรือฆ่าเสียงของคำที่ผิดหลักภาษาไทย ถ้าเขียนไม่ถูกต้อง วรรคตอนไม่ถูกต้อง หักแห่งละ 1 คะแนน แต่หักได้ไม่เกิน 5 คะแนน

ส่วนที่ 4 ความคิด 20 คะแนน

ก. ความคิดริเริ่ม (5 คะแนน) พิจารณาจาก

การเขียนในแต่ละบท มีแนวความคิดเป็นของตนเอง	ได้ 5 คะแนน
ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น ครบทั้งบท	
การเขียนในแต่ละบท มีแนวความคิดเป็นของตนเอง	ได้ 4 คะแนน
ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น เป็นส่วนใหญ่	
การเขียนในแต่ละบท มีแนวความคิดเป็นของตนเอง	ได้ 3 คะแนน
ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น เป็นบางส่วน	
การเขียนในแต่ละบท มีแนวความคิดเป็นของตนเอง อย่างไม่แน่ชัด	ได้ 2 คะแนน
การเขียนในแต่ละบท มีแนวความคิดลอกเลียนแบบผู้อื่น	ได้ 1 คะแนน

ข. แนวความคิดสร้างสรรค์ (5 คะแนน) พิจารณาจาก

มีแนวความคิดสร้างสรรค์เป็นของตนเอง ครอบคลุมทั้งบท	ได้ 5 คะแนน
มีแนวความคิดสร้างสรรค์เป็นของตนเอง เป็นส่วนใหญ่	ได้ 4 คะแนน
มีแนวความคิดสร้างสรรค์เป็นของตนเอง เป็นบางส่วน	ได้ 3 คะแนน
มีแนวความคิดสร้างสรรค์ แต่ไม่แน่ชัดว่าเป็นของตนเอง	ได้ 2 คะแนน
มีแนวความคิดสร้างสรรค์ แต่ไม่ใช่เป็นของตนเอง	ได้ 1 คะแนน

ค. มีคติเตือนใจ (5 คะแนน) พิจารณาจาก

การเขียนใน 1 บท ให้ข้อคิดสอนใจให้เกิดความสำนึกได้อย่างดีเยี่ยม	ได้ 5 คะแนน
การเขียนใน 1 บท ให้ข้อคิดสอนใจให้เกิดความสำนึกได้ดีมาก	ได้ 4 คะแนน
การเขียนใน 1 บท ให้ข้อคิดสอนใจให้เกิดความสำนึกได้ดี	ได้ 3 คะแนน
การเขียนใน 1 บท ให้ข้อคิดสอนใจให้เกิดความสำนึกได้พอใช้	ได้ 2 คะแนน
การเขียนใน 1 บท ไม่มีคติสอนใจ	ได้ 1 คะแนน

ง. มีแนวทางการปฏิบัติ (5 คะแนน) พิจารณาจาก

การเขียนมีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้	ได้ 5 คะแนน
การเขียนมีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้ เป็นส่วนใหญ่	ได้ 4 คะแนน
การเขียนมีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้ เป็นบางส่วน	ได้ 3 คะแนน
การเขียนมีแนวทางการปฏิบัติไม่ชัดเจน แต่มีประโยชน์	ได้ 2 คะแนน
การเขียนไม่มีแนวทางการปฏิบัติแต่มีประโยชน์	ได้ 1 คะแนน

(4) ลักษณะแบบประเมิน เป็นตารางระดับคุณภาพ คือ

ข้อความที่พิจารณา	คะแนน					
	1	2	3	4	5	รวม
1. จินตลักษณ์ 20 คะแนน - จำนวนคำถูกต้องตามจินตลักษณ์ - สัมผัสบังคับถูกต้องตามจินตลักษณ์ - การใช้สัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระ - จังหวะของกาพย์						
2. เนื้อหา 20 คะแนน - ความมีสาระ - ความเป็นเอกภาพและความกลมกลืน - การลำดับความ - การใช้เหตุผลประกอบ						
3. การใช้ถ้อยคำ 20 คะแนน - การใช้ถ้อยคำถูกต้อง - การใช้คำที่ให้ความหมาย - การใช้ถ้อยคำที่สละสลวย - ตัวสะกดการันต์และวรรคตอน						
4. ความคิด 20 คะแนน - ความคิดริเริ่ม - แนวคิดสร้างสรรค์ - มีคติเตือนใจ - มีแนวทางการปฏิบัติ						
รวมคะแนนทั้งหมด						

(5) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดผาสุกมณีจักร และโรงเรียนวัดเทียนถวายที่เรียนเรื่องกาพย์ยานี 11 แล้ว จำนวน 100 คน

- (6) นำแบบทดสอบมาตรวจใช้คะแนนตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้นโดยใช้ผู้ตรวจ 2 คน คือ อาจารย์นันทา วิชาชาติ กับอาจารย์ทรงศิลป์ ศรีธรรมานูร์ อาจารย์สอนภาษาไทย โรงเรียนเทศบาล 2 (วัดโน) ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99
- (7) นำแบบทดสอบที่ได้รับการทดลองแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. วิธีดำเนินการทดลองหาประสิทธิภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

- 4.1 ผู้วิจัยทำการสอนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง “ภาพย่น 11” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการปรับปรุงแล้วจำนวน 5 เล่ม
- 4.2 เมื่อสอนโดยใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมแต่ละเล่มจบลง ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบท้ายเล่มทันที เพื่อนำคะแนนที่ได้มาหาประสิทธิภาพ
- 4.3 เมื่อสิ้นสุดการทดลองสอนโดยใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง “ภาพย่น 11” ทั้ง 5 เล่มแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อเรื่อง รวมใจช่วยไทยประหัตแล้วให้กลุ่มตัวอย่างเขียนภาพย่นจำนวน 3 บท จากนั้นนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพ
- 4.4 นำผลคะแนนที่บันทึกไว้จากการทดสอบท้ายบทเรียนและการเขียนภาพย่น 11 ตามหัวข้อที่กำหนดให้ หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 (80/80)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

หาประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมโดยใช้เกณฑ์ E_1/E_2 (ทดลองชัย สุรวัฒนบุรณ. 2528 : 215)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สถิติพื้นฐาน

6.1.1 หาค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนโดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2536: 59)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	ΣX	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนข้อมูล

6.1.2 หาค่าความแปรปรวนของคะแนน จำนวนจากสูตร (ล้วน สายยศ และ
อังคณา สายยศ. 2536: 63)

$$S^2 = \frac{N\Sigma X - (\Sigma X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ	S^2	แทน	ความแปรปรวน
	ΣX	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

6.2. สถิติเพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

6.2.1 หาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยใช้
สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531: 11-125)

$$IOC = \frac{\Sigma R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับพฤติกรรม
	ΣR	แทน	ผลรวมของคะแนนความถี่ของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

6.2.2 หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ โดย
วิเคราะห์ข้อทดสอบเป็นรายข้อ (Item Analysis) โดยใช้การจัดกลุ่ม 27% แล้วเปิดตารางสำเร็จรูป
ของ จุงเคห์ ฟาน (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2531: 186-187)

6.2.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่ม จากสูตรคูเคอร์ ริชาร์ดสัน
(KR-20) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2531 : 168)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\Sigma pq}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทน	จำนวนข้อสอบของแบบทดสอบ
	p	แทน	สัดส่วนของผู้ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ
			$\frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ทำผิดในข้อหนึ่งๆ คือ $1-p$
	S_i^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบทดสอบทั้งฉบับ

6.2.4 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่ม ด้วยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัก (Cronbach) จากหนังสือของล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2531 : 170-172)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
	n	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
	S_i^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

6.2.5 หาค่าความสัมพันธ์ในการตรวจผลงานให้คะแนนแบบประเมินผลการเขียนร้อยกรอง โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (ส. วาสนา ประวาลพุดกม. 2533 : 31) เพื่อหาความเชื่อมั่นของผู้ตรวจ 2 คน

$$r = \frac{N \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2] [N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ	r	แทน	ความเชื่อมั่น (ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนจากการตรวจ 2 คน)
	N	แทน	จำนวนผู้เข้าสอบ
	X	แทน	คะแนนจากผลการตรวจของกรรมการคนที่ 1
	Y	แทน	คะแนนจากผลการตรวจของกรรมการคนที่ 2

6.3 การหาประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม โดยใช้สูตร E_1/E_2

(ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2532 : 495-496)

$$\text{โดย } E_1 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{A} \times 100$$

$$E_2 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในบทเรียน คิดเป็นร้อยละ จากการทำแบบฝึกหัดท้ายบท
	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์จากการทำแบบทดสอบ รวมหน่วยคิดเป็นร้อยละ
	X	แทน	คะแนนรวมของผู้เรียนจากแบบฝึกหัด
	F	แทน	คะแนนรวมของการทดสอบหลังการเรียนรู้
	N	แทน	จำนวนผู้เรียน
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัด
	B	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ด้วยแบบทดสอบท้ายเล่มของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เพื่อเปรียบเทียบเกณฑ์ E_1 (80 ตัวแรก)
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ของแบบทดสอบรวมหลังการสอนด้วยแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เพื่อเปรียบเทียบเกณฑ์ E_2 (80 ตัวหลัง)
3. การวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์แบบทดสอบท้ายเล่มของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมแต่ละเล่มตามเกณฑ์ E_1 (80 ตัวแรก) ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง

ตาราง 2 แสดงคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
เรื่องกาพย์ยานี 11 ในแต่ละเล่มทั้ง 5 เล่ม

คนที่	เล่มที่				
	1	2	3	4	5
	คะแนนเต็ม (10)	คะแนนเต็ม (15)	คะแนนเต็ม (20)	คะแนนเต็ม (10)	คะแนนเต็ม (10)
1	10	14	18	10	8
2	8	15	17	10	8
3	9	10	13	10	7
4	7	15	18	10	8
5	7	15	18	10	8
6	9	14	13	10	7
7	7	15	18	10	8
8	8	15	20	10	7
9	10	15	18	10	8
10	7	12	13	10	7
11	8	12	14	9	7
12	9	13	18	10	8
13	8	14	18	10	9
14	8	15	18	9	8
15	8	14	20	10	8
16	10	15	18	10	9
17	8	15	19	10	8
18	7	15	20	10	9
19	9	15	13	9	9
20	8	15	19	9	8
21	8	15	19	10	9
22	9	14	19	10	9
23	9	15	20	10	9

ตาราง 2 (ต่อ)

คนที่	เล่มที่				
	1	2	3	4	5
	คะแนนเต็ม (10)	คะแนนเต็ม (15)	คะแนนเต็ม (20)	คะแนนเต็ม (10)	คะแนนเต็ม (10)
24	10	14	18	9	9
25	8	13	18	10	8
26	8	12	18	9	8
27	8	10	19	10	9
28	8	15	19	10	8
29	9	13	17	9	8
30	8	14	19	10	9
Σx	250	418	529	293	245
$\bar{X}$	8.33	13.8	17.57	9.77	8.17
E_1	83.33	92	87.83	97.67	81.67

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่อง กาพย์ยานี 11 แต่ละเล่มมีผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ท้ายเล่มผ่านเกณฑ์ E_1 (80 ตัวแรก) โดยมีประสิทธิภาพร้อยละตามลำดับการเรียนรู้ดังนี้

- 1) ใกล้เคียงกับใกล้เคียง มีประสิทธิภาพร้อยละ 83.33
- 2) ห้องเรียนร้อยกรอง มีประสิทธิภาพร้อยละ 92.00
- 3) คำหวานคำขาน มีประสิทธิภาพร้อยละ 87.83
- 4) อาขยานขานไข มีประสิทธิภาพร้อยละ 97.67
- 5) คู่กันคู่คำกวี มีประสิทธิภาพร้อยละ 81.67

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์โดยแบบทดสอบรวมหลังการสอนด้วยแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ตามเกณฑ์ E_2 (80 ตัวหลัง) ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ปรากฏดัง
ตาราง 3

ตาราง 3 แสดงคะแนนของผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
ครบทั้ง 5 เล่ม

คนที่	คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (คะแนนเต็ม 80 เกณฑ์ 80% = 60 คะแนน)
1	68
2	65
3	64
4	76
5	75
6	70
7	71
8	72
9	67
10	64
11	66
12	65
13	68
14	66
15	76
16	76
17	78
18	71
19	66
20	69
21	67
22	69
23	70
24	70
25	69

ตาราง 3 (ต่อ)

คนที่	คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (คะแนนเต็ม 80 คะแนน)
26	66
27	73
28	77
29	64
30	68
Σx	2086
$\bar{X}$	69.53
E_2	86.92

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภายหลังจากการเรียนด้วยแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม คิดเป็นร้อยละ 86.92 แสดงว่าแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมชุดนี้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ E_2 (80 ตัวหลัง) และเมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่านักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100

3. ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง กายยยานี 11 ตามเกณฑ์ E_1/E_2 (80/80) ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงค่าประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่องกาพย์ยานี 11 ตามเกณฑ์ E_1/E_2 (80/80)

เล่มที่	เรื่อง	E_1	E_2
1	ไก่ฟ้ากับไก่ไฟฟ้า	83.33	86.92
2	ห้องเรียนร้อยกรอง	92.00	
3	คำหวานคำขาน	87.83	
4	อาชยานขานไข	97.67	
5	คู่กานต์คู่กาพย์	81.67	

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่อง กาพย์ยานี 11 แต่ละเล่มมีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้น แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่อง กาพย์ยานี 11 ที่สร้างขึ้นจึงมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในกลุ่มทักษะภาษาไทยเรื่อง การเขียนกาพย์ยานี 11 ได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม การเขียนบท ร้อยกรองกลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมด้านการเขียนร้อยกรองเรื่อง กาพย์ยานี 11 มี ประสิทธิภาพ 80/80

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเพื่อหาประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 ของ โรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์ ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 1 ห้องเรียน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

- 2.1 แผนการทดลองใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
- 2.2 แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง กาพย์ยานี 11 จำนวน 5 เล่ม
- 2.3 แบบทดสอบท้ายเล่ม
- 2.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมทั้ง 5 เล่ม เสร็จสิ้นแล้ว

3. วิธีดำเนินการทดลอง

- 3.1 ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ตามกระบวนการสร้างของ หทัย ดันหยง
- 3.2 ผู้วิจัยดำเนินการสอนโดยใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมแต่ละเล่ม เป็นสื่อให้เด็กศึกษาและทำกิจกรรมภายในเล่มทั้ง 5 เล่ม ใช้เวลาในการทดลองเล่มละ 3 คาบ คาบละ 20 นาที เป็นเวลาทั้งสิ้น 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 9 คาบ รวมจำนวนคาบทั้งหมด 18 คาบ

3.3 เมื่อสิ้นสุดการทดลองสอนด้วยแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง ภาพยนตร์ ยานี 11 แต่ละเล่ม ได้ทำการทดลองสอนด้วยแบบทดสอบท้ายเล่ม และเมื่อทดลองสอนครบทั้ง 5 เล่มแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกครั้งหนึ่ง

3.4 นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบท้ายเล่มและคะแนนจากการวัดผลสัมฤทธิ์โดยรวมภายหลังการทดลองสอนครบทั้ง 5 เล่ม มาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 (80/80)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลได้ว่า แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง ภาพยนตร์ ยานี 11 ทั้ง 5 เล่ม มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 ดังนี้

1. ใกล้เคียงกับใกล้เคียง	มีประสิทธิภาพเท่ากับ	81.33/86.92
2. ห้องเรียนร้อยกรอง	มีประสิทธิภาพเท่ากับ	92.00/86.92
3. คำหวานคำขาน	มีประสิทธิภาพเท่ากับ	87.83/86.92
4. อาชยานานไข	มีประสิทธิภาพเท่ากับ	97.67/86.92
5. คู่รักคู่กาย	มีประสิทธิภาพเท่ากับ	81.67/86.92

อภิปรายผล

1. จากการประเมินประสิทธิภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง ภาพยนตร์ ยานี 11 ตามเกณฑ์ E_1/E_2 (80/80) ซึ่งพิจารณาจากประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในบทเรียนคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบท้ายเล่ม E_1 (80 ตัวแรก) สูงกว่าเกณฑ์ คือ ได้ค่าประสิทธิภาพ E_1 ระหว่างร้อยละ 81.67 - 97.67 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ E_2 (80 ตัวหลัง) คิดเป็นร้อยละสูงกว่าเกณฑ์คือ ได้ค่าประสิทธิภาพ E_2 ถึง 86.92 ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง ภาพยนตร์ ยานี 11 มีประสิทธิภาพเป็นที่น่าเชื่อถือได้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก

1.1 แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม มีคุณลักษณะพิเศษที่สร้างขึ้น โดยใช้ความคิดรวบยอด จุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา นำมาผูกเป็นเรื่องราวให้เหมาะสมกับวัยและความต้องการของเด็ก โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาของเด็กเป็นสำคัญ (หทัย ดันทอง. 2532 : 68)

1.2 แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เป็นสื่อหนังสือเรียนที่ดำเนินเนื้อหาเป็นประเภทบันเทิงคดี กล่าวคือ มีตัวละครเป็นตัวดำเนินเรื่องราว ความรู้ ใช้เวลาสั้นๆ ในการอ่าน มีภาพประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาด้วยการเสริมแรง (Reinforcement) ทำให้ผู้เรียนตื่นตัวสนใจบทเรียนและอ่านหนังสือด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยทำให้นักเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบเรียนชุดนี้ใช้ถ้อยคำ ภาษาที่เป็นร้อยกรองประเภทภาพ

ขานี้ 11 ทำให้นักเรียนได้อ่าน ได้เห็นตัวอย่างถ้อยคำภาษาร้อยกรองถูกต้อง ดังที่ พงมาน พงษ์ไพบูลย์ (2525 : 2) เสนอว่าเด็กจะเริ่มเขียนบทร้อยกรองได้ตั้งแต่อายุ 7 ขวบหากได้รับการเสริมแรงอย่างเหมาะสม เด็กจะสามารถผูกเรื่องราวด้วยบทร้อยกรองได้ตั้งแต่อายุประมาณ 10 ขวบ เป็นต้นไป และเด็กวัยนี้ก็เป็นวัยที่ชอบการเรียนรู้ร้อยกรอง

1.3 แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม แม้ว่าจะมีการผลิตแพร่หลายมากขึ้นก็ตาม แต่สำหรับกลุ่มตัวอย่างนี้เพิ่งได้รับการสอนด้วยแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นครั้งแรก จึงเป็นสื่อที่แปลกใหม่สำหรับเด็ก ทั้งยังมีขนาดพอเหมาะกับมือเด็ก (32 หน้าขก) หยิบจับง่าย อ่านจบไว รู้เนื้อหาตลอดโดยทันที สำหรับสื่อชุดนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เนื่องจากการใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมชุดนี้ นักเรียนมีกิจกรรมที่หลากหลายเช่น การแสดงบทบาทสมมติ การเขียนเรื่องเลียนแบบ การอ่านทำนองเสนาะ การเขียนกาพย์ยานี ช่วยให้เกิดความสนุกสนาน ขณะเดียวกันก็ฝึกทักษะดังกล่าวประกอบด้วย

2. จากการประเมินประสิทธิภาพแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่อง กาพย์ยานี 11 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเป็นไปตามเกณฑ์การหาประสิทธิภาพ E_1/E_2 (80/80) กล่าวคือ คะแนนจากการทำแบบทดสอบท้ายเล่มมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 80 ทุกเล่ม และคะแนนการวัดผลสัมฤทธิ์โดยรวมได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป จากการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อประกอบการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ได้กับเนื้อหาวิชาต่างๆอย่างหลากหลาย ทุกกลุ่มประสบการณ์ ดังเช่น งานวิจัยของสุชาดา จันทร์แพง (2536 : บทคัดย่อ) ศึกษาหาประสิทธิภาพของสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม พบว่า มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการสอนซ่อมเสริมการวิเคราะห์โจทย์ปัญหาการคูณและการหารได้ ค่อมา ปราณี มอชธรรม (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาหาประสิทธิภาพ แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง “จังหวัดสิงห์บุรีของเรา” พบว่า มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ ส่วน อุพา ชุ่มสนิท (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยพบว่า หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมวิชาภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้ง 8 เล่ม มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ (80/80) สามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ และ จิรภา มาลัยธรรม (2541 : บทคัดย่อ) ได้ค้นคว้าและศึกษาแบบเรียนเล่มเล็กลอยฟ้าเรื่อง “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต พบว่า มีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (80/80) และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยหลังทดลองใช้แบบเรียนเล่มเล็กลอยฟ้าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองใช้แบบเรียนเล่มเล็กลอยฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นเพราะแบบเรียนเล่มเล็กลอยฟ้าเป็นสื่อที่ประยุกต์มาจากแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ซึ่งแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นสื่อสำคัญที่กระด้นผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัยค้นแบบของ หทัย ดันหยง (2532 : 214) ที่พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาโดยใช้หนังสือแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาโดยใช้หนังสือปกติเชิงวรรณกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องกับ กนกวรรณ ชื่นชม (2532 : บทคัดย่อ) ที่วิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนจุลบทที่มีหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นสื่อ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีปกติที่ใช้หนังสือปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน ทศนีย์ โชติพิณพิงค์ (2535 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพของนักเรียนที่เรียนโดยใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ใบงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ อ้อยแดง หอมสุวรรณ (2538 : 74) ได้วิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้สื่อตามแผนการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดังนั้น แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เรื่อง กาพย์ยานี 11 ที่สร้างขึ้นทั้ง 5 เล่ม จึงเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ที่กำหนด เหมาะสมที่จะนำไปใช้สอนกลุ่มทักษะภาษาไทย เรื่อง การเขียนกาพย์ยานี 11 ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่สร้างขึ้น แม้ว่าจะมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ หากผู้ใช้จะนำไปปฏิบัติให้ได้ผลจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการสอนด้วยแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์
2. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม นอกจากจะใช้เป็นสื่อกลไกการเรียนการสอนแล้ว ยังใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบและเป็นสื่อส่งเสริมการอ่าน เขียน ซึ่งผู้สอนอาจจัดให้มีประกวดการอ่านและการเขียนร้อยกรองในระดับชั้นที่เหมาะสม
3. สำหรับครูที่ประสงค์จะสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมควรจะได้ศึกษาค้นคว้า กระบวนการ วิธีการทำ และดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังกล่าว จึงจะทำให้แบบเรียนเล่มเล็กที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

1. ควรสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการเขียนร้อยกรองประเภทอื่น เช่น กาพย์ฉกั้ 16 กลอนสุภาพ โคลงสี่สุภาพ
2. ควรมีการศึกษาผลการใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเปรียบเทียบกับวิธีสอน หรือสื่ออื่นๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ชื่นชม. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 3 ที่เรียนโดยวิธีสอนปกติ กับวิธีสอนชุดจุดบดที่ใช้หนังสือแบบเรียนเล่มเล็กเชิง
วรรณกรรม. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.
- กัลยา คุณพิจิตร. การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถทางการอ่านวิชาภาษาไทยของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยใช้หนังสือเรียนเล่มเล็กระหว่างวิธีสอนแบบ
วรรณคดีกับวิธีสอนตามคู่มือครู. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.
- กุลทรัพย์ รุ่งฤดี. จันทรีเจ้า. กรุงเทพฯ: พลพันธ์การพิมพ์, 2525.
- จรรยา วังไฉ. การสร้างหนังสืออ่านประกอบร้อยกรอง เพื่อฝึกทักษะในการอ่านของเด็กระดับ
ประถมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2522. อัดสำเนา.
- จินตนา ไบกาซูยี. การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2534.
_____. การเขียนสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ม.ป.ป.
- จิรภา มาลัยธรรม. การสร้างแบบเรียนเล่มเล็กลอยฟ้า เรื่อง “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” กลุ่มสร้าง
เสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540. อัดสำเนา.
- เจือ สตะเวทิน. “การรักษาวรรณคดีไทย,” ขุมทางภาษาไทย. กรุงเทพฯ: กรุงเทพการพิมพ์,
2518.
- ฉวีลักษณ์ บุญชะกาญจน. กระบวนการดำเนินงานศูนย์วัสดุพิมพ์และไม้พิมพ์.
มหาสารคาม : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม, 2522.
_____. หนังสืออ่านประกอบการใช้ห้องสมุดคุณครู ตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 วิชาภาษาไทย. กรุงเทพฯ: หนังสืออ่านและคนตรี, 2522.
- ชนะ เวชกุล. การเขียนสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ชม ภูมิภาค. เทคโนโลยีทางการสอนและการศึกษา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสำนักพิมพ์
ประสานมิตร, 2523.

- ชยันต์ เพชรศรีจันทร์. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการอ่านของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากการสอนด้วยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาโดยใช้สื่อ
หนังสือเรียนที่ใช้ภาพเหมือนกับสื่อหนังสือเรียนที่ใช้ภาพการ์ตูน. ปรินูญานิพนธ์
กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.
- ชลธิรา สัตยวัฒน์. นิวก้าววรรณกรรม 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นวลจันทร์, 2524.
- ชวน เพชรแก้ว. การวิเคราะห์และเลือกผลงานของนักเรียนบทร้อยกรองร่วมสมัยมาใช้ในการ
แต่งคำประพันธ์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519. อัดสำเนา.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. สื่อการสอนระดับประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. การเขียน 2. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2532.
_____. การประพันธ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2518.
- ทัศนีย์ โชติพิณฑพงศ์. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนกลุ่มการทำงาน
พื้นฐานอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากการสอนโดยใช้สื่อแบบเรียนเล่ม
เล็กเชิงวรรณกรรมกับการสอนโดยใช้สื่อใบงาน. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- ธรรมาธิเบศร, เจ้าฟ้า. ประชุมกาพย์เห่เรือ. กรุงเทพฯ: กุรุสภา, 2516.
- ธวัช ปุณโณทก. การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดี
ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.
- เทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรี สิรินทรรัฐสีมา คุณากรปิยะชาติ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ
พระ. การพัฒนานวัตกรรมเสริมทักษะ การเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ค. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.
- นภาลักษณ์ สุวรรณธาดา. เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 2 การประพันธ์ไทย 22212
หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526.
- นราวัลย์ พูลพิพัฒน์. การสร้างแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้บทร้อยกรอง
ร่วมสมัยในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์
ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522. อัดสำเนา.
- นัยนา สุทธิธรรม. ฉันทลักษณ์ไทยร่วมสมัยในการสอนแต่งคำประพันธ์ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517. อัดสำเนา.

นายผี (อศนีย์ พลจันทร). "อีสาน", กล่าวถึงในเทพศิรินทร์โสภา. ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ.

กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2518.

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. เพียงความเคลื่อนไหว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา, 2523.

_____. เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 2 การประพันธ์ไทย. 22212 หน่วยที่ 1-7

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.

✓ บันลือ พฤกษ์วัน. พัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

_____. วรรณกรรมสำหรับเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. ประสบการณ์จากการเขียนคำราและเอกสารทางวิชาการ. สมาคม
สตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ, 2523.

_____. ภาษาไทยวิชาที่อุกถิม. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2523.

_____. "หัวใจของวรรณคดีไทย," ใน วรรณไวทยากรณ์ : วรรณคดี. พระนคร: โครงการ
ตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, สมาคมสังคมสงเคราะห์ศาสตร์แห่งประเทศไทย,
2514.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ และ เจตนา นาควัชระ. วรรณคดี : วรรณคดีวิจารณ์ วรรณคดีศึกษา.

พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคม
ศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2520.

เบญจมาศ กรีแสง. การศึกษากาเรียนการสอนเขียนร้อยกรองภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษา

ขนาดใหญ่ สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2535. อัดสำเนา.

ประจักษ์ ประภาพิตยกร และคณะ. ร้อยกรอง. พระนคร: ธเนศวรการพิมพ์, 2520.

ประทุม เกตุแก้ว. การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมวิชาภาษาไทยเรื่องคำฉันท์สำหรับระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
อัดสำเนา.

ประไพ วิเศษธานี. เกล็ดกลอน เกล็ดแห่งอหังการ. กรุงเทพฯ: กองบรรณาธิการนิตยสาร

ถนนหนังสือ, 2529.

ประภาศรี สีหอำไพ. การเขียนแบบสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

ประสิทธิ์ ภาพัถกลอน. การเขียนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

ปราณี เชิงทอง. วรรณกรรมกับเด็ก. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2521.

- ปรีชาลักษณ์ พิลากุล. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม กับหนังสือเรียน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- ป้างริย์ นุชกุล. มาเรียนร้อยกรองกันเถิด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ที่ระพัฒนา, 2522.
- เปลื้อง ณ นคร. "ความนิยมในการเขียนร้อยกรอง," ภาษาและวรรณคดี. 4(1): 29-34; 2530.
- พจมาน พงษ์ไพบูลย์. "ร้อยกรองของเด็ก," ใน เอกสารการประชุมปฏิบัติการเขียนแบบเรียน ระดับประถมศึกษา 5-11 พฤษภาคม 2534 ณ หาดเพชรวิสูตร จังหวัดเพชรบุรี. หน้า 1-2 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและมูลนิธิโรตารี ของโรตารีสากล, 2534. ถ่ายสำเนา.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.
- พัชรีย์ สายสิทธิ์. การศึกษาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยโดยใช้หนังสือเรียนชุดทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ใน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524. อัดสำเนา.
- พิทยาลงกรณ์, พระราชวงศ์เธอกรมหมื่น. "กลอนแล่นกกลอน," สามเรื่องเอกของ น.ม.ส. พระนคร: แพร่พิทยา. ม.ป.ป..
- พิศมัย สิงห์แก้ว. การใช้เรื่องสั้นของมณีส จรรย์งค์ สอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์. วิทยานิพนธ์ ก.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. อัดสำเนา.
- เพ็ญศิริ ชูติกุล. "การขีด-เขียนของเด็ก," ศึกษาสาร. 7(1): 70; ตุลาคม 2525 - มกราคม 2526.
- มยุรี เกราะหัดดี. การเปรียบเทียบความสามารถทางการเขียนสร้างสรรค์และเจตคติด้านร้อยกรอง ในวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษากับการสอนแบบปกติ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- ยุพา ขนอนคราม. แบบฝึกการเขียนแบบสร้างสรรค์ด้านร้อยกรองสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. อัดสำเนา.

- ยุพา ชุ่มสนิท. การสร้างหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม วิชาภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540. อัดสำเนา.
- รัชณี ศรีไพวรรณ. "การสอนบทร้อยกรองและทำนองเสนาะระดับประถมศึกษา," ในการสอน กลุ่มทักษะ 1 (ภาษาไทย). หน้า 598-674. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529.
- _____. เอกสารการสอนชุดวิชา การสอนกลุ่มทักษะ 1 (ภาษาไทย). หน่วยที่ 9-15 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527.
- รัตพร ชังธาคา. หนังสือสำหรับเด็ก. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2531.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม พ.ศ. 2526. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2526.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศึกษาพร, 2531.
- วันเนาว์ ชูเค็ม. บทเรียนสำเร็จรูปวิชาภาษาไทยเรื่องการเขียนกลอนสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521. อัดสำเนา.
- วารชา ขุนทอง. การเปรียบเทียบความถนัดในการจำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนจากบทเรียนแบบโปรแกรมชนิดร้อยกรองและร้อยแก้ว. วิทยานิพนธ์ ก.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. อัดสำเนา.
- วาสนา จาคพุ่ม. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสื่อแบบเรียนเชิงวรรณกรรมกับสื่อตามแผนการสอนปกติโรงเรียนราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- วาสนา ชาวหา. เทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2522.
- วิทย์ ศิวะสริยานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2504.
- วิริยะ สิริสิงห์. การเขียนเรื่องสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2524.
- วิสา คัญทัพ. ร้อยห้าบนคืนทราย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพื่อนชีวิต, 2529.

วิสา คัญทัพ. รวมบทร้อยกรองชุด "เราจะฝ่าข้ามไป". พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สนพ. พिराप, 2532.

ศิวกานนท์ ปทุมสูตร. กลวิธีสอนเด็กให้เรียนเขียนกวี. กรุงเทพฯ: ดันฮ้อ, 2533.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2523).

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2533.

ส. วาสนา ประวาลพฤกษ์. "การพิจารณาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบการปฏิบัติ," วารสาร ศึกษการศึกษาศาสตร์, 12 (35) : 28-42; กันยายน - ธันวาคม 2533.

สมบุรณ์ สงวนญาติ. เทคโนโลยีการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : หน่วยงานพิเศษ กรมศึกษาธิการ, 2534.

สมสร วังน้อยน้อย. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.

สันทัต ภิบาลสุข และ พิมพ์ใจ ภิบาลสุข. การใช้สื่อการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2525.

สิทธา พินิจภูวดล และ ประทีป วาฬิกทินกร. ร้อยกรอง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537.

_____. เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับประถมศึกษา หน่วยที่ 1-7. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, ศิราพร ฐิตะฐาน และ สุวรรณ สดาอนันท์. "กลั่นแสงกลอนกานท์," ใน มณีพลอยร้อยแสง. หน้า 3 กรุงเทพฯ: เจริญทองการพิมพ์, 2533.

สุจินต์ ชวนชื่น. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านจิตลักษณะในการเขียนร้อยกรองของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเรียนด้วยวิธีอนุมาณกับอุปมาน. วิทยานิพนธ์ ค.ม.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527. อัดสำเนา.

สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรชัย. วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

สุชาดา จันทร์แพง. การศึกษาประสิทธิภาพของสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเพื่อซ่อมเสริมการวิเคราะห์
โจทย์ปัญหาการคูณและการหารวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.
ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.
อัคราณา.

เสถียร โกเศศ. การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์. พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2507.

_____. ถิ่นของวรรณคดี. พระนคร: รวมสาสน์, 2503.

✕ ททัช ดันทอง. การเขียนหนังสือแบบเรียน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2528.

_____. การผลิตสื่อวัดกรรมหนังสือเรียนลอยฟ้ารายคาบ. เอกสารประกอบการประชุม
เชิงปฏิบัติการ, 2534. อัคราณา.

_____. การผลิตหนังสือสำหรับเด็ก. พิมพ์โลก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิมพ์โลก,
2523.

_____. การสร้างสรรค์วรรณกรรมและหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์,
2529.

_____. โครงการวิจัยการสร้างหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อเป็นสื่อพัฒนาการอ่าน
ในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.

_____. รายงานการวิจัยการสร้างหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อเป็นสื่อพัฒนา
การอ่านในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทประจักษ์ จำกัด, 2532.

อ้อยแดง หอมสุวรรณ. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิตและทัศนคติต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่
2 ด้วยสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกับสื่อตามแผนการสอนปกติ.
ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.
อัคราณา.

อัจฉรา ชีวพันธ์. ศาสตร์ของการสอนภาษาไทย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2531. อัคราณา.

อำไพพรรณ ทิพัฒน์พัฒนารมย์. การวิเคราะห์งานเขียนร้อยกรองภาษาไทยของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 5 เขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ ก.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2530. อัคราณา.

อุบลรัตน์ คีปะปิตา. การศึกษาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โดยใช้หนังสือเรียนภาษาไทย
ชุดทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524. อัดสำเนา.

อุปทิศศิลปสาร, พระยา. "ฉันทลักษณ์," หลักภาษาไทย. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

Book, C. and R.P. Warren. Understanding Poetry, 3rd. ed. New York: Holt Rinehart and
Winston, Inc., 1960.

Burns, Raul C. "Writing and Evaluation Creative Poetry," The Language Art in Childhood
Education. 2nd. ed., Chicago : Rand Mc. Nally & Company, 1976.

Del, Fambrough. "Teaching Nineteenth Century Poetry in a High School English Classes."
Research in Education 7 : 104; May, 1972.

Good, Carter Victor. Dictionary of Education. New York: Mc Graw-Hill book Company,
Inc., 1973.

Henning, Dorathy Grant. "Let Children Enter the Realm of Poetry," Content and Graff
writter Expression in the Elementary School. Englewood, New Jersey: Prentice-
Hall Inc., 1973.

Jakiel, Stanley James. "An Analysis of Poppular Ninth Grade Literature Anthopologies with
Respect to Sekcted objectives for the Study of Literature in the Ninth Grade,"
Dissertation Abstracts International. 31 : 6279-A; June, 1971.

McKee, Pual. Language in The Elementary School. Houghton: Mifflin Co., 1939.

Phillips, Linda M. "Using Children's Literature of Foster Written Language Development,"
Resources in Education. 4(22): 35; April, 1986.

Shores, Louis. Instructional Materials and Introduction of Teachers. New York: The Ronald
Press Company, 1960.

Wilson, Paul T. and other. Children's Book Reading Habits : A New Criter for Literacy.
Cambridge, Holli, Beranek and Newman, Inc., 1986.

Wilson, Roy R. "Poetry Writing-Exercise in Creativity," Teaching Children Language Arts.
West Nyack, N.Y.: Parker Publishing Company, Inc., 1975.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ค่าความยากง่ายของแบบทดสอบท้ายเล่ม

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่ม

ประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

ตาราง 5 ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็ก
เชิงวรรณกรรมเล่มที่ 1 เรื่องไก่ฟ้ากับไก่ไฟฟ้า

ข้อที่	p	r
1	.33	.59
2	.65	.41
3	.80	.22
4	.81	.29
5	.33	.22
6	.76	.41
7	.74	.44
8	.46	.56
9	.67	.30
10	.69	.33

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เล่มที่ 1
โดยใช้สูตรคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (KR-20)

หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่ม เล่มที่ 1

$$\begin{aligned}
 r_{tt} &= \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right] \\
 &= \frac{10}{10-1} \left[1 - \frac{2.03}{4.83} \right] \\
 &= 1.11 \times 0.58 \\
 &= 0.64
 \end{aligned}$$

หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเล่มที่ 2-5
โดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัก (Cronbach)

หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่ม เล่มที่ 2

$$\begin{aligned}\alpha &= \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right] \\ &= \frac{4}{4-1} \left[1 - \frac{5.67}{9.65} \right] \\ &= \frac{4 \times 0.42}{3} \\ &= 0.56\end{aligned}$$

หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่ม เล่มที่ 3

$$\begin{aligned}\alpha &= \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right] \\ &= \frac{4}{4-1} \left[1 - \frac{6.01}{11.49} \right] \\ &= \frac{4 \times 0.48}{3} \\ &= 0.64\end{aligned}$$

หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่ม เล่มที่ 4

$$\begin{aligned}\alpha &= \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right] \\ &= \frac{2}{2-1} \left[1 - \frac{6.67}{9.76} \right] \\ &= \frac{2 \times 0.33}{1} \\ &= 0.64\end{aligned}$$

หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบท้ายเล่ม เล่มที่ 5

$$\begin{aligned}\alpha &= \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right] \\ &= \frac{3}{3-1} \left[1 - \frac{5}{9.46} \right] \\ &= \frac{3 \times 0.47}{2} \\ &= 0.71\end{aligned}$$

หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินผลการเขียนร้อยกรองโดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อหาความเชื่อมั่นของผู้ตรวจ 2 คน

$$r = \frac{N \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2] [N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ r แทน ความเชื่อมั่น (ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนจากการตรวจ 2 คน)

N แทน จำนวนผู้เข้าสอบ

X แทน คะแนนจากผลการตรวจของกรรมการคนที่ 1

Y แทน คะแนนจากผลการตรวจของกรรมการคนที่ 2

$$\begin{aligned}\text{แทนค่า} \quad r &= \frac{100 \times 199844 - (3170)(3081)}{\sqrt{[100 \times 20558 - (3170)^2][100 \times 194953 - (3081)^2]}} \\ &= 0.99\end{aligned}$$

การหาประสิทธิภาพของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

$$\begin{aligned}\text{โดย} \quad E_1 &= \left(\frac{\frac{\sum X}{N}}{A} \right) \times 100 \\ E_2 &= \left(\frac{\frac{\sum X}{N}}{B} \right) \times 100\end{aligned}$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในบทเรียนคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบฝึกหัด
	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
	X	แทน	คะแนนรวมของผู้เรียนจากแบบฝึกหัด
	F	แทน	คะแนนรวมของการทดสอบหลังเรียน
	N	แทน	จำนวนผู้เรียน
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัด
	B	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบ

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เล่มที่ 1

$$E_1 = \left(\frac{\frac{250}{30}}{10} \right) \times 100$$

$$= 83.33$$

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เล่มที่ 2

$$E_1 = \left(\frac{\frac{414}{30}}{15} \right) \times 100$$

$$= 92.00$$

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เล่มที่ 3

$$E_1 = \left(\frac{\frac{527}{30}}{20} \right) \times 100$$

$$= 87.83$$

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เล่มที่ 4

$$E_1 = \left(\frac{\frac{293}{30}}{10} \right) \times 100$$

$$= 97.67$$

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เล่มที่ 5

$$E_1 = \left(\frac{\frac{245}{30}}{10} \right) \times 100$$

$$= 81.67$$

ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

$$E_2 = \left(\frac{\frac{2086}{30}}{80} \right) \times 100$$

$$= 86.92$$

ภาคผนวก ข

แผนการสอนรวม

แบบทดสอบท้ายเล่มแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

แผนการสอนรวม
กลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 8
เรื่องกาพย์ยานี 11

ความคิดรวบยอด

กาพย์ยานี 11 เป็นร้อยกรองของไทยที่บังคับฉันทลักษณ์เฉพาะจำนวนคำและสัมผัส
จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักเรียนได้เรียนเรื่องกาพย์ยานี 11 แล้วสามารถแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้ดังนี้

1. บอกจำนวนคำที่ใช้เขียนกาพย์ยานี 11
2. อธิบายโครงสร้างและฉันทลักษณ์ของกาพย์ยานี 11
3. เขียนโครงสร้างแผนผังแสดงฉันทลักษณ์ของกาพย์ยานี 11
4. ไขสัมผัสลักษณะสัมผัสนอกและสัมผัสในได้
5. หาคำมาต่อเติมกาพย์ยานี 11 ให้ไพเราะด้วยเสียงและความหมาย
6. สรรหาคำมาต่อเติมกาพย์ยานี 11 ที่กำหนดให้สมบูรณ์
7. เขียนกาพย์ยานี 11 เลียนแบบตัวอย่างที่กำหนดให้
8. อ่านกาพย์ยานีได้ตามลักษณะฉันทลักษณ์
9. เขียนกาพย์ยานีหัวข้ออิสระ
10. เขียนกาพย์ยานีตามหัวข้อที่กำหนดให้

เนื้อหา

กาพย์ยานี 11 เป็นคำประพันธ์ที่กำหนดคำ และลักษณะบังคับไม่มากนัก คือ บทหนึ่งมี 2 บาท บาทหนึ่งมี 2 วรรค วรรคแรกมี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ รวมเป็น 11 คำ ถือสัมผัสนอก เป็นสัมผัสบังคับ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำ

1. ให้นักเรียนดูรูปภาพแล้วสนทนาซักถาม
2. เล่นเกมต่อคำประพันธ์
3. เล่นเกมหาความหมายของคำ
4. ครูเปิดเทปการอ่านทำนองเสนาะให้นักเรียนฟัง
5. สนทนาซักถามเกี่ยวกับโฆษณา

ขั้นสอน

1. ครูให้นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
2. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาในเนื้อเรื่องที่อ่าน
3. ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ
4. ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับถ้อยคำที่ใช้ในเนื้อเรื่องที่อ่าน
5. ให้นักเรียนเขียนเรื่องเลียนแบบวรรณกรรมเล่มเล็กที่อ่าน
6. ครูอธิบายเนื้อเรื่องเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาพย่น 11
7. นักเรียนเสนอผลงานการเขียนเรื่องเลียนแบบ
8. ให้นักเรียนฝึกอ่านภาพย่น 11 ตามฉันทลักษณ์
9. ให้นักเรียนเขียนภาพย่น 11 เลียนแบบตัวอย่าง
10. ให้นักเรียนเขียนภาพย่น 11 เองโดยอิสระ

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

สื่อการเรียนการสอน

1. สื่อหลักได้แก่ แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมรวม 5 เล่ม คือ ไก่ฟ้ากับไก่ฟ้าฟ้า ห้องเรียนร้อยกรอง คำหวานคำขาน อาชยานขานไข และคู่กานต์คู่กาพย์
2. สื่อประกอบ ได้แก่ บัตรภาพ บัตรคำ แถบคำประพันธ์ แผนภูมิ ภาพย่น 11

การวัดผลประเมินผล

1. จากการทำแบบทดสอบท้ายเล่มของแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
2. สังเกตการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับมอบหมาย
3. แบบวัดความสามารถในการเขียนภาพย่น 11

แผนการสอนกลุ่มทดลอง แผนที่ 1

เวลา 3 คาบ

ความคิดรวบยอด

ไก่อ้าคิดว่าไก่ไฟฟ้า มีคุณค่าเป็นสัตว์ธรรมชาติ สามารถเจริญเติบโตได้ด้วยตนเอง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักเรียนสามารถบอกความสำคัญของสิ่งที่เป็นธรรมชาติได้
2. นักเรียนสามารถบอกจำนวนคำที่ใช้เขียนภาพขยานี 11 ได้

เนื้อหา

1. สิ่งที่เป็นธรรมชาติย่อมดีกว่าสิ่งที่ดัดแปลงขึ้น
2. ฉันทลักษณ์ของภาพขยานี 11

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำ

ครูจัดรูปภาพไก่ฟ้าบนกระดาน แล้วร่วมสนทนากับเกี่ยวกับวงจรชีวิตของไก่ฟ้า จากนั้นให้นักเรียนดูเกมทามาถ้องจี และเปรียบเทียบกัน

ขั้นสอน

1. ครูให้นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่องไก่ฟ้ากับไก่ไฟฟ้า
2. นักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาในเนื้อเรื่องที่อ่าน
3. ให้นักเรียนร่วมแสดงบทบาทสมมติ
4. ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับถ้อยคำภาษาที่ใช้ในเนื้อเรื่อง แล้วแบ่งกลุ่มให้นักเรียน

ทดลองเขียนเรื่องเลียนแบบ

5. ให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอเรื่องที่เขียน
6. ครูอธิบายเกี่ยวกับฉันทลักษณ์ของภาพขยานี 11 แล้วให้นักเรียนร่วมกันเขียนแผนผัง

บังคับของภาพขยานี 11

ขั้นสรุป

นักเรียนช่วยการสรุปเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน และฉันทลักษณ์ของภาพขยานี 11 จากนั้นทำแบบทดสอบท้ายเล่ม

สื่อการเรียนการสอน

1. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่องไถ่ฟ้ากับไถ่ไฟฟ้า
2. รูปภาพไถ่ฟ้า และเกมทามาถ็องจี
3. แผนผังภาพยี่ขานี้ 11

การประเมินผล

1. ตรวจสอบผลงานการทำแบบทดสอบท้ายเล่ม
2. สังเกตการทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่มอบหมาย

แผนการสอนกลุ่มทดลอง แผนที่ 2

เวลา 8 คาบ

ความคิดรวบยอด

การได้อ่านตัวอย่างคำประพันธ์ที่ดี เป็นพื้นฐานการเรียนรู้เขียนร้อยกรอง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักเรียนสามารถแสดงตัวอย่างของร้อยกรองที่ดีเพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการประพันธ์ได้

2. นักเรียนสามารถเขียนแผนผัง และลักษณะบังคับของกาพย์ยานี 11 ได้

เนื้อหา

1. แบบแผนบังคับของกาพย์ยานี 11

2. จันท์ลักษณะของกาพย์ยานี 11

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำ

ครูแจกแถบคำประพันธ์กาพย์ยานี 11 กลุ่มละ 1 วรรค จากนั้นให้นักเรียนนำแถบคำประพันธ์มาเรียงต่อกันให้ถูกต้องตามลักษณะของคำประพันธ์

ขั้นสอน

1. ให้นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่องห้องเรียนร้อยกรอง
2. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาในเนื้อเรื่องที่อ่านแล้วแสดงบทบาทสมมติ
3. ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับถ้อยคำภาษาที่ใช้ในเนื้อเรื่อง แล้วแบ่งกลุ่มให้นักเรียน

ทดลองเขียนเรื่องเลียนแบบ

4. ครูอธิบายเกี่ยวกับจันท์ลักษณะของกาพย์ยานี 11
5. ร่วมกันเขียนจันท์ลักษณะของกาพย์ยานี 11 ในรูปของแผนผัง
6. นักเรียนแต่ละกลุ่มเสนอผลงานการเขียนเรื่องเลียนแบบ

ขั้นสรุป

นักเรียนช่วยการสรุปเกี่ยวกับจันท์ลักษณะของกาพย์ยานี 11 และทำแบบทดสอบท้ายเล่ม

สื่อการเรียนการสอน

1. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่องห้องเรียนร้อยกรอง
2. แผนผังกาพย์ยานี 11
3. แถบคำประพันธ์

การประเมินผล

1. ตรวจสอบผลงานการทำแบบทดสอบท้ายเล่ม
2. สังเกตการทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่มอบหมาย

แผนการสอนกลุ่มทดลอง แผนที่ 3

เวลา 8 คาบ

ความคิดรวบยอด

การเก็บรวบรวมประมวลคำที่มีความหมายเดียวกันไว้มากเท่าไร จะช่วยให้เขียนร้อยกรองได้ดี

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักเรียนสามารถหาคำที่มีความหมายมาใช้แทนคำในบทร้อยกรองได้คล่องของสัมผัส
2. นักเรียนสามารถเลือกคำมาค่อเติมกาพย์ยานี 11 กำหนดให้สมบูรณ์ ได้

เนื้อหา

1. การเขียนกาพย์ยานี 11
2. หาคำสัมผัสนอกให้ครบตามลักษณะบังคับ

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำ

ครูแจกบัตรคำให้นักเรียนแต่ละคน จากนั้นให้นักเรียนจับกลุ่มคำที่มีความหมายเดียวกัน

ขั้นสอน

1. ครูให้นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่องคำหวานคำขาน
2. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาในบทเรียนแล้วแสดงบทบาทสมมติ
3. ครูอธิบายเกี่ยวกับหลักการเขียนกาพย์ยานี 11 การใช้คำ

แล้วแบ่งกลุ่มให้นักเรียนเขียนกาพย์ยานีกลุ่มละ 1 บท

4. นักเรียนแต่ละกลุ่มเสนอผลงานการเขียนกาพย์ยานี 11
5. แบ่งกลุ่มเล่นเกมหาคำที่มีความหมายเดียวกัน

ขั้นสรุป

ร่วมกันสรุปลักษณะของกาพย์ยานี 11 การใช้คำในกาพย์ยานี 11 และทำ

แบบทดสอบท้ายเล่ม

สื่อการเรียนการสอน

1. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่องคำหวานคำขาน
2. บัตรคำ

การประเมินผล

1. ตรวจผลงานการทำแบบทดสอบท้ายเล่ม และการเขียนกาพย์ยานี 11
2. สังเกตการทำกิจกรรมการเรียนตามที่มอบหมาย

แผนการสอนกลุ่มทดลอง แผนที่ 4

เวลา 8 คาบ

ความคิดรวบยอด

การอ่านร้อยกรองด้วยทำนองเสนาะเหมาะกับการท่องบทอาขยาน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักเรียนสามารถเลือกคำมาใช้ในบทร้อยกรองได้ไพเราะด้วยเสียงและความหมายได้
2. นักเรียนสามารถอ่านทำนองเสนาะกาพย์ยานี 11 ได้

เนื้อหา

1. จังหวะของกาพย์
2. เสียง และ คำสัมผัส

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำ

ครูเปิดเทปการอ่านทำนองเสนาะกาพย์ยานี 11 ให้นักเรียนฟังแล้วร่วมสนทนาเกี่ยวกับความหมาย น้ำเสียงและการใช้คำ

ขั้นสอน

1. ให้นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่องอาขยานขานไข
2. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาในเนื้อเรื่องที่อ่านแล้วแสดงบทบาทสมมติ
3. อธิบายเกี่ยวกับจังหวะ ถ้อยคำ และคำสัมผัสของกาพย์ยานี 11
4. ให้นักเรียนฝึกอ่านกาพย์ยานีเป็นทำนองเสนาะแล้วให้นักเรียนเขียนกาพย์ยานีคนละ

1 บท ในหัวข้ออิสระ

5. ให้นักเรียนเสนอผลงานการเขียนกาพย์ยานี 11 พร้อมทั้งอ่านเป็นทำนองเสนาะ

ขั้นสรุป

นักเรียนช่วยกันสรุปเกี่ยวกับการเลือกใช้คำในบทร้อยกรองให้เกิดความไพเราะด้วยเสียงความหมาย และทำแบบทดสอบท้ายเล่ม

สื่อการเรียนการสอน

1. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่อง อาขยานขานไข
2. แผนภูมิตัวอย่างกาพย์ยานี 11
3. แถบบันทึกเสียงการอ่านทำนองเสนาะ

การประเมินผล

1. ตรวจสอบผลงานการทำแบบทดสอบท้ายเล่ม และการเขียนภาพย่นนี้ 11
2. สังเกตการทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่มอบหมาย

แผนการสอนกลุ่มทดลอง แผนที่ 5

เวลา 3 คาบ

ความคิดรวบยอด

ภาพย่น 11 เป็นร้อยกรองที่เขียนง่าย สามารถแต่งได้ถ้าตั้งใจฝึกฝน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ภาพย่นในชีวิตประจำวันได้
2. เขียนภาพย่น 11 ได้อย่างน้อย 1 บท

เนื้อหา

การเขียนภาพย่น 11

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำ

ครูสนทนาเกี่ยวกับโฆษณาที่กองทุนส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ในหัวข้อ “รวมพลังหารสอง คิดก่อนใช้”

ท่องไปซิอามิ่ง.....

ป.ป.ลานั้นหายาก

ต้องลำบากออกเรือไป

ขนส่งจากแคนไกล

ใช้น้ำแข็งเป็ลียงน้ำมัน

แช่เย็นก็เสียไฟ

หุงต้มไฉริ้แก๊สทั้งนั้น

พลังงานต้องหมดกัน

ไอ้ลูกหลานจำจงดี

ขั้นสอน

1. ให้นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่องคู่กานต์คู่ภาพย่น
2. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาในเนื้อเรื่องทีอ่านแล้วแสดงบทบาทสมมติ
3. ทบทวนแผนผังและลักษณะบังคับของภาพย่นพร้อมทั้งอธิบายถึงการเขียนภาพย่น

ย่น 11

4. แบ่งกลุ่มให้นักเรียนเขียนภาพย่น 11 ในหัวข้อ อ. อดออม
5. แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานในรูปแบบการอ่านทำนองเสนาะ

ขั้นสรุป

นักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับหลักการเขียนภาพย่น และทำแบบทดสอบท้ายเล่ม

สื่อการเรียนการสอน

1. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเรื่องคู่กานต์คู่ภาพย์
2. แผนภูมิการอนุรักษ์พลังงาน

การประเมินผล

1. ตรวจสอบผลงานการทำแบบทดสอบท้ายเล่ม และการเขียนภาพย่นี 11
2. สังเกตการทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่มอบหมาย

แบบทดสอบท้ายเล่มที่ ๑

จงขีดเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ถูก และ X หน้าข้อที่ผิด

- _____๑. คำประพันธ์ที่แต่งขึ้นโดยมีข้อบังคับในการแต่งมีความไพเราะ สละสลวย คือ คำประพันธ์ประเภทกาพย์
- _____๒. ร้อยกรองทุกชนิด จะต้องมีการบังคับจำนวนคำตามกฎเกณฑ์
- _____๓. กาพย์ยานี มี ๒ วรรค วรรคหน้ามี ๕ คำ วรรคหลังมี ๖ คำ
- _____๔. สัมผัสสระคือ คำที่มีเสียงสระ และมีตัวสะกดอยู่ในมาตราเดียวกัน เช่น มาก-จาก, เพียง - เสียง
- _____๕. ว้างเว้น, ลวดลาย จัดเป็นสัมผัสพยัญชนะ
- _____๖. กาพย์ยานี ๑๑ ๑ บท มี ๒ บาท ๑ บาท มี ๒ วรรค
- _____๗. สัมผัส คือ สัมผัสระหว่างวรรค และสัมผัสระหว่างบท
- _____๘. ร้อยกรองทุกประเภทมีการบังคับเอก โท คำกรุ และลหุ
- _____๙. กาพย์ยานี ๑๑ ๑ บท มี ๑๑ คำ
- _____๑๐. สัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะมิได้เฉพาะสัมผัสในเท่านั้น

แบบทดสอบท้ายเล่มที่ ๒

๑. จงอ่านกาพย์ยานีต่อไปนี้แล้วเขียนผังฉันทลักษณ์ตามที่ระบุไว้ในกาพย์ทั้ง ๒ บท

ยานีมีแบบมา	มีวรรคหน้าวรรคหลังห้า
หน้าห้าหลังหกคำ	กำหนดไว้ให้ฟังฟัง
คำท้ายในวรรคหน้า	สัมผัสพามาวรรคหลัง
บาทโทคำท้ายยัง	ยังรับคำสัมผัสคง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

๒. จงโยงคำสัมผัสจากกาพย์ยานีที่กำหนดให้

สิ่งใดที่ดูยาก	เพียรให้มากอาจสมหมาย
สิ่งใดดูง่ายคาย	ทำประมารอาจเสียการ
สิ่งใดดูงามตา	อาจฉาบหน้าไฉ่งามนาน
สิ่งใดไม่สกราญ	อาจมีคำอย่าดูเบา

(ฐะปะนีย์ นาครทรรพ)

๓. จากคำที่กำหนดต่อไปนี้ ให้นำมาเรียงจัดลำดับให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี ๑๑

มี หนาม ดอกไม้ แผลม มี แยม ไซ้ คอย ชม คน

๔. ให้นักเรียนเรียงข้อความต่อไปนี้ให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ของกาพย์ยานี ๑๑

เนินผาลาดแสนสุดสวย ป่าอันวอดความสวยงาม กุหลาบแย้มระรวย ดินขอบธรรมชาติ

แบบทดสอบท้ายเล่มที่ ๓

๑. ให้นักเรียนหาคำสัมผัสสระ กับคำที่กำหนดให้ ข้อละ ๒ คำ

๑. งาน = _____
๒. มือ = _____
๓. ใจ = _____
๔. สั่ง = _____
๕. รับ = _____

๒. ให้นักเรียนหาคำสัมผัสอักษร กับคำที่กำหนดให้ ข้อละ ๒ คำ

๑. รัก = _____
๒. ชวน = _____
๓. วิช = _____
๔. ปีน = _____
๕. ก = _____

๓. ให้นักเรียนหาคำที่มีความหมายเหมือนกัน ข้อละ ๒ คำ

๑. ดวงอาทิตย์ = _____
๒. แม่น้ำ = _____
๓. ดอกไม้ = _____
๔. ป่า = _____
๕. ผู้หญิง = _____

๔. จงเติมคำที่กำหนดให้ลงในช่องว่างเพื่อให้ได้พยางค์ ๑๑ ที่มีเสียงสัมผัสคล้องจองถูกต้อง และให้ความหมาย

๑. ผืน ก้น

ปากใจไม่ตรง _____

ความสัมพันธ์ไม่ยั่งยืน

ใจเกลียดแต่ปาก _____

พูดแต่กลั่นสินความหมาย

๒. จม ร้าย กม

ขี้เกียจคือปลา_____

จะทำลายให้เรือ_____

เอาใจเป็นปิ่น_____

อิงระคมให้จมไป

๓. ปี่ ยืน คี

ปีใหม่ใจชุ่มชื่น

อายุ_____จนขบปี

อย่าท้อทำความ_____

แม่น_____เก่าเราผิควัง

๔. คน ไป ขว

ร่างกายเหมือนรถยนต์

ใจคือ_____ขับรด_____

มีสติหมุนมาลัย

เลี้ยวซ้าย_____คราต้องการ

๕. จงเติมคำลงในช่องว่างให้ได้สัมผัสคล้องจองถูกต้องตามฉันทลักษณ์

ธรรมชาติเมืองไทย_____

นำ_____ใจถูกทำลาย

ป่าไม้ตัด_____

ยังไม่สายเกินแก้ไข

แบบทดสอบท้ายเล่มที่ ๔

๑. ให้นักเรียนแบ่งวรรคการอ่านพร้อมทั้งโยงสัมผัสบังคับของกาพย์ยานี ๑๑ ต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

เพราะรู้ว่าแม่รัก	แจ้งประจักษ์จิตอาทร
ห่วงใยไม่แคลนคลอน	รักลูกตั้งดวงชีวัน
เมื่อแรกที่ลูกเกิด	ถือกำเนิดขึ้นในครรภ์
แม่รักแม่สร้างสรรค์	สิ่งดีงามให้ทันที

(แบบเรียนภาษาไทย)

๒. กาพย์ยานี ๑๑ ต่อไปนี้วางสลับกัน จงเรียงใหม่ให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์

๑. ทุกสิ่งสรรพประดับคน	รู้ไว้มิใช่ว่า
จะใส่บ่าขึ้นแบกหาม	เรียนรู้ทุกข์ข้อความ

๒. สอนสั่งหวังจักให้	เฝ้าดูแลเจริญวัย
ลูกเติบโตขึ้นเป็นคน	เมื่อลูกพ้นครรภ์แม่

๓. จงรู้ไว้ต้องขยัน	การบ้านนั้นทำให้ครบ
ใครอยากสอบไล่ได้	หนังสืออ่านทุกวัน

๔. เกิดมาอย่าสิ้นหวัง	ก้าวต่อไปจนได้ดี
รวมพลังสู้ต่อไป	ล้มแล้วลุกขึ้นใหม่

๕. ทำงานควยหน้าที่ กล้าแกร่งคังตะวัน
 มีเคยหวันส่องแสงสี อย่าได้ท้อคังตะวัน

แบบทดสอบท้ายเล่มที่ ๕

๑. จงแต่งภาพยี่ขานี้ ๑๑ ตามใจชอบ ๒ วรรค ให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์และสัมผัส

ตัวอย่าง : คนคิมี่ปัญญา ทรงคุณค่าในชุมชน

๑. _____

๒. _____

๓. _____

๒. จงเติมภาพยี่ขานี้ ๑๑ ต่อไปนี้ให้จบ

๑. เวลาмиค่ายัง จงอย่าทิ้งให้เสียไป

หากมีการงานใด _____

๒. คำพูดสำคัญนัก ถ้ารู้จักใช้ถูกทาง

ประโยชน์เกิดกว้างขวาง _____

๓. น้ำตาต้องไหลพราก เมื่อต้องจากกับพ่อแม่

ไร้คนคอยดูแล _____

๓. ให้นักเรียนแต่งภาพยี่ขานี้ ๑๑ ต่อจากบทแรกที่กำหนดให้ จำนวน ๒ บท โดยมีเนื้อหาสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน และมีสัมผัสถูกต้องตามฉันทลักษณ์

นักเรียนต้องใฝ่รู้ คิดเป็นครูต้องแก้ไข

หมั่นเพียรอ่านเขียนไว้ ให้แม่นยำคำครูสอน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ให้นักเรียนแต่งภาพยี่สิบ ๑๑ จำนวน ๓ บท ตามหัวข้อที่กำหนด โดยมีเนื้อหาสัมพันธ์
ต่อเนื่องกัน และมีสัมผัสถูกต้องตามฉันทลักษณ์

รวมใจช่วยไทยประหยัด

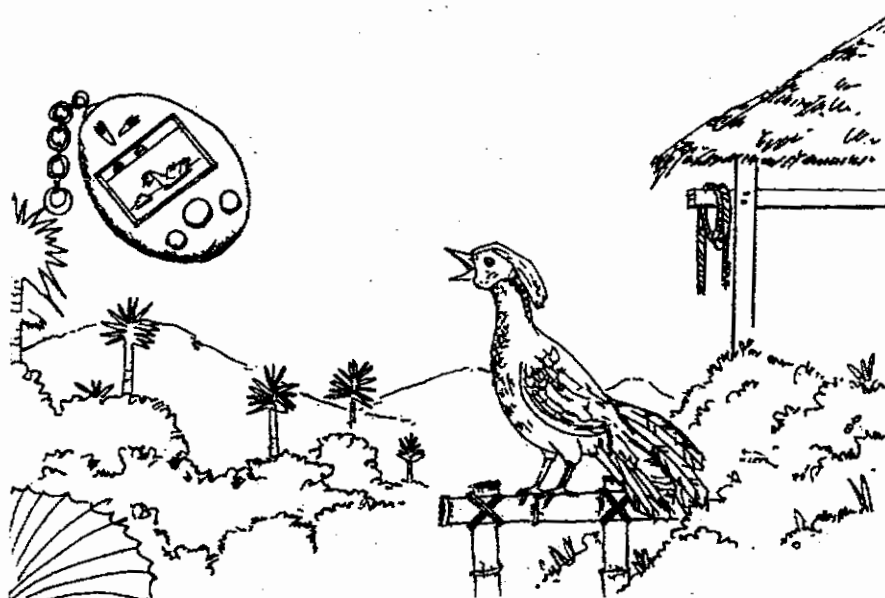
ภาคผนวก ค

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมทั้ง 5 เล่ม

หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
กลุ่มทักษะภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
ภาพย่นนี้ ๑๑

ไก่ฟ้ากับไก่ไฟฟ้า

ลำดับที่ ๑
ภาพที่ ๑ - ๒ - ๓

อารีรัตน์ คอกสี เรื่อง
กอนแก้ว สิงห์นัต ภาพ

คำนำ

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม สร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนร้อยกรอง กลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในรูปแบบของคำประพันธ์ประเภทร่ายหรือกรองเรื่องกาพย์ยานี ๑๑ สร้างขึ้นตามแนวคิด และวิธีการของ รศ. ทวีติ์ ดันทอง โคอชีพฤณีพิมพ์เขียว การเรียนการสอน และจิตวิทยาพัฒนาการ เป็นพื้นฐานในการเรียบเรียง ทั้งนี้ได้ผ่านการตรวจสอบและแนะนำทุกขั้นตอน จากผู้เชี่ยวชาญ จึงเชื่อได้ว่าแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมนี้จะเป็นสื่อการเรียนการสอนสำหรับเนื้อหาการเขียนกาพย์ยานี ๑๑ ให้บรรลุจุดประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบเรียนเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือของ ผศ. สนั่น มีจันทร์หมากที่ได้ให้คำแนะนำและแก้ไขปรับปรุงจนสำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้เขียนขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

อารีรัตน์ คอกสี

โครงสร้างการสอน

ความคิดรวบยอด โลกที่คิดว่าเป็นไฟฟ้า มีคุณค่าเป็น สัตว์ธรรมชาติ สามารถเจริญเติบโตได้ด้วยตนเอง

จุดประสงค์ ให้นักเรียนเห็นคุณค่าสิ่งที่เป็นธรรมชาติ เพราะสามารถช่วยกันดูแลรักษาได้

อรรถลักษณะ : บรรยายเชิงจินตนาการ

๑. เริ่มเรื่อง

กล่าวถึงวิวัฒนาการและความก้าวหน้าด้านคอมพิวเตอร์

๒. ขั้วปัญหา

ความแตกต่างระหว่างไฟฟ้ากับไฟฟ้า

๓. เหตุที่เกิดปัญหา

เด็กเล็กต้องการไฟฟ้า จึงเกิดการแย่งชิงกัน

๔. เนื้อเรื่องตามลำดับเหตุการณ์

ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทำให้ธรรมชาติค่อยๆ หายไป รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายขาดที่อยู่อาศัย และมีสัตว์ชนิดใหม่ที่เกิดด้วยคอมพิวเตอร์เข้ามาแทน ทำให้เด็กเกิดความเกียจคร้าน เพราะนิยมสิ่งแปลกใหม่ ผลสุดท้ายไฟฟ้าที่สร้างขึ้นก็ไม่สามารถใช้ไฟฟ้า ซึ่งเป็นสัตว์ที่แท้จริงไม่ได้

๕. คติสอนใจ

สิ่งที่เป็นธรรมชาติย่อมดีกว่าสิ่งที่คิดประดิษฐ์ขึ้น

ข้อเสนอแนะการใช้

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

๑. ผู้สอนควรใช้วิธีสอนตามแผนการสอนซึ่งมีขั้นตอนการสอนภายใต้

ทฤษฎีการสอนด้วยสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยเล่าให้ผู้อ่านหนังสือ

ขั้นที่ ๒ นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

ขั้นที่ ๓ อภิปราย สนทนา เนื้อเรื่องที่อ่านและแสดงบทบาทสมมติ

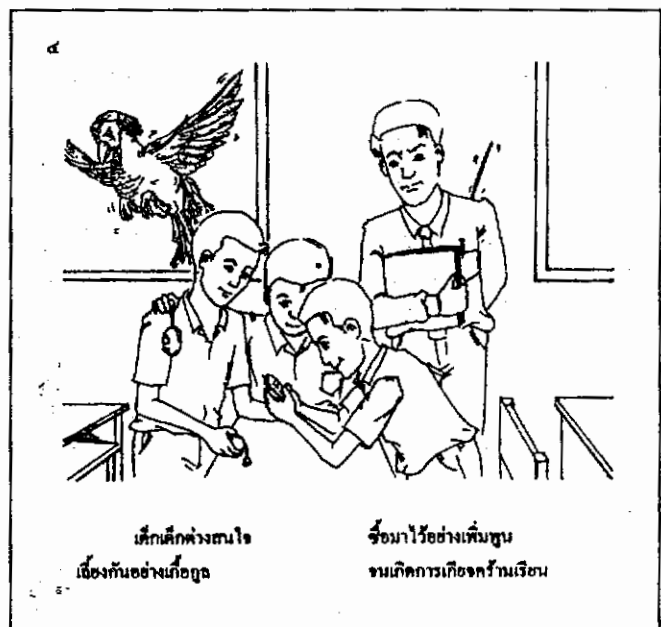
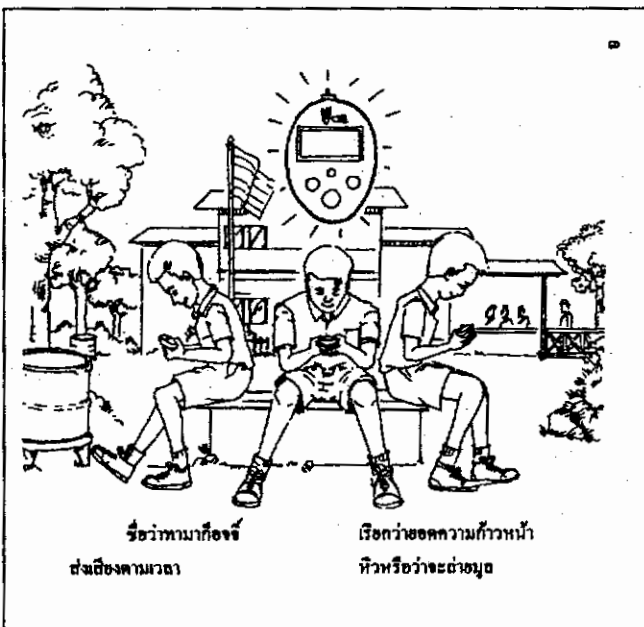
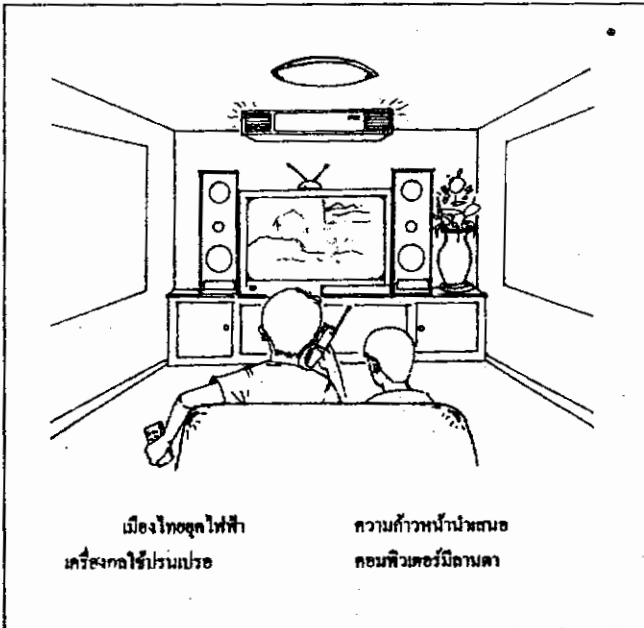
ขั้นที่ ๔ นักเรียนเขียนเรื่องเลียนแบบและนำเสนอเรื่องที่เขียน

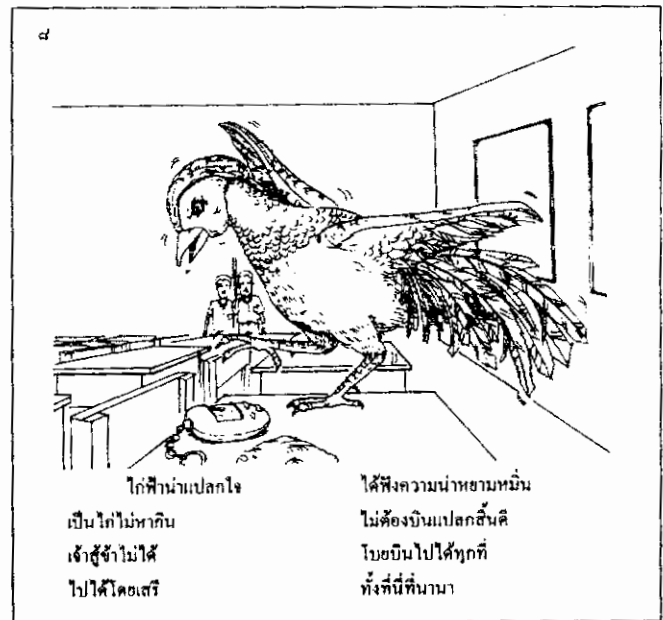
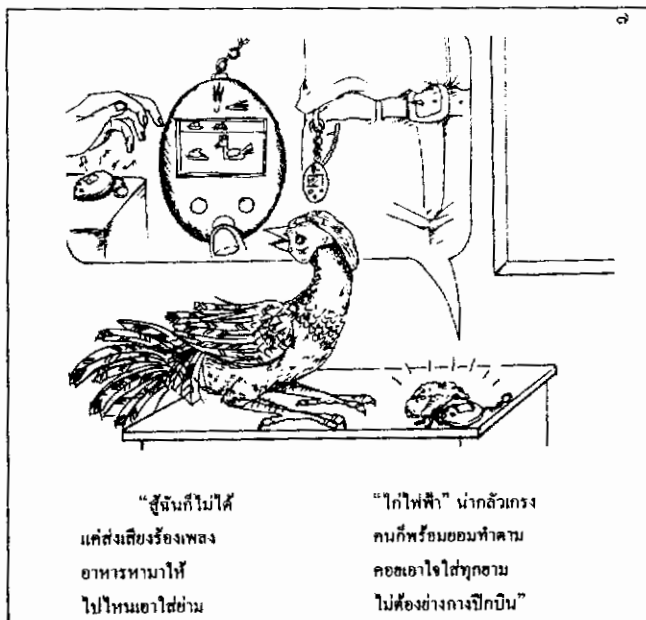
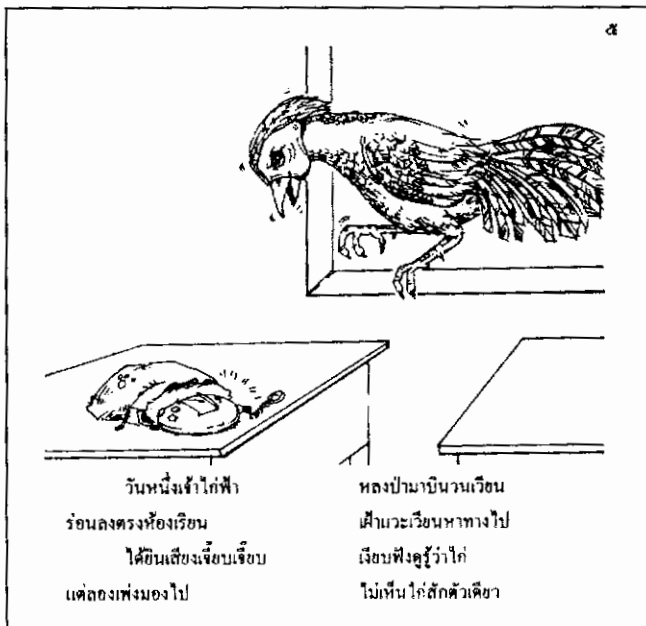
ขั้นที่ ๕ ทำกิจกรรมฝึกทักษะการเขียนกาพย์ยานี ๑๑

๒. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เป็นสื่อกลางของวิธีการสอน ซึ่งจะต้อง

ใช้สื่อและดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้อง จึงจะเกิดประสิทธิผล

๓. ใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นแกนนำ และใช้สื่ออื่นๆ เข้ามาเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
กลุ่มทักษะภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
ภาพย่นานี ๑๑

ห้องเรียนร้อยกรอง

ยานี้มีแบบมา	มีวรรณคดีวรรณคดีอันว่า
ท้าวหัวหัดฮักคำ	กำหนดไว้ได้พึงฟัง
คำทำของวรรณคดี	สัมผัสตามวรรณคดี
บทใดคำท้ายยัง	รับคำสัมผัสด้วย

ลำดับที่ ๒
ตอนที่ ๔ - ๕ - ๖

อารีรัตน์ คอกสี เรื่อง
กอนแก้ว สิงหนัด ภาพ

คำนำ

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม สร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนร้อยกรอง กลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในรูปแบบของคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองเรื่องกาพย์ยานี ๑๑ สร้างขึ้นตามแนวคิด และวิธีการของ รศ. หทัย คันทอง โคธไธทยคุณพิทักษ์เชื้อว การเรียนการสอน และจิตวิทยาพัฒนาการ เป็นพื้นฐานในการเรียนเรื่อง ทั้งนี้ได้ผ่านการตรวจสอบและแนะนำทุกขั้นตอน จากผู้เชี่ยวชาญ จึงเชื่อได้ว่าแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมนี้จะเกื้อกูลการเรียนการสอนสำหรับเนื้อหาการเขียนกาพย์ยานี ๑๑ ให้บรรลุจุดประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบเรียนเล่มนี้ส่วนหนึ่งได้ด้วยความกรุณาของ ผศ. สมาน มีจินนาคะที่ได้ให้คำแนะนำและแก้ไขปรับปรุงจนสำเร็จจนได้คือ ผู้เขียนขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

อารีรัตน์ ดอกสี

โครงสร้างการสอน

ความคิดรวบยอด การได้อ่าน เห็นตัวอย่างคำประพันธ์ที่ดี เป็นพื้นฐานการเรียนเขียนร้อยกรอง

จุดประสงค์ สามารถแสดงตัวอย่างคำประพันธ์ที่ดี เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการประพันธ์

อรรถลักษณะ : บรรยายเชิงจินตนาการ

๑. เริ่มเรื่อง

ครูให้นักเรียนหาตัวอย่างกาพย์ยานี ๑๑ มาอ่านประวอดกัน

๒. จับปัญหา

มนัส มนุ ค่างแบ่งกลุ่มแข่งขันกัน

๓. เหตุที่เกิดปัญหา

ต้องการได้กาพย์ยานีที่ดีที่สุดมาวอดกัน

๔. เล่นเรื่องตามลำดับเหตุการณ์

มนัส มนุ ค่างแบ่งกลุ่มกันไปหากาพย์ยานี มนุได้ของเจ้าที่ทั้ง ส่วนมนัสได้ของ เณรวิทย์ พงษ์ใหญ่ เมื่อมาอ่านประวอดกัน ก็พบความไพเราะซาบซึ้งทั้งคู่ แต่คนค่างกันไปตามลูกสมอ

๕. คติสอนใจ

ร้อยกรองที่ดีแม้ผ่านไปก็ยังมีสิ่งทรงคุณค่า

ข้อเสนอแนะการใช้

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

- ผู้สอนจะต้องใช้วิธีสอนตามแผนการสอนซึ่งมีขั้นตอนการสอนภายใต้ ทฤษฎีการสอนด้วยคือแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ดังนี้
 - ขั้นที่ ๑ ครูนำเข้าสู่บทเรียน
 - ขั้นที่ ๒ นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
 - ขั้นที่ ๓ อภิปราย สนทนา เมื่อเรื่องที่อ่านและแสดงบทบาทสมมติ
 - ขั้นที่ ๔ นักเรียนเขียนเรื่องเลียนแบบและนำเสนอเรื่องที่เขียน
 - ขั้นที่ ๕ ทำกิจกรรมฝึกทักษะการเขียนกาพย์ยานี ๑๑
- แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เป็นสื่อกลางของวิธีการสอน ซึ่งจะต้อง ใช้ชื่อและดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้อง
- ใช้ชื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นแกนนำ และใช้สื่ออื่นๆเข้ามา เสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้ความเหมาะสม

โรงเรียนเขียนร้อยกรอง
ครูก็ต้องมุ่งสอน

มีครูต้องสอนกาพย์กลอน
ให้ลูกศิษย์เร่งศึกษา

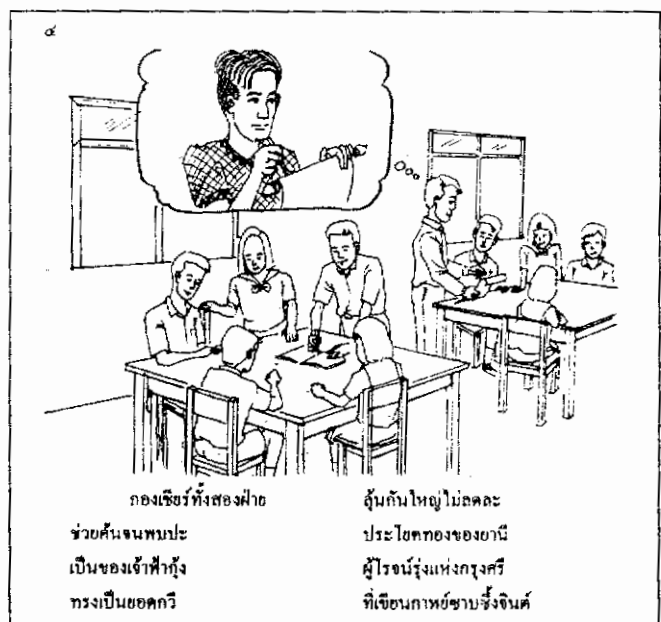
วันนี้ที่ห้องเรียน
ให้เด็กไปค้นคว้า
นำมาอ่านแข่งขัน
ใครได้อันดับหนึ่ง

ครูก็เขียนคำสั่งว่า
หาภาพที่ชาวซึ่ง
เพื่อสร้างสรรคความครเครี
ในห้องนี้มีรางวัล

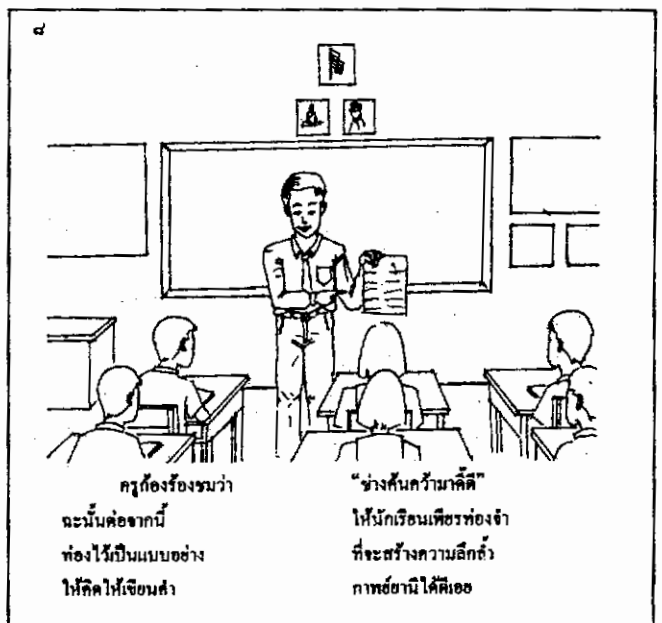
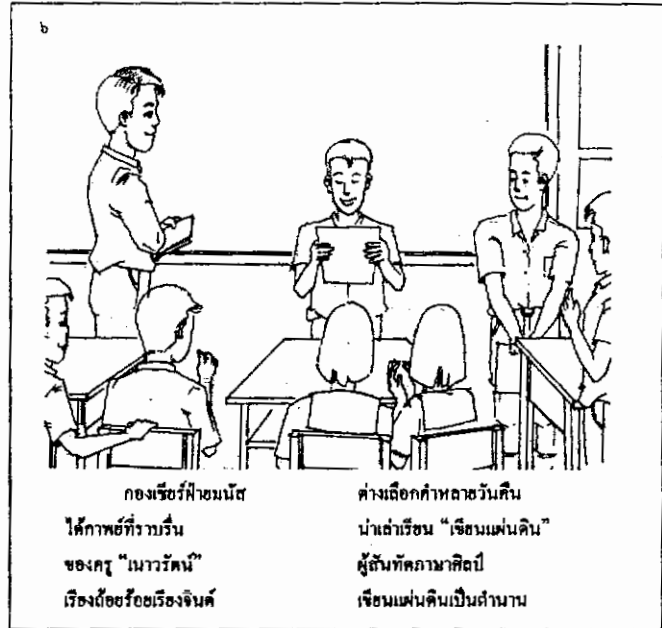
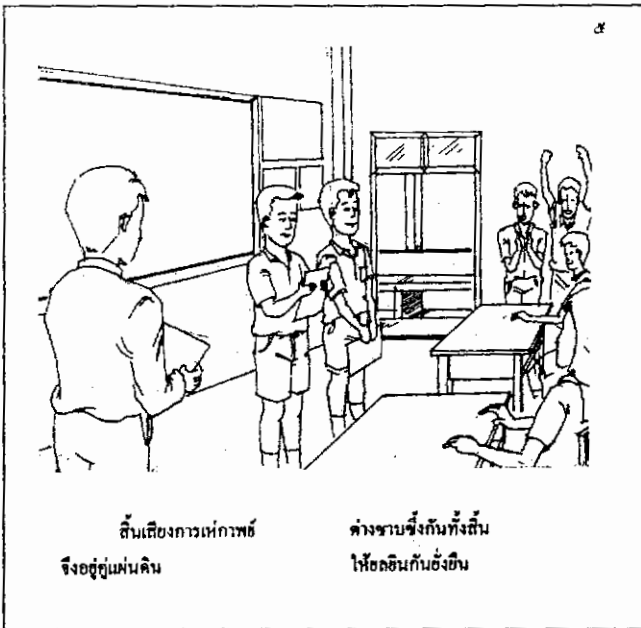
มโนทัศน์บน
ทั้งสองสัญญา

ซึ่งเป็นคู่ชอบแข่งขัน
ต่างว่าฉันต้องชนะ

กองเชียร์ทั้งสองฝ่าย
ช่วยกันจนพบปะ
เป็นของเจ้าฟ้ากึ่ง
ทรงเป็นยอดศรี

สู้กันใหญ่ไม่ลดละ
ประโชติทองของยาณี
ผู้โรจน์รุ่งแห่งกรุงศรี
ที่เขียนกาพย์ชาวซึ่งจีน

ประวัติผู้แต่ง

ชื่อ-สกุล นางสาวอารีรัตน์ คอกสี

การศึกษา - การศึกษามัธยมศึกษา วิชาเอกเคมี
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน
- คุรุศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกบริหารการศึกษา
วิทยาลัยครูจันทระเกษม
- การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการประถมศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หน้าที่การงาน

พ.ศ.2527-2530 ครูโรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์
ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

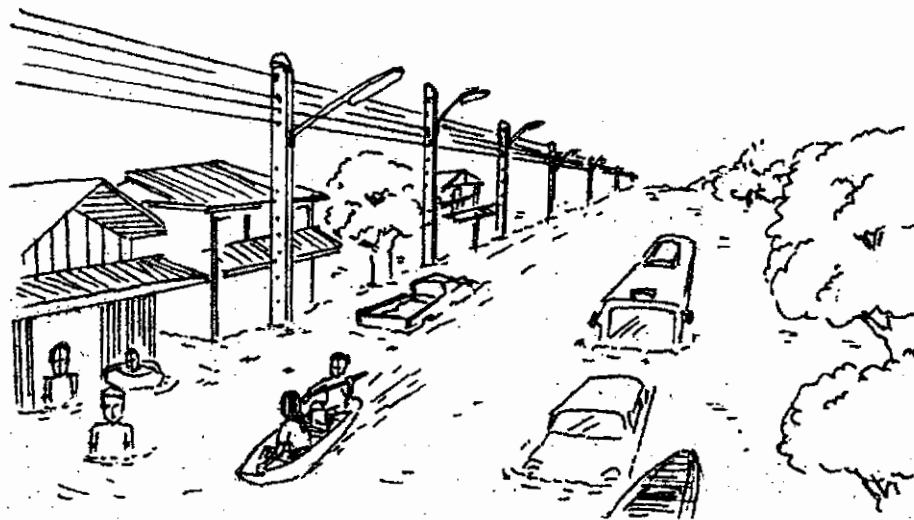
พ.ศ.2530-ปัจจุบัน

ครูใหญ่โรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์
ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
กลุ่มทักษะภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
ภาพย่นานี ๑๑

คำหวานคำขาน

ลำดับที่ ๓
คาบที่ ๗ - ๘ - ๙

อารีรัตน์ ดอกกลี เรื่อง
กอนแก้ว สิงห์คันด์ ภาพ

คำนำ

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม สร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลไกในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนร้อยกรอง กลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในรูปแบบของคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองเรื่องกาพย์ยานี ๑๑ สร้างขึ้นตามแนวคิด และวิธีการของ รศ. ทศิต คันทอง โคธไธฤตภูมิ พิภพพิชิต การเรียนการสอน และจิตวิทยาพัฒนาการ เป็นพื้นฐานในการเรียนเรื่อง ทั้งนี้ได้ผ่านการตรวจสอบและแนะนำจากชั้นตอน จากผู้เชี่ยวชาญ จึงเชื่อได้ว่าแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมนี้จะเป็นสื่อการเรียนการสอน สำหรับเนื้อหาการเขียนกาพย์ยานี ๑๑ ให้บรรลุจุดประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบเรียนเล่มนี้สามารถใช้งานได้ด้วยความกรุณาของ ผศ. สมาน มีจันทร์หมากที่ได้ให้คำแนะนำและแก้ไขปรับปรุงจนสำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้เขียนขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

อารีรัตน์ คอลกสิ

โครงสร้างการสอน

ความคิดรวบยอด การเก็บรวบรวมประมวลคำที่มีความหมายเหมือนกันไว้มากเท่าไร จะช่วยให้เขียนร้อยกรองได้ดี

จุดประสงค์ สามารถหาคำที่มีความหมายมาใช้แทนคำในบทร้อยกรองได้ คล่องแคล่วสัมพันธ์

อรรถลักษณะ : บรรยายเชิงจินตนาการ

๑. เริ่มเรื่อง

ครูกองให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อคำ

๒. ขี้ปมปัญหา

เด็กนักเรียนต่างจัดทำสมุดประมวลคำ

๓. เหตุที่เกิดปัญหา

เด็กนักเรียนต้องการจัดทำสมุดประมวลคำเพื่อใช้ในการเรียนร้อยกรอง

๔. นำเรื่องตามลำดับเหตุการณ์

ครูกองแนะนำให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อคำที่มีความหมายเหมือนกัน เพื่อเตรียมไว้สำหรับการเขียนร้อยกรอง เช่น คำว่าภูเขา อาจใช้ว่า คีรี สิงขร ภูเขา ก็ได้ และยังมีคำอื่นๆอีก จากนั้นรวบรวมจัดทำเป็นสมุดประมวลคำ

๕. คติสอนใจ

คำที่มีความหมายเหมือนกัน สามารถนำมาใช้แทนกันได้ เพื่อให้เกิดความคล่องแคล่ว

ข้อเสนอแนะการใช้ แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

๑. ผู้สอนจะต้องใช้วิธีสอนตามแผนการสอนซึ่งมีขั้นตอนการสอนภายใต้ ทฤษฎีการสอนด้วยสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ครูนำเข้าสู่บทเรียน

ขั้นที่ ๒ นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

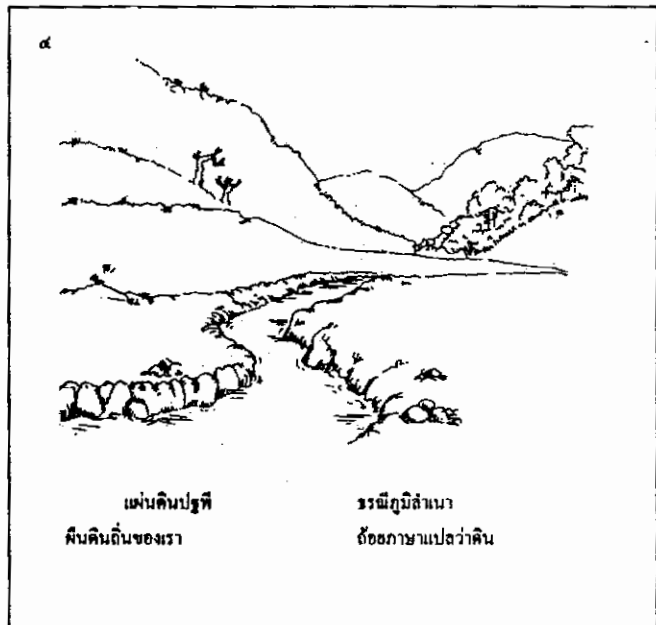
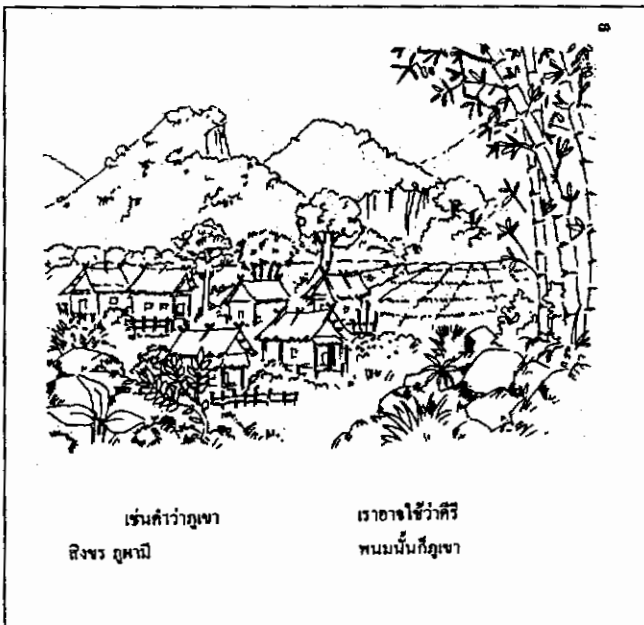
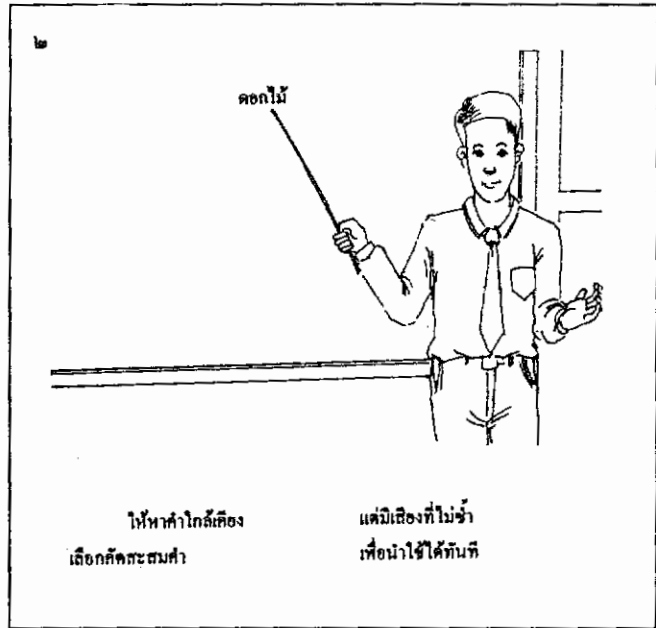
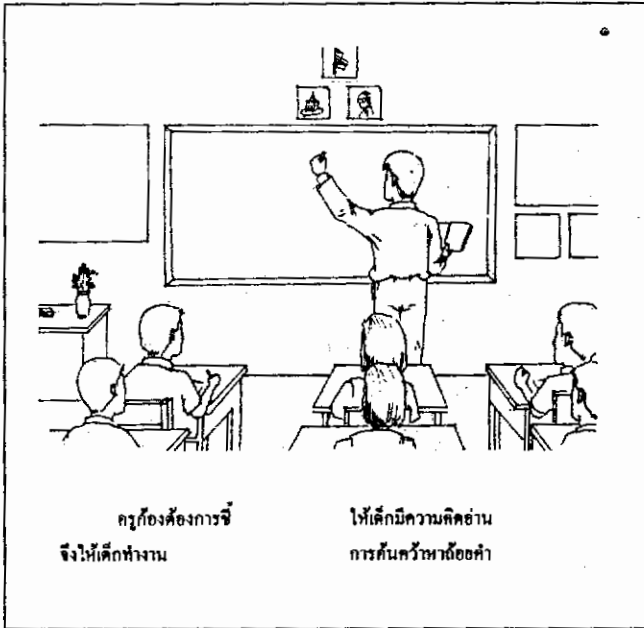
ขั้นที่ ๓ อภิปราย สนทนา เนื้อเรื่องที่อ่านและแสดงบทบาทสมมติ

ขั้นที่ ๔ นักเรียนเขียนเรื่องเขียนแบบและนำเสนอเรื่องที่เขียน

ขั้นที่ ๕ ทำกิจกรรมฝึกทักษะการเขียนกาพย์ยานี ๑๑

๒. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เป็นสื่อกลไกของวิธีการสอน จึงจะต้องใช้สื่อและดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้อง

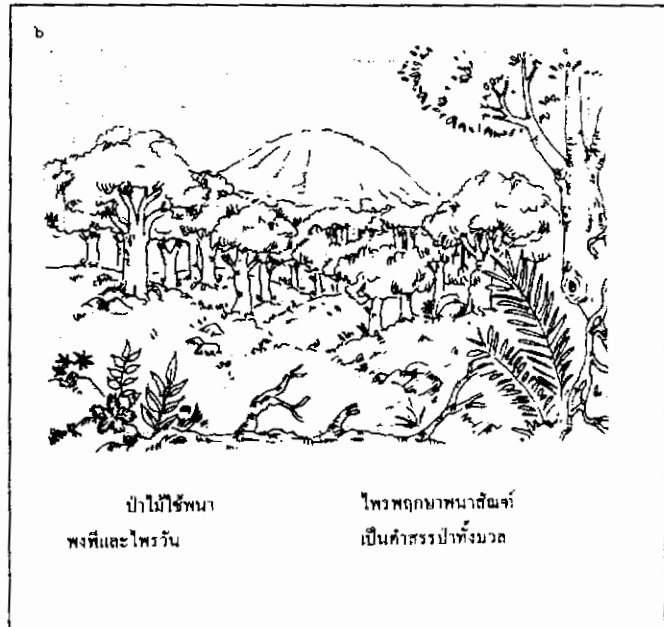
๓. ใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นแกนนำ และใช้สื่ออื่นๆเข้ามาเสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

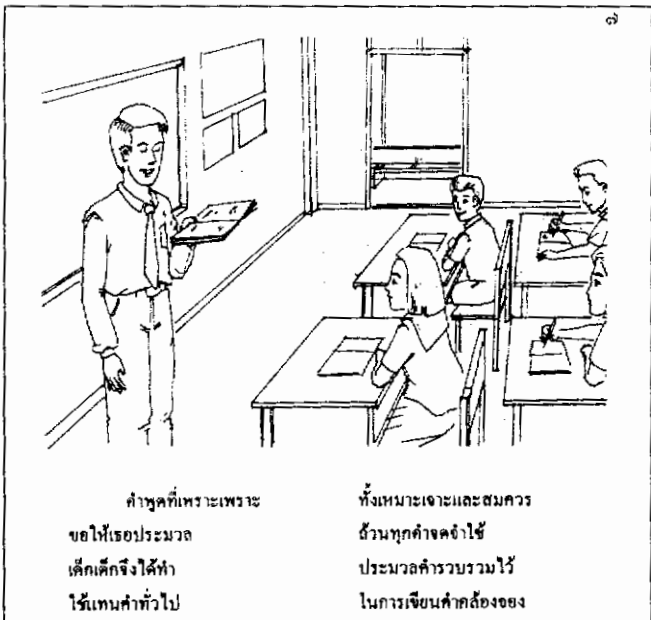
ธารธารและน้ำที่
ธารและธารน้ำ

ธารน้ำและธารน้ำ
ธารน้ำและธารน้ำ

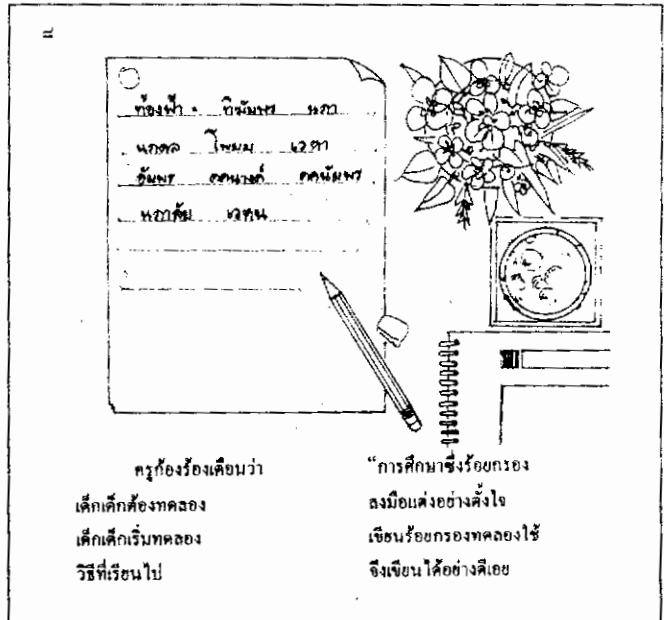
ป่าไม้ไผ่หนา
พงพีและไพรวัน

ไพรพฤกษานานาพันธุ์
เป็นคำสรรพนาม

คำพูดที่เพราะเพราะ
ขอให้เธอประมว
เด็กเด็กจึงได้ทำ
ใช้แทนคำทั่วไป

ทั้งเหมาะเจาะและสมควร
ด้วยทุกคำจะคำใช้
ประมวคำรวบรวมไว้
ในการเขียนคำต้องของ

ครูห้องเรียนสอนว่า
เด็กเด็กต้องทดลอง
เด็กเด็กเริ่มทดลอง
วิธีที่เรียนไป

“การศึกษาซึ่งรื้อกรอง
ลงมือแต่อย่างตั้งใจ
เขียนรื้อกรองทดลองใช้
จึงเขียนได้อย่างดีเยี่ยม

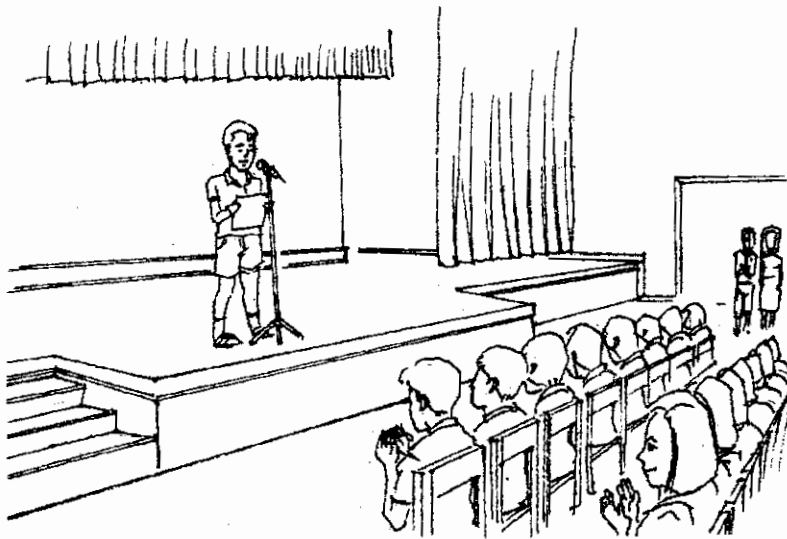
ประวัติผู้แต่ง

ชื่อ-สกุล นางสาวอรวิรัตน์ ดอกสี
 การศึกษา - การศึกษามัธยมศึกษา วิชาเอกเคมี
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน
 - ศาสตรบัณฑิต วิชาเอกบริหารการศึกษา
 วิทยาลัยครูจันทระเกษม
 - การศึกษามัธยมศึกษา วิชาเอกการประถมศึกษา
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 หน้าที่การงาน
 พ.ศ.2527-2530 ครูโรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์
 ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
 พ.ศ.2530-ปัจจุบัน
 ครูใหญ่โรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์
 ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
กลุ่มทักษะภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
ภาพยี่สิบ ๑๑

อาชยานขานไข

ลำดับที่ ๔
คาบที่ ๑๐ - ๑๑ - ๑๒

อารีรัตน์ ดอกสี เรื่อง
กอนแก้ว สิงห์นาค ภาพ

คำนำ

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม สร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลไกในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนร้อยกรอง กลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในรูปแบบของคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองเรื่องกาพย์ยานี ๑๑ สร้างขึ้นตามแนวคิด และวิธีการของ รศ. ทวีศักดิ์ หอมทอง โดยใช้ทฤษฎีพิมพ์เขียว การเรียนการสอน และจิตวิทยาพัฒนาการ เป็นพื้นฐานในการเรียนเรื่อง ทั้งนี้ได้ผ่านการตรวจสอบและแนะนำจากผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ จึงเชื่อได้ว่าแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมนี้จะเป็นสื่อการเรียนการสอนสำหรับเนื้อหาการเขียนกาพย์ยานี ๑๑ ให้บรรลุจุดประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบเรียนเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ของ ผศ. สมันต์ มีจันทร์หมักที่ได้ให้คำแนะนำและแก้ไขปรับปรุงจนสำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้เขียนขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

อริวิรัตน์ คอกลี

โครงสร้างการสอน

ความคิดรวบยอด การอ่านบทร้อยกรองด้วยทำนองเสนาะ เหมาะกับการท่องอาขยาน

จุดประสงค์ สามารถใช้ทำนองเสนาะที่เหมาะสม ท่องอาขยานได้

อรรถลักษณะ : บรรยายเชิงจินตนาการ

๑. เริ่มเรื่อง

เด็กนักเรียนกำลังท่องอาขยาน

๒. ขั้วปัญหา

บทร้อยกรองที่ท่อง คือข้อสรุปของลักษณะกาพย์ยานี

๓. เหตุที่ก่อกำเนิดปัญหา

การอ่านบทร้อยกรองด้วยทำนองเสนาะ จะทำให้จำได้ดี

๔. เนื้อหาความรู้สำคัญที่ควรทราบ

ครูก็ขอให้นักเรียนท่องอาขยานพร้อมทั้งอธิบายลักษณะของกาพย์ยานีและหลักการของบทร้อยกรอง ด้วยทำนองเสนาะซึ่งจะทำให้ นักเรียนจดจำได้ง่าย

๕. กติกาข้อใจ

การอ่านทำนองเสนาะที่ถูกต้อง จะช่วยให้เรียนร้อยกรองได้ดี

ข้อเสนอแนะการใช้

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

๑. ผู้สอนจะต้องใช้วิธีสอนตามแผนการสอนซึ่งมีขั้นตอนการสอนภายใต้ ทฤษฎีการสอนด้วยสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ครูนำเข้าสู่บทเรียน

ขั้นที่ ๒ นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

ขั้นที่ ๓ อภิปราย สนทนา เนื้อเรื่องที่อ่านและแสดงบทบาทสมมติ

ขั้นที่ ๔ นักเรียนเขียนเรื่องเขียนแบบและนำเสนอเรื่องที่เขียน

ขั้นที่ ๕ ทำกิจกรรมฝึกทักษะการเขียนกาพย์ยานี ๑๑

๒. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เป็นสื่อกลไกของวิธีการสอน ซึ่งจะต้องใช้สื่อและดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้อง

๓. ใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นแกนนำ และใช้สื่ออื่นๆเข้ามาเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

ห้องเรียนของครูกิ่ง
เสียงดังก้องกังวาน

กำลังท่องอาขยาน
อาขยานกาพย์ยานี

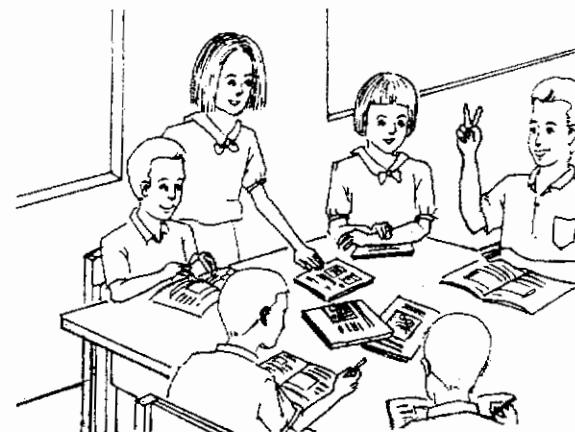
บทกรอ่งที่ท่องกัน
ซีซงร้อกรอ่งดี

ความสำคัญนั้นมากมี
กาพย์ยานีที่ควรจำ

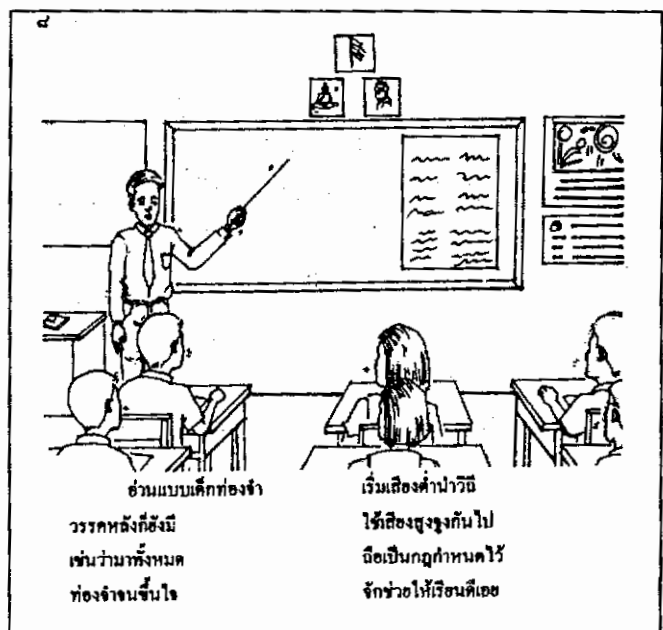
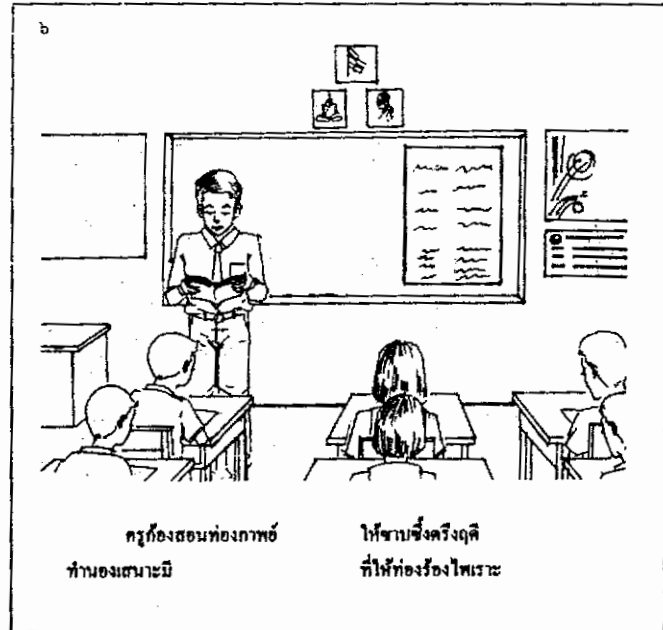
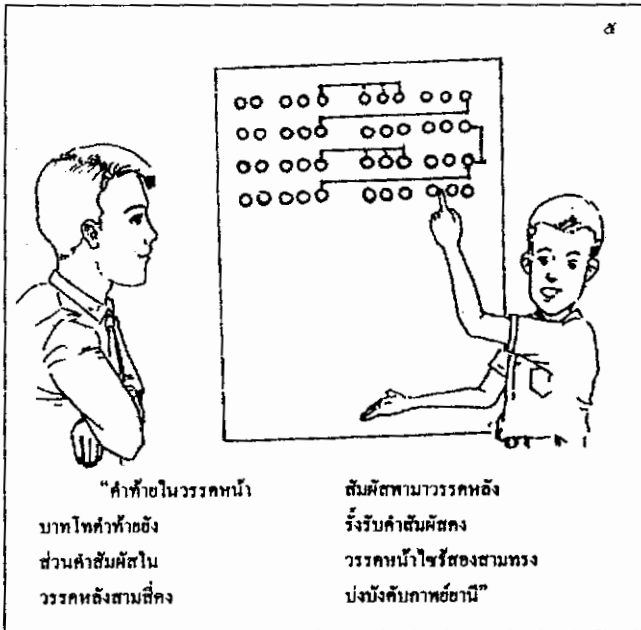
“ขานีมาแบบมา
หน้าห้าหลังหกคำ
คำท้ายในวรรคหน้า
บาทโทคำท้ายยัง

มีวรรคหน้าวรรคหลังน่า
กำหนดไว้ให้ฟังฟัง
สัมผัสพามาวรรคหลัง
จึงรับคำสัมผัสคง”
(ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

เด็กท่องกันคล่องคำ
ต่างคึกคักงาน
“ขานีมีแบบมา
หน้าห้าหลังหกคำ

กำหนดคำดังใจอง
จงใจจดกำหนดคำ
มีวรรคหน้าวรรคหลังน่า
กำหนดไว้ให้ฟังฟัง

ประวัติผู้แต่ง

ชื่อ-สกุล นางสาววิรัตน์ คอกสี

การศึกษา - การศึกษามัธยมศึกษา วิชาเอกเคมี
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บรมชน
- คุรุศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกบริหารการศึกษา
วิทยาลัยครูจันทระเกษม
- การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการประถมศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

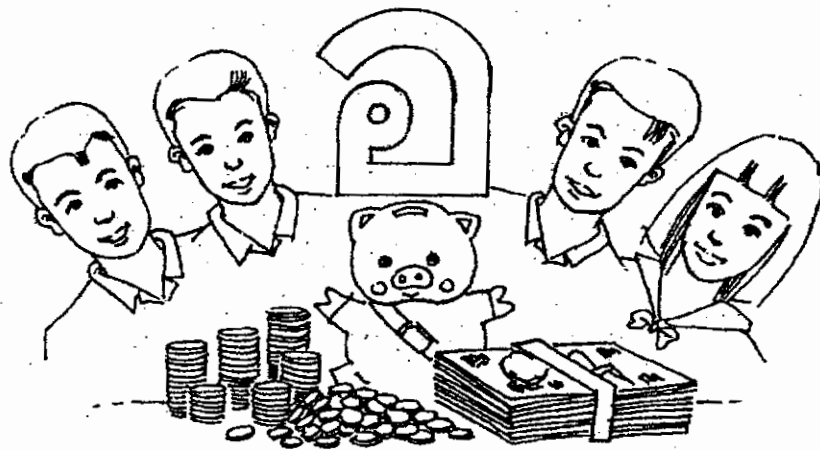
หน้าที่การงาน
พ.ศ.2527-2530 ครูโรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์
ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

พ.ศ.2530-ปัจจุบัน
ครูใหญ่โรงเรียนเล็กโกเมศอนุสรณ์
ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
กลุ่มทักษะภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
ภาพยี่ห้อ ๑๑

คู่กันต์คู่กาย

ลำดับที่ ๕
ภาพที่ ๑๑ - ๑๔ - ๑๕

อารีรัตน์ คอกสี เรื่อง
กอนแก้ว สิงห์นาค ภาพ

คำนำ

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม สร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลไกในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนร้อยกรอง กลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในรูปแบบของคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองเรื่องกาพย์ยานี ๑๑ สร้างขึ้นตามแนวคิด และวิธีการของ รศ. หทัย ดันทอง โคอไรทัศน์ พิทักษ์เชื้อว การเรียนการสอน และจิตวิทยาพัฒนาการ เป็นพื้นฐานในการเรียบเรียง ทั้งนี้ได้ผ่านการตรวจสอบและแนะนำทุกชั้นตอน จากผู้เชี่ยวชาญ จึงเชื่อได้ว่าแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมนี้จะเป็นสื่อการเรียนการสอนสำหรับเนื้อหาการเขียนกาพย์ยานี ๑๑ ให้บรรลุจุดประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบเรียนเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือของ ผศ. ชนัน มีจันทร์หมากที่ได้ให้คำแนะนำและแก้ไขปรับปรุงจนสำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้เขียนขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

อารีรัตน์ คอกสี

โครงสร้างการสอน

ความคิดความยอด กาพย์ยานี ๑๑ เป็นร้อยกรองที่เขียนง่าย สนใจ สามารถแต่งได้ถ้าฝึกฝน

จุดประสงค์ ให้นักเรียนเห็นตัวอย่างกาพย์ยานีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

อรรถลักษณะ : เล่าเรื่องจากประสบการณ์

๑. เริ่มเรื่อง

โฆษณาเรื่อง ป.ปอานันท์หาซาก ทำให้เกิดความคิดที่จะแต่งเขียนกาพย์ยานี

๒. ใจปัญหา

นักเรียนจับคู่แข่งขันกาพย์ยานี

๓. เหตุที่แก้ปัญหา

ดูโคแดงกาพย์ยานีได้ดี จะได้รางวัลจากครู

๔. เล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์

เด็กนักเรียนคนหนึ่งสนใจโฆษณาเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงาน จึงคิดแรงบันดาลใจที่จะชักชวนให้เพื่อนๆ แข่งขันกันเขียนกาพย์ยานี หัวข้อ อ.ค.ค.ค.ค.ค. ซึ่งมีปัญหาคู่กับบุญเจ็ด และมันส์คู่กับบุญ กาพย์ยานีที่ทั้งคู่เขียนมา ได้รางวัลจากครูเพราะมีความหมายและไพเราะทั้งคู่

๕. คติสอนใจ

การประหลาด อ.ค.ค.ค.ค. รู้จักใช้ท้ายจะช่วยขจัดความจน

ข้อเสนอแนะการใช้

แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

๑. ผู้สอนจะต้องใช้วิธีสอนตามแผนการสอนซึ่งมีขั้นตอนการสอนภายใต้

ทฤษฎีการสอนด้วยสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ครูนำเข้าสู่บทเรียน

ขั้นที่ ๒ นักเรียนอ่านแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

ขั้นที่ ๓ อภิปราย สนทนา เนื้อเรื่องที่อ่านและแสดงบทบาทสมมติ

ขั้นที่ ๔ นักเรียนเขียนเรื่องเลียนแบบและนำเสนอเรื่องที่เขียน

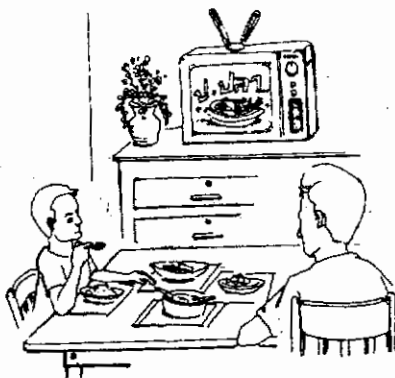
ขั้นที่ ๕ ทำกิจกรรมฝึกทักษะการเขียนกาพย์ยานี ๑๑

๒. แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เป็นสื่อกลไกของวิธีการสอน ซึ่งจะต้อง

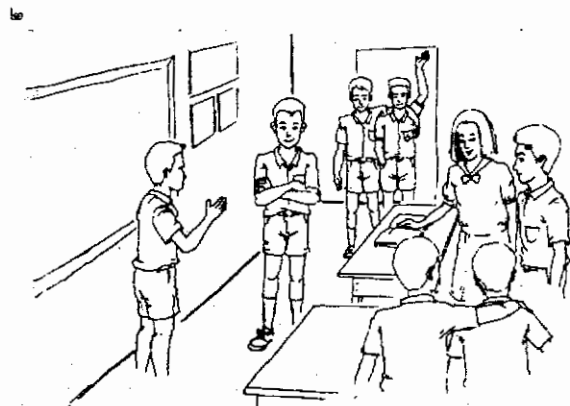
ใช้สื่อและดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้อง

๓. ใช้สื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเป็นแกนนำ และใช้สื่ออื่นๆเข้ามา

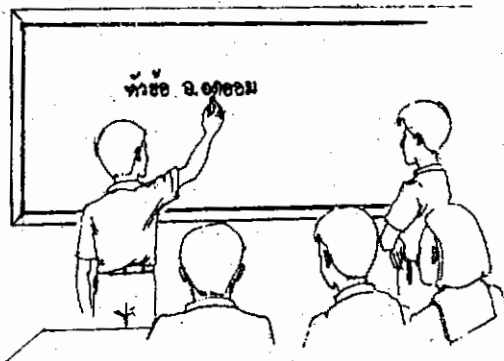
เสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

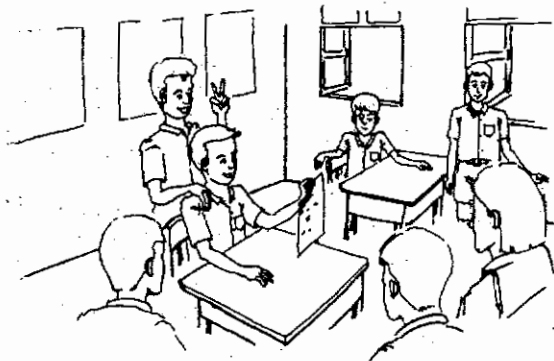
นั่งชมโฆษณา
ฟังท่อนคนต้องปาก
เรื่อง ป.ปอนันท์หาซาก
จึงอยากเฝ้ารเชิวนภาพยี่ดู

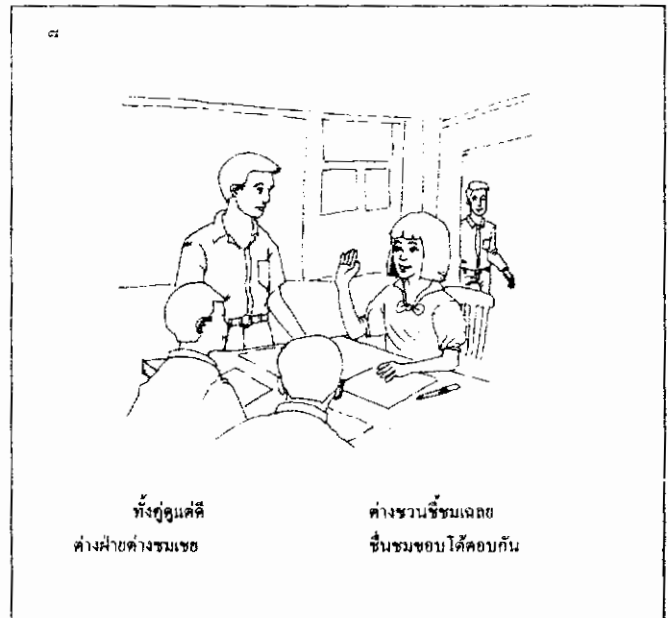
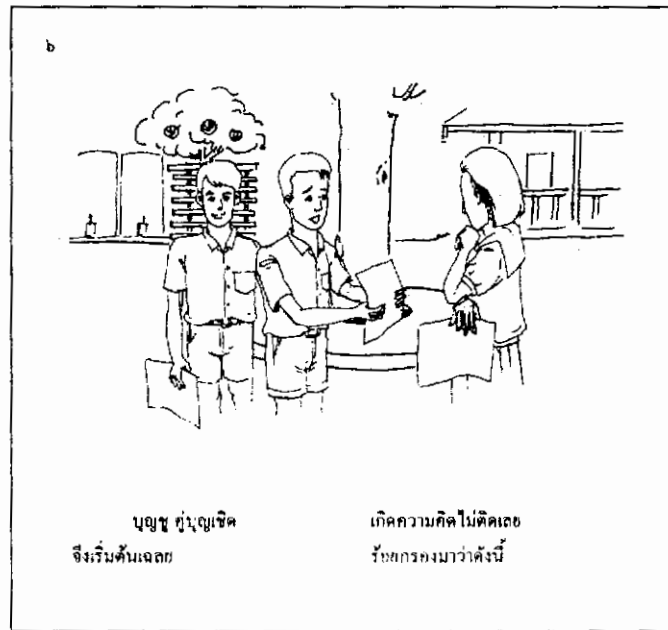
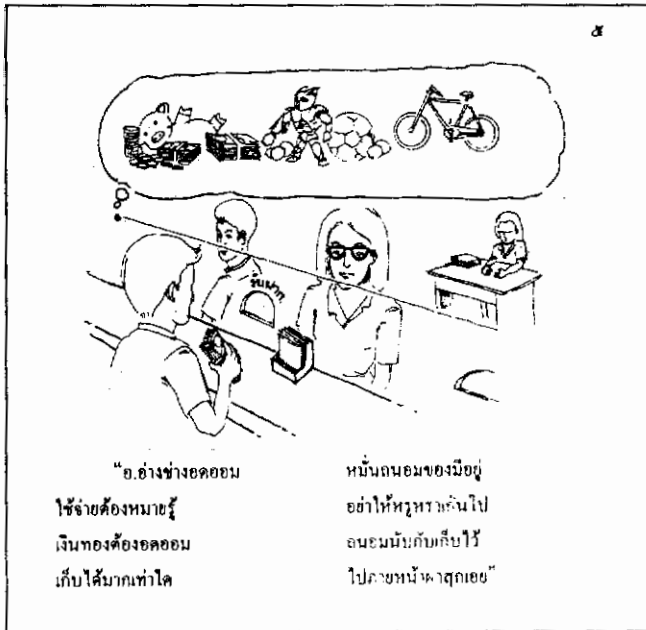
จึงชวนเพื่อนร่วมชั้น
"บุญจิต" คู่ "บุญชู"
ร่วมแข่งขันกันเป็นคู่
ถ่วน "บุญ" คู่ "บุญดี"

หัวข้อ อ.อ.อ.อ.อ.
ภาพอีไครแต่งได้รัช
เพื่อขอรับรางวัล
จึงต้องมาดองตุ
ให้พร้อมผู้รู้ประหัด
ก็จะคิดไปส่งครู
เป็นของขวัญที่เจต
จะได้ใ้ใครมี

มนิตกับมนู
เชิญท่านอ่านดู
เป็นคู่แรกเริ่มตั้งนี้
แต่งลิโหมให้อ่านดู

ประวัติย่อของผู้วิจัย

- ชื่อ-ชื่อสกุล นางสาวอารีรัตน์ ดอกสี
- เกิด วันที่ 24 เดือนมกราคม พุทธศักราช 2505
- สถานที่อยู่ปัจจุบัน 38/2 หมู่ 2 ถนนงามวงศ์วาน ตำบลบางเขน
อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
- ประวัติการทำงาน
- พ.ศ.2527-2535 ครูโรงเรียนเล็กโกเมสอนุสรณ์ ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
- พ.ศ.2535-ปัจจุบัน ครูใหญ่โรงเรียนเล็กโกเมสอนุสรณ์ ตำบลบางเขน อำเภอเมือง
จังหวัดนนทบุรี 11000
- ประวัติการศึกษา
- พ.ศ.2523 มัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนคณะราษฎรบำรุง ปทุมธานี
- พ.ศ.2525 ป.กศ. สูง (วิชาเอกวิทยาศาสตร์) วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา
- พ.ศ.2527 กศ.บ. (วิชาเอกเคมี) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน
- พ.ศ.2534 ค.บ. (วิชาเอกการบริหารการศึกษา) วิทยาลัยครูจันทระเกษม
- พ.ศ.2541 กศ.ม. (วิชาเอกการประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การสร้างแบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน
เขียนร้อยกรอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

บทคัดย่อ
ของ
อารีรัตน์ ดอกสี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการประถมศึกษา
พฤษภาคม 2541

การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อแบบเรียนเล่มเล็กเชิง
วรรณกรรม การเขียนบทร้อยกรองกลุ่มทักษะภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียน
เล็กโกเมศอนุสรณ์ ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน
30 คน ใช้เวลาทดลองสอน 18 คาบ คาบละ 20 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย
แบบการสังเกตพฤติกรรม แผนการสอนโดยใช้แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม แบบทดสอบท้ายเล่ม
แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมรวม 5 เล่ม และแบบประเมินผลการเขียนร้อยกรอง (ภาพย่น 11)
โดยใช้การทดสอบหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 (80/80)

ผลการศึกษาพบว่า แบบเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมการเขียนบทร้อยกรอง เรื่อง
ภาพย่น 11 ที่สร้างขึ้นทั้ง 5 เล่ม มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ (80/80) สามารถนำไปใช้ประกอบ
การเรียนการสอนในกลุ่มทักษะภาษาไทยเรื่อง การเขียนภาพย่น 11 ได้

A Construction of the Minitexts for Media of Poetry Writing
for Prathom Suksa VI

AN ABSTRACT
BY
AREERAT DOKSRI

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Elementary Education
at Srinakharinwirot University

May 1998

The purpose of this study was to construct and test its efficiency of the minitexts for media of poetry writing on Thai language skill course for Prathom Suksa VI.

The subjects comprised 30 Prathom Suksa VI students, second semester of 1997 academic year in Lekgomes-Anusorn school, Tambol Bangkaen, Amphoe Muang, Changwat Nontaburi, through simple random sampling. Five minitexts for media of poetry writing were constructed according to their process and principle and then were taught with the subjects for 18 sessions within 20 minutes in each session. The instruments used included behavioral observation scale, lesson plan of minitexts, ending-chapter's test of 5 minitexts, and poetry writing evaluate scale (Karpyanee 11) with efficiency criteria of E_1/E_2 (80/80).

The results revealed that 5 minitexts for media of poetry writing (Karpyanee 11) got efficiency according to the criteria (80/80) and they could be used in accompany with Thai language course "Karpyanee 11 Writing".